

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายงานการเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบปกติกับวิธีการสอนทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson) โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ด้วยเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้รายงานได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
3. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนาฏศิลป์
5. การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง
6. การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์
7. การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์เพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์
8. ประวัติจังหวัดสุรินทร์
9. การจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ
10. ชุดฝึกทักษะ
11. รูปแบบการเรียนการสอน
 - 11.1 ตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson)
 - 11.2 รูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ
12. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
13. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
14. ประสิทธิภาพของสื่อ
15. ดัชนีประสิทธิผล
16. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
17. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
18. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 18.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 18.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

ความนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย และกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษา ได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น จากการวิจัย และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในช่วงระยะ 6 ปีที่ผ่านมา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2546 ก., 2546 ข., 2548 ก., 2548 ข.; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547; สำนักผู้ตรวจราชการและติดตามประเมินผล, 2548; สุวิมล ว่องวาณิช และ นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2547; Nutravong, 2002; Kittisunthorn, 2003) พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีจุดดีหลายประการ เช่น ช่วยส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษาทำให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้อง กับความต้องการของท้องถิ่น และมีแนวคิดและหลักการในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามผลการศึกษาดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่เป็นปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพ ของผู้เรียน ในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อันยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

นอกจากนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทย ให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าว มุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมีมุ่งส่งเสริมผู้เรียน มีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลก ได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมา ประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคนในสังคมไทย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสม ชัดเจน ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนในแต่ละระดับ นอกจากนี้ ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ

เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จัดทำขึ้นสำหรับ ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในเอกสารนี้ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในทุกระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตร ได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีคุณภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอน ระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงสถานศึกษา จะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบและครอบคลุมผู้เรียน ทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิตโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษา อย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับ ผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้องตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบ ที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจ ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มา ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยี ด้าน ต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมี คุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้อง ตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและ พหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ (ทัศนศิลป์/ดนตรี/นาฏศิลป์)
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญ ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม

และค่านิยม ที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ ยังเป็น กลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบ ว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการ ประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึง การทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการ ตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถ พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

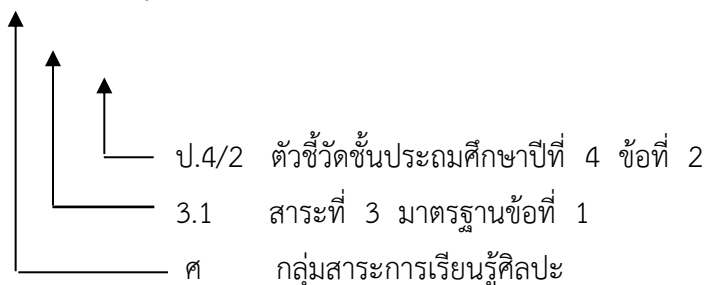
ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียน ในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้ในการกำหนด เนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญ สำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษา ภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 3)
2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4- 6)

หลักสูตรได้มีการกำหนดรหัสกำกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อความเข้าใจและ ให้สื่อสารตรงกัน ดังนี้

ศ 3.1 ป. 4/2

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้

และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

แผนภูมิประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงาน

อย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ความนำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความเป็นคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่าง ๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ

1. ทักษะศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทักษะธาตุ สร้างและนำเสนอผลงานทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิค วิธีการของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานศิลปะ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ดนตรี มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบดนตรีแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ทางดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล ร้องเพลง และเล่นดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงดนตรี แสดงความรู้สึกที่มีต่อดนตรีในเชิงสุนทรีย์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีวัฒนธรรม และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

3. นาฏศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์

ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

ทำไมต้องเรียนศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้

เรียนรู้อะไรในศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่าง ๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ

1. ทักษะศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทักษะธาตุ สร้างและนำเสนอผลงานทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิควิธีการของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ดนตรี มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบดนตรี แสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ทางดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล ร้องเพลง และเล่นดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงดนตรี แสดงความรู้สึกที่มีต่อดนตรีในเชิงสุนทรียะ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีวัฒนธรรม และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

3. นาฏศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะ อย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

สาระที่ 2 ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่านาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียน เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรม ในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้องตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเอง และสังคม

2. ความสามารถในการคิดเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรค ต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่ เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไป ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รู้และเข้าใจเกี่ยวกับรูปร่าง รูปทรง และจำแนกทัศนธาตุของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์ มีทักษะพื้นฐานการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างงานวาดภาพระบายสี โดยใช้เส้น รูปร่าง รูปทรง สี และพื้นผิว ภาพปะติด และงานปั้น งานโครงสร้างเคลื่อนไหว อย่างง่าย ๆ ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกจากเรื่องราว เหตุการณ์ ชีวิตจริง สร้างงานทัศนศิลป์ตามที่ ตนชื่นชอบ สามารถแสดงเหตุผลและวิธีการในการปรับปรุงงานของตนเอง

รู้และเข้าใจความสำคัญของงานทัศนศิลป์ในชีวิตประจำวัน ที่มาของงานทัศนศิลป์ ในท้องถิ่น ตลอดจนการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสร้างงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น

รู้และเข้าใจแหล่งกำเนิดเสียง คุณสมบัติของเสียง บทบาทหน้าที่ ความหมาย ความสำคัญของบทเพลงใกล้ตัวที่ได้ยิน สามารถท่องบทกลอน ร้องเพลง เคาะจังหวะ เคลื่อนไหว ร่างกายให้สอดคล้องกับบทเพลง อ่าน เขียน และใช้สัญลักษณ์แทนเสียงและเคาะจังหวะ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับดนตรี เสียงขับร้องของตนเอง มีส่วนร่วมกับกิจกรรมดนตรีในชีวิตประจำวัน

รู้และเข้าใจเอกลักษณ์ของดนตรีในท้องถิ่น มีความชื่นชอบ เห็นความสำคัญและประโยชน์ของดนตรีต่อการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น

สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ สามารถแสดงท่าทางประกอบจังหวะเพลงตามรูปแบบนาฏศิลป์ มีมารยาทในการชมการแสดง รู้หน้าที่ของผู้แสดงและผู้ชม รู้ประโยชน์ของการแสดงนาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงที่เหมาะสมกับวัย

รู้และเข้าใจการเล่นของเด็กไทยและนาฏศิลป์ท้องถิ่น ชื่นชอบและภาคภูมิใจในการเล่นพื้นบ้าน สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่พบเห็นในการเล่นพื้นบ้านกับการดำรงชีวิตของคนไทย บอกลักษณะเด่นและเอกลักษณ์ของนาฏศิลป์ไทย ตลอดจนความสำคัญของการแสดงนาฏศิลป์ไทยได้

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รู้และเข้าใจการใช้ทัศนธาตุ รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว สี แสงเงา มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ถ่ายทอดความคิด อารมณ์ ความรู้สึก สามารถใช้หลักการจัดขนาด สัดส่วน ความสมดุล น้ำหนัก แสงเงา ตลอดจนการใช้สีคู่ตรงข้ามที่เหมาะสมในการสร้างงานทัศนศิลป์ 2 มิติ 3 มิติ เช่น งานสื่อผสม งานวาดภาพระบายสี งานปั้น งานพิมพ์ภาพ รวมทั้งสามารถสร้างแผนภาพ แผนผัง และภาพประกอบเพื่อถ่ายทอดความคิดจินตนาการเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ และสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างงานทัศนศิลป์ที่สร้างสรรค์ด้วยวัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่แตกต่างกัน เข้าใจปัญหาในการจัดองค์ประกอบศิลป์ หลักการลดและเพิ่มในงานปั้น การสื่อความหมายในงานทัศนศิลป์ของตน รู้วิธีการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ตลอดจนรู้และเข้าใจคุณค่าของงานทัศนศิลป์ที่มีผลต่อชีวิตของคนในสังคม

รู้และเข้าใจบทบาทของงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนชีวิตและสังคม อิทธิพลของความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนา และวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น

รู้และเข้าใจเกี่ยวกับเสียงดนตรี เสียงร้อง เครื่องดนตรี และบทบาทหน้าที่ รู้ถึงการเคลื่อนที่ขึ้นลงของทำนองเพลง องค์ประกอบของดนตรี ศัพท์สังคีตในบทเพลง ประโยคและอารมณ์ของบทเพลงที่ฟัง ร้องและบรรเลงเครื่องดนตรี ด้นสดอย่างง่าย ใช้และเก็บรักษาเครื่องดนตรีอย่างถูกวิธี อ่าน เขียนโน้ตไทยและสากลในรูปแบบต่าง ๆ รู้ลักษณะของผู้ที่จะเล่นดนตรีได้ดี แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกของบทเพลงที่ฟัง สามารถใช้ดนตรีประกอบกิจกรรมทางนาฏศิลป์และการเล่าเรื่อง

รู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมต่าง ๆ เรื่องราวดนตรีในประวัติศาสตร์ อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อดนตรี รู้คุณค่าดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์

รู้และเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ สามารถแสดงภาษาท่า นาฏยศัพท์พื้นฐาน สร้างสรรค์ การเคลื่อนไหวและการแสดงนาฏศิลป์ และการละครง่าย ๆ ถ่ายทอดลีลาหรืออารมณ์

และสามารถออกแบบเครื่องแต่งกายหรืออุปกรณ์ประกอบการแสดงง่าย ๆ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์และการละครกับสิ่งที่ประสบในชีวิตประจำวัน แสดงความคิดเห็นในการชมการแสดง และบรรยายความรู้สึกของตนเองที่มีต่องานนาฏศิลป์

รู้และเข้าใจความสัมพันธ์และประโยชน์ของนาฏศิลป์และการละคร สามารถเปรียบเทียบการแสดงประเภทต่าง ๆ ของไทยในแต่ละท้องถิ่น และสิ่งที่การแสดงสะท้อนวัฒนธรรมประเพณี เห็นคุณค่าการรักษาและสืบทอดการแสดงนาฏศิลป์ไทย

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์

กรมวิชาการ (2545 : 129-131) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ การวัดประเมินผล และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ สาระนาฏศิลป์ ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์

มุ่งส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยให้รู้จักแสวงหาความรู้และประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้และห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ อย่างเพียงพอ หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งนอกสถานศึกษาด้วย เช่น ในชุมชนใกล้ ๆ บริเวณสถานศึกษา ตลาด วัด หรือสถานที่สำคัญ ๆ ในแต่ละชุมชน มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ และสามารถคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์วิจารณ์ และแก้ปัญหาได้

2. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ ต้องการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เรียนต้องเรียนรู้ให้ครบถ้วนด้วยสมอง ใจ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยการจัดการให้ผู้เรียนชวนขวนหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก และเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดสร้างแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น กลุ่มศิลปะสาระนาฏศิลป์จึงเพิ่มประสบการณ์การทำงานจริงตามสถานการณ์ให้มากยิ่งขึ้นไปตามช่วงชั้น

ในการจัดการเรียนรู้ควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์ ให้เห็นคุณค่าของตนเองเพื่อการแสดงออกอย่างอิสระ เพิ่มการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้จริง เพิ่มโครงการตามศักยภาพเพื่อให้ผู้เรียน มีความสุข มีเสรีภาพในการเรียน และแสวงหาความรู้ ได้ตามความต้องการ

3. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์

3.1 การเรียนรู้แบบพัฒนาความสามารถในกระบวนการคิดของผู้เรียน

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีการใช้ข้อมูลทางนาฏศิลป์กับกระบวนการคิดของตนเอง และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการตัดสินใจ การค้นคว้าการประเมินตนเอง การวางแผนปฏิบัติงาน ลงมือปฏิบัติงาน ตรวจสอบและปรับปรุงผลงานอยู่เสมอ

คิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ด้วยการสร้างแนวคิดใหม่ แสวงหาความรู้ เพื่อพิจารณาทางเลือกอย่างหลากหลาย ประยุกต์ปรับเข้าหาแนวทาง สืบหาทางเลือกที่เหมาะสม ตั้งข้อตกลงร่วมกัน

คิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) ด้วยกระบวนการตรวจสอบอย่างชัดเจน มีเหตุผล ตั้งสมมติฐานในการวิเคราะห์ ประเมิน สังเคราะห์

คิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking) รู้จักคิดด้วยการตั้งคำถาม ถามตนเอง หรือเชื่อมโยงความคิดก่อนหน้า ความคาดหวัง และประสบการณ์ปัจจุบันเข้าด้วยกัน เพื่อพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม

3.2 การเรียนรู้แบบการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

เป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติตนเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยการปฏิบัติทดลอง สัมผัสจริงด้วยตนเอง สร้างด้วยตนเองเป็นประสบการณ์ตรง เช่น การได้แสดงออกทางด้านนาฏศิลป์ และการละครด้วยตนเอง หรืออื่น ๆ ที่เป็นผลจากการปฏิบัติจริง

3.3 การเรียนรู้แบบการประเมินตนเอง (Self Assessment)

เป็นการเรียนรู้ ที่มีการลำดับขั้นตอนไว้ชัดเจน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง หรือประเมินเพื่อนในชั้นเรียนอย่างมีเหตุมีผล ได้แก่การแสดงความสามารถในด้านต่าง ๆ ในชั้นเรียน ฯลฯ

3.4 การเรียนรู้แบบเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหา (Problem-Based Learning)

เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเอง หาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตั้งแต่การกำหนดปัญหา และค้นหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธี และขั้นตอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การแสดงละครสร้างสรรค์ การเขียนบท การกำกับ ฯลฯ

3.5 การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงบูรณาการความรู้สหสาขา (Multidisciplinary Approach) เป็นการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการการเชื่อมโยงความรู้และกระบวนการทั้งในกลุ่มสาระ และระหว่างกลุ่มสาระ เช่น บูรณาการกับกลุ่มวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคม ฯลฯ

4. การวัดและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งใช้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ของตนได้ และใช้วิธีการ

ประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อให้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียน ทางด้านนาฏศิลป์อย่างต่อเนื่อง

5. แนวทางการพัฒนาสื่อการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์

ในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถใช้สื่อต้นแบบ เช่น ครู อาจารย์ ศิลปิน ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการทางด้านนาฏศิลป์ การละคร และการแสดงเพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสื่ออุปกรณ์การแสดง สื่อเอกสาร ตำรา สื่อโสตทัศนวัสดุ สื่อจากสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นสื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ และมีทักษะกระบวนการในการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง สามารถเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเองได้เต็มตามศักยภาพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 3 นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ 3.1

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป. 4	1. ระบุทักษะพื้นฐานทางนาฏศิลป์และการละครที่ใช้สื่อความหมายและอารมณ์	<ul style="list-style-type: none"> ● หลักและวิธีการปฏิบัตินาฏศิลป์ - การฝึกภาษาท่า - การฝึกนาฏยศัพท์
	2. ใช้ภาษาท่าและนาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครง่าย ๆ ในการถ่ายทอดเรื่องราว	<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้ภาษาท่าและนาฏยศัพท์ประกอบเพลงปลุกใจและเพลงพระราชนิพนธ์ ● การใช้ศัพท์ทางการละครในการถ่ายทอดเรื่องราว
	3. แสดงการเคลื่อนไหวในจังหวะต่าง ๆ ตามความคิดของตน	<ul style="list-style-type: none"> ● การประดิษฐ์ท่าทางหรือท่ารำประกอบจังหวะพื้นเมือง
	4. แสดงนาฏศิลป์เป็นคู่ และหมู่	<ul style="list-style-type: none"> ● การแสดงนาฏศิลป์ ประเภทคู่และหมู่ - รำวงมาตรฐาน - ระบำ
	5. เล่าสิ่งที่ชื่นชอบในการแสดงโดยเน้นจุดสำคัญของเรื่องและลักษณะเด่นของตัวละคร	<ul style="list-style-type: none"> ● การเล่าเรื่อง - จุดสำคัญ - ลักษณะเด่นของตัวละคร

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 3 นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ 3.2

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป. 4	1. อธิบายประวัติความเป็นมาของนาฏศิลป์ไทยหรือชุดการแสดงอย่างง่าย ๆ	<ul style="list-style-type: none"> • ความเป็นมาของนาฏศิลป์ • ที่มาของชุดการแสดง
	2. เปรียบเทียบการแสดงนาฏศิลป์กับการแสดงที่มาจากวัฒนธรรมอื่น	<ul style="list-style-type: none"> • การชมการแสดง <ul style="list-style-type: none"> - นาฏศิลป์ - การแสดงของท้องถิ่น
	3. อธิบายความสำคัญของการแสดง ความเคารพในการเรียนและการแสดงนาฏศิลป์	<ul style="list-style-type: none"> • ความเป็นมาของนาฏศิลป์ <ul style="list-style-type: none"> - การทำความเคารพก่อนเรียนและก่อนแสดง
	4. ระบุเหตุผลที่ควรรักษาและสืบทอดการแสดงนาฏศิลป์	<ul style="list-style-type: none"> • ความเป็นมาของนาฏศิลป์ <ul style="list-style-type: none"> - คุณค่า

การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

สู่การจัดทำแนวการจัดการเรียนรู้

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจรณ์ คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

สู่การจัดทำแนวการจัดการเรียนรู้ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ 3.1

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระ การเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม /กระบวนการ
4/1. ระบุ ทักษะ พื้นฐานทาง	<ul style="list-style-type: none"> • สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน 1. ความสามารถใน 	<ul style="list-style-type: none"> • หลักและ วิธีการปฏิบัติ นาฏศิลป์ 	<ul style="list-style-type: none"> - นาฏยศัพท์ ทางนาฏศิลป์ใน ท้องถิ่นที่ควรรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> • กิจกรรม <ul style="list-style-type: none"> - สังเกต - อภิปราย

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระ การเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม /กระบวนการ
นาฏศิลป์ และการ ละครที่ใช้ สื่อ ความหมาย และอารมณ์	การคิด - ทักษะการใช้เหตุผล - ทักษะการสรุปความรู้ - การประยุกต์ 2. ความสามารถในการใช้ ทักษะชีวิต - สามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง - สามารถปรับตัวและ ทำงานร่วมกับผู้อื่น - สามารถเชื่อมโยงความรู้ ความเข้าใจและนำไปใช้ ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ● คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ข้อ 3 มีวินัย ข้อ 4 ใฝ่เรียนรู้ ข้อ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน ข้อ 7 รักความเป็นไทย ข้อ 8 มีจิตสาธารณะ	- การฝึก ภาษาท่า - การฝึก นาฏยศัพท์	- เพลงเที่ยวเมือง สุรินทร์ - เรือมกะโน้บ ดิงตอง	- ศึกษาความรู้ - แบ่งกลุ่มปฏิบัติ กิจกรรม - ตอบคำถาม - ทำใบงาน - นำเสนอผลงาน - สรุป ● กระบวนการ ใช้กระบวนการ การสอนของซิมป์สัน (Simpson) 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียม ความพร้อม ขั้นที่ 3 ขั้นตอบสนอง ภายใต้การควบคุม ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือ กระทำจนกลายเป็นกลไกที่ สามารถกระทำตัวเอง ขั้นที่ 5 ขั้นกระทำ อย่าง ชำนาญ ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุง และประยุกต์ใช้ ขั้นที่ 7 ขั้นความคิดริเริ่ม

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระ การเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม /กระบวนการ
4/2 ใช้ ภาษาท่า และนาฏย ศัพท์หรือ ศัพท์ ทางการ ละคร ง่าย ๆ ในการ ถ่ายทอด เรื่องราว	<ul style="list-style-type: none"> ● สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน 1. ความสามารถในการคิด <ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการใช้เหตุผล - ทักษะการสรุปความรู้ - การประยุกต์ 2. ความสามารถ ในการใช้ทักษะชีวิต <ul style="list-style-type: none"> - สามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง - สามารถปรับตัวและ ทำงานร่วมกับผู้อื่น - สามารถเชื่อมโยง ความรู้ความเข้าใจและ นำไปใช้ประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิต ● คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ข้อ 3 มีวินัย ข้อ 4 ใฝ่เรียนรู้ ข้อ 6 มุ่งมั่นในการ ทำงาน ข้อ 7 รักความเป็นไทย ข้อ 8 มีจิตสาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้ ภาษาท่าและ นาฏยศัพท์ ประกอบ เพลงปลุกใจ และเพลงพระ ราชนิพนธ์ ● การใช้ศัพท์ ทางการละคร ในการ ถ่ายทอด เรื่องราว 	-	<ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรม <ul style="list-style-type: none"> - สังเกต - อภิปราย - ศึกษาความรู้ - แบ่งกลุ่มปฏิบัติกิจกรรม - ตอบคำถาม - ทำใบงาน - นำเสนอผลงาน - สรุป ● กระบวนการ ใช้กระบวนการ การสอนของซิมป์สัน (Simpson) 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียม ความพร้อม ขั้นที่ 3 ขั้นตอบสนอง ภายใต้การควบคุม ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือ กระทำจนกลาย เป็นกลไกที่สามารถกระทำ ได้เอง ขั้นที่ 5 ขั้นกระทำ อย่าง ชำนาญ ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุง และประยุกต์ใช้ ขั้นที่ 7 ขั้นความคิดริเริ่ม

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระ การเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม /กระบวนการ
4/4 แสดง นาฏศิลป์ เป็นคู่ และหมู่	<p>● สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน</p> <p>1. ความสามารถในการคิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการใช้เหตุผล - ทักษะการสรุปความรู้ - การประยุกต์ <p>2. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง - สามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่น - สามารถเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต <p>● คุณลักษณะ อันพึงประสงค์</p> <p>ข้อ 3 มีวินัย</p> <p>ข้อ 4 ใฝ่เรียนรู้</p> <p>ข้อ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน</p> <p>ข้อ 7 รักความเป็นไทย</p> <p>ข้อ 8 มีจิตสาธารณะ</p>	<p>การแสดง นาฏศิลป์ ประเภทคู่ และหมู่</p> <ul style="list-style-type: none"> - รำวง <p>มาตรฐาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระบาย 	<p>การแสดง นาฏศิลป์ พื้นเมือง สุรินทร์</p> <ul style="list-style-type: none"> - เพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ - เรือมตะลือค (ระบำกะลา) - เรือมตัญญู (ระบำร่ม) 	<p>กิจกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - สังเกต - อภิปราย - ศึกษาความรู้ - แบ่งกลุ่มปฏิบัติกิจกรรม - ตอบคำถาม - ทำใบงาน - นำเสนอผลงาน - สรุป <p>● กระบวนการ ใช้กระบวนการ การสอนของซิมป์สัน (Simpson) 7 ขั้นตอน ดังนี้</p> <p>ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้</p> <p>ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียม ความพร้อม</p> <p>ขั้นที่ 3 ขั้นตอบสนอง ภายใต้การควบคุม</p> <p>ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือ กระทำจนกลายเป็นกลไกที่ สามารถกระทำตัวเอง</p> <p>ขั้นที่ 5 ขั้นกระทำ อย่าง ชำนาญ</p> <p>ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุง และประยุกต์ใช้</p> <p>ขั้นที่ 7 ขั้นความคิดริเริ่ม</p>

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระ การเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม /กระบวนการ
4/5 เล่า สิ่งที่ขึ้น ขอบใน การแสดง โดยเน้น จุดสำคัญ ของเรื่อง และ ลักษณะ เด่น ของตัว ละคร	<ul style="list-style-type: none"> ● สมรรถนะสำคัญ ของนักเรียน 1. ความสามารถในการคิด <ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการคิดใช้เหตุผล - ทักษะการคิดสรุป ความรู้ <ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการคิดประยุกต์ 2. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต <ul style="list-style-type: none"> - สามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง - สามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่น - สามารถเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ● คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ข้อ 3 มีวินัย ข้อ 4 ใฝ่เรียนรู้ ข้อ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน ข้อ 7 รักความเป็นไทย ข้อ 8 มีจิตสาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเล่าเรื่อง - จุดสำคัญ ลักษณะเด่นของตัวละคร 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเล่าเรื่อง - จุดเด่นของละครเรื่อง ตำนานพระมอเฒ่า 	<ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรม - สังเกต - อภิปราย - ศึกษาความรู้ - แบ่งกลุ่มปฏิบัติกิจกรรม - ตอบคำถาม - ทำใบงาน - นำเสนอผลงาน - สรุป ● กระบวนการ ใช้กระบวนการสอนของซิมป์สัน (Simpson) 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 3 ขั้นตอบสนองภายใต้การควบคุม ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง ขั้นที่ 5 ขั้นกระทำอย่างชำนาญ ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ ขั้นที่ 7 ขั้นความคิดริเริ่ม

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทยและสากล

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

สู่การจัดทำแนวการจัดการเรียนรู้ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ 3.2

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม /กระบวนการ
4/1 อธิบาย ประวัติ ความ เป็นมาของ นาฏศิลป์ ไทยหรือ ชุดการ แสดงอย่าง ง่ายๆ	<ul style="list-style-type: none"> ● สมรรถนะสำคัญ ของนักเรียน 1. ความสามารถในการคิด <ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการใช้เหตุผล - ทักษะการสรุปความรู้ - การประยุกต์ 2. ความสามารถในการใช้ ทักษะชีวิต <ul style="list-style-type: none"> - สามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง - สามารถปรับตัวและ ทำงานร่วมกับผู้อื่น - สามารถเชื่อมโยง ความรู้ความเข้าใจและ นำไปใช้ประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิต ● คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ข้อ 3 มีวินัย ข้อ 4 ใฝ่เรียนรู้ ข้อ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน ข้อ 7 รักความเป็นไทย ข้อ 8 มีจิตสาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเป็นมา ของนาฏศิลป์ ● ที่มาของชุด การแสดง 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเป็นมา ของนาฏศิลป์ ● ที่มาของชุด การแสดง - เรือมกะโน้บ ติงตอง - เรือมอันเร - เรือมอัปสร สราย - การแสดงรำ เที๋ยวเมือง สุรินทร์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรม <ul style="list-style-type: none"> - สังเกต - อภิปราย - ศึกษาความรู้ - แบ่งกลุ่มปฏิบัติ กิจกรรม - ตอบคำถาม - ทำใบงาน - นำเสนอผลงาน - สรุป ● กระบวนการ ใช้กระบวนการ การสอนของซิมป์สัน (Simpson) 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียม ความพร้อม ขั้นที่ 3 ขั้นตอบสนอง ภายใต้การควบคุม ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือ กระทำจนกลายเป็นกลไก ที่สามารถกระทำตัวเอง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม / กระบวนการ
				ชั้นที่ 5 ชั้นกระทำ อย่างชำนาญ ชั้นที่ 6 ชั้นการ ปรับปรุงและประยุกต์ใช้ ชั้นที่ 7 ชั้นความคิดริเริ่ม
4/2 เปรียบเทียบ บการ แสดง นาฏศิลป์ กับการ แสดงที่มา จาก วัฒนธรรม อื่น	<ul style="list-style-type: none"> ● สมรรถนะสำคัญ ของนักเรียน 1. ความสามารถในการคิด <ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการใช้เหตุผล - ทักษะการสรุปความรู้ - การประยุกต์ 2. ความสามารถในการใช้ ทักษะชีวิต <ul style="list-style-type: none"> - สามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง - สามารถปรับตัวและ ทำงานร่วมกับผู้อื่น - สามารถเชื่อมโยง ความรู้ความเข้าใจและ นำไปใช้ประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิต ● คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ข้อ 3 มีวินัย ข้อ 4 ใฝ่เรียนรู้ ข้อ 6 มุ่งมั่นใน การทำงาน ข้อ 7 รักความเป็นไทย ข้อ 8 มีจิตสาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การชม การแสดง - นาฏศิลป์ - การแสดงของ ท้องถิ่น - การแสดงรำ เที๋ยวมืองสุรินทร์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การชม การแสดง - การแสดง พื้นเมืองอีสาน ใต้ - การแสดงรำ เที๋ยวมือง สุรินทร์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรม - สังเกต - อภิปราย - ศึกษาความรู้ - แบ่งกลุ่มปฏิบัติ กิจกรรม - ทำใบงาน - นำเสนอผลงาน - สรุป ● กระบวนการ ใช้กระบวนการ การสอนของซิมป์สัน (Simpson) 7 ขั้นตอน ดังนี้ ชั้นที่ 1 ชั้นการรับรู้ ชั้นที่ 2 ชั้นการเตรียม ความพร้อม ชั้นที่ 3 ชั้นตอบสนอง ภายใต้การควบคุม ชั้นที่ 4 ชั้นการให้ลงมือ กระทำจนกลายเป็นกลไก ที่สามารถกระทำตัวเอง ชั้นที่ 5 ชั้นกระทำ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม / กระบวนการ
				อย่างชำนาญ ชั้นที่ 6 ชั้นการ ปรับปรุงและระยุกต์ใช้ ชั้นที่ 7 ชั้นความคิด ริเริ่ม
4/3 อธิบาย ความสำคัญ ของการ แสดง ความ เคารพใน การเรียนรู้ และการ แสดง นาฏศิลป์	<ul style="list-style-type: none"> ● สมรรถนะสำคัญ ของนักเรียน 1. ความสามารถในการคิด <ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการใช้เหตุผล - ทักษะการสรุปความรู้ - การประยุกต์ 2. ความสามารถในการใช้ ทักษะชีวิต <ul style="list-style-type: none"> - สามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง - สามารถปรับตัวและ ทำงานร่วมกับผู้อื่น - สามารถเชื่อมโยง ความรู้ความเข้าใจและ นำไปใช้ประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิต ● คุณลักษณะอัน พึงประสงค์ ข้อ 3 มีวินัย ข้อ 4 ใฝ่เรียนรู้ ข้อ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน ข้อ 7 รักความเป็นไทย ข้อ 8 มีจิตสาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเป็นมา ของนาฏศิลป์ - การทำความ เคารพก่อนเรียน และก่อนแสดง 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเป็นมา ของนาฏศิลป์ พื้นเมืองสุรินทร์ - ประวัติ ความเป็นมา การแสดงรำ เที๊ยมเมือง สุรินทร์ - การทำ ความเคารพ ก่อนการแสดง 	<ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรม - สังเกต - อภิปราย - ศึกษาความรู้ - แบ่งกลุ่มปฏิบัติ <p>กิจกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทำใบงาน - นำเสนอผลงาน - สรุป ● กระบวนการ ใช้กระบวนการ การสอนของซิมป์สัน (Simpson) 7 ขั้นตอน ดังนี้ ชั้นที่ 1 ชั้นการรับรู้ ชั้นที่ 2 ชั้นการเตรียม <p>ความพร้อม</p> <ul style="list-style-type: none"> ชั้นที่ 3 ชั้นตอบสนอง ภายใต้การควบคุม ชั้นที่ 4 ชั้นการให้ลงมือ <p>กระทำจนกลายเป็นกลไก ที่สามารถกระทำตัวเอง</p> <ul style="list-style-type: none"> ชั้นที่ 5 ชั้นกระทำ

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม / กระบวนการ
				อย่างชำนาญ ชั้นที่ 6 ชั้นการ ปรับปรุงและประยุกต์ใช้ ชั้นที่ 7 ชั้นความคิด ริเริ่ม
4/4 ระบุ เหตุผลที่ ควรรักษา และสืบ ทอดการ แสดง นาฏศิลป์	<p>● สมรรถนะสำคัญ ของนักเรียน</p> <p>1. ความสามารถในการคิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการใช้เหตุผล - ทักษะการสรุปความรู้ - การประยุกต์ <p>2. ความสามารถในการใช้ ทักษะชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง - สามารถปรับตัวและ ทำงานร่วมกับผู้อื่น - สามารถเชื่อมโยง ความรู้ความเข้าใจและ นำไปใช้ประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิต <p>คุณลักษณะอันพึงประสงค์</p> <p>ข้อ 3 มีวินัย</p> <p>ข้อ 4 ใฝ่เรียนรู้</p> <p>ข้อ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน</p> <p>ข้อ 7 รักความเป็นไทย</p> <p>ข้อ 8 มีจิตสาธารณะ</p>	<p>● ความเป็นมา ของนาฏศิลป์</p> <ul style="list-style-type: none"> - คุณค่า 	<p>● ความเป็นมา ของนาฏศิลป์</p> <ul style="list-style-type: none"> - คุณค่าของ นาฏศิลป์ พื้นเมือง อีสานใต้ - คุณค่า การรำเพลง เที่ยวเมือง สุรินทร์ 	<p>● กิจกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - สังเกต - อภิปราย - ศึกษาความรู้ - แบ่งกลุ่มปฏิบัติ <p>กิจกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทำใบงาน - นำเสนอผลงาน - สรุป <p>● กระบวนการ</p> <p>ใช้กระบวนการ การสอนของซิมป์สัน (Simpson) 7 ขั้นตอน ดังนี้</p> <p>ชั้นที่ 1 ชั้นการรับรู้</p> <p>ชั้นที่ 2 ชั้นการเตรียม ความพร้อม</p> <p>ชั้นที่ 3 ชั้นตอบสนอง ภายใต้การควบคุม</p> <p>ชั้นที่ 4 ชั้นการให้ลงมือ กระทำจนกลายเป็นกลไก ที่สามารถกระทำตัวเอง</p> <p>ชั้นที่ 5 ชั้นกระทำ</p>

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น	กิจกรรม / กระบวนการ
				อย่างชำนาญ ชั้นที่ 6 ชั้นการ ปรับปรุงและประยุกต์ใช้ ชั้นที่ 7 ชั้นความคิด ริเริ่ม

คำอธิบายรายวิชาวิชา

ทัศนศิลป์ /ดนตรี/นาฏศิลป์ รหัส ศ14101

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

เวลาเรียน 80 ชั่วโมง / ปี

ทัศนศิลป์

เปรียบเทียบ รูปร่าง รูปทรง ในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์
อิทธิพลของสี วรรณะอุ่น และวรรณะเย็น ความเหมือนและความแตกต่างในงานทัศนศิลป์
จำแนกทัศนธาตุของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์โดยเน้น
เรื่องเส้น สี รูปร่าง รูปทรงพื้นผิว และพื้นที่ว่าง อภิปรายเกี่ยวกับอิทธิพลของสีวรรณะอุ่นและสี
วรรณะเย็นที่มีต่ออารมณ์ของมนุษย์

ระบุเหตุการณ์ และงานเฉลิมฉลองของวัฒนธรรมในท้องถิ่น บรรยาย งานทัศนศิลป์
จากวัฒนธรรมต่าง ๆ และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุ อุปกรณ์สร้างสร้งงาน
พิมพ์ภาพ วาดภาพระบายสี โดยใช้สีวรรณะอุ่นและสีวรรณะเย็น ถ่ายทอดความรู้สึกและจินตนาการ

ดนตรี

บอกประโยคเพลงอย่างง่าย แหล่งที่มาและความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตไทยที่สะท้อนในคน
และบทเพลงท้องถิ่น จำแนกประเภทของเครื่องดนตรีที่ใช้ในบทเพลงที่ฟังระบุทิศทางเคลื่อนที่
ขึ้นลงง่าย ๆ ของทำนอง รูปแบบ จังหวะและความเร็วของจังหวะที่ฟัง อ่าน เขียน โน้ต ดนตรีไทย
และสากล

ร้องเพลงโดยใช้ช่วงเสียงที่เหมาะสมกับตนเอง ใช้และเก็บเครื่องดนตรีอย่างถูกต้องและ
ปลอดภัย ว่าดนตรีสามารถใช้ในการสื่อเรื่องราว ระบุความสำคัญในการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรม
ทางดนตรี

ระบุทักษะพื้นฐานทางนาฏศิลป์และการละครที่ใช้สื่อความหมายทางอารมณ์ ใช้ภาษาท่า
และนาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครง่าย ๆ ในการถ่ายทอดเรื่องราว แสดงการเคลื่อนไหวในจังหวะ

ต่าง ๆ ตามความคิดของตน แสดงนาฏศิลป์เป็นคู่และเป็นหมู่ เล่าสิ่งที่ชื่นชอบในการแสดงโดยเน้นจุดสำคัญของเรื่องและลักษณะเด่นของตัวละคร

นาฏศิลป์

อธิบายประวัติความเป็นมาของนาฏศิลป์หรือชุดการแสดงง่าย ๆ

เปรียบเทียบการแสดงนาฏศิลป์กับการแสดงที่มาจากวัฒนธรรมอื่น ความสำคัญของการแสดง ความเคารพในการเรียนและการแสดงนาฏศิลป์

ระบุเหตุผลที่ควรรักษาและสืบทอดการแสดงนาฏศิลป์

รหัสตัวชี้วัด

ทัศนศิลป์

ศ 1.1 ป.4/1 ศ 1.1 ป.4/2 ศ 1.1 ป.4/3 ศ 1.1 ป.4/4 ศ 1.1 ป.4/5 ศ 1.1 ป.4/6
ศ 1.2 ป.4/7 ศ 1.2 ป.4/8 ศ 1.2 ป.4/9 ศ 1.2 ป.4/1 ศ 1.2 ป.4/2

ดนตรี

ศ 2.1 ป.4/1 ศ 2.1 ป.4/2 ศ 2.1 ป.4/3 ศ 2.1 ป.4/4 ศ 2.1 ป.4/5 ศ 2.1 ป.4/6
ศ 2.2 ป.4/7 ศ 2.2 ป.4/1 ศ 2.2 ป.4/2

นาฏศิลป์

ศ 3.1 ป.4/1 ศ 3.1 ป.4/2 ศ 3.1 ป.4/3 ศ 3.1 ป.4/4 ศ 3.1 ป.4/5
ศ 3.2 ป.4/1 ศ 3.2 ป.4/2 ศ 3.2 ป.4/3 ศ 3.2 ป.4/4

โครงสร้างรายวิชานาฏศิลป์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ รหัสวิชา ศ14101 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

เวลา 20 ชั่วโมง / ปี จำนวน 0.5 หน่วยกิต ประจำปีการศึกษา 2560

ตารางที่ 5 โครงสร้างรายวิชานาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์
รหัสวิชา ศ14101 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อเรื่อง	สอดคล้องกับมาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1 การแสดง นาฏศิลป์ไทย	เรื่องที่ 1 ความเป็นมาของ นาฏศิลป์ไทยและ พื้นเมือง	ศ 3.1 ตัวชี้วัด ป.4/4 แสดง นาฏศิลป์เป็นคู่ และหมู่ ศ 3.2 ตัวชี้วัด ป.4/1 อธิบาย ประวัติความเป็นมา ของนาฏศิลป์ไทยหรือ ชุดการแสดงอย่างง่าย ๆ ตัวชี้วัด ป.4/2 เปรียบเทียบ การแสดง นาฏศิลป์ กับการแสดงที่มา จากวัฒนธรรมอื่น ตัวชี้วัด 4/3 อธิบาย ความสำคัญของการแสดง ความเคารพในการเรียน และการแสดงนาฏศิลป์ ตัวชี้วัด 4/2 เปรียบเทียบ การแสดงนาฏศิลป์ กับการแสดงที่มาจาก วัฒนธรรมอื่น ๆ	นาฏศิลป์ไทย มีความเป็นมาตั้งแต่ โบราณ โดยถูกคิดค้น และสร้างสรรค์จาก ศิลปินสมัยก่อนจน เป็นเอกลักษณ์แสดง ถึงความเป็นไทย ดังนั้นก่อนเรียนและ ก่อนการแสดงจึงต้อง มีการไหว้ครูเพื่อเป็น การแสดงความกตัญญู กตเวทิต่อครูบา อาจารย์ และบรรพ ชนที่ได้คิดค้นขึ้นมา การแสดงนาฏศิลป์ พื้นเมืองอีสานได้ เป็นการแสดงที่มี ลักษณะเฉพาะ ที่แตกต่างกันทาง ด้านภาษาและ สำเนียง	1	10

ตารางที่ 5 (ต่อ)

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อเรื่อง	สอดคล้องกับ มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
	เรื่องที่ 2 ความเป็นมาของ การแสดง นาฏศิลป์ พื้นเมืองอีสานใต้	ตัวชี้วัด ป.4/3 อธิบายความสำคัญของ การแสดง ความ เคารพในการเรียนและ การแสดงนาฏศิลป์	ของแต่ละท้องถิ่น ในแต่ละภาคของไทย ที่นักเรียนทุกคนควรรู้ ประเพณี เป็นต้น	1	10
	เรื่องที่ 3 ประวัติความเป็นมาเพลง เที่ยวเมือง สุรินทร์	ศ 3.2 ตัวชี้วัด ป. 4/1 อธิบายประวัติ ความเป็นมา ของนาฏศิลป์ไทยหรือ ชุดการแสดงอย่างง่าย ๆ ตัวชี้วัด ป.4/2 เปรียบเทียบการแสดง นาฏศิลป์กับการแสดง ที่มาจากวัฒนธรรมอื่น ตัวชี้วัด ป.4/3 อธิบาย ความสำคัญของการ แสดงความเคารพ ในการเรียน และการแสดงนาฏศิลป์	จังหวัดสุรินทร์ มีแหล่ง ท่องเที่ยวและวัฒนธรรม มากมายที่ควรศึกษา ถือเป็นมรดกร่วม ของกลุ่มชน การสร้างสรรค์สังคม สืบทอดวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมสำคัญ อย่างหนึ่งของมนุษย์ทุกยุค ทุกสมัย การฟ้อนรำ เป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมที่ชาวบ้าน สร้างสรรค์ขึ้น จากสภาพแวดล้อม ของแต่ละถิ่น เป็นมรดก ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ		

ตารางที่ 5 (ต่อ)

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อเรื่อง	สอดคล้องกับ มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
2 พื้นฐาน นาฏศิลป์ ไทย	เรื่องที่ 4 นาฏศัพท์ ทางนาฏศิลป์ ไทยที่ควรรู้	ศ 3.1 ตัวชี้วัด ป.4/1 ระบุทักษะพื้นฐาน ทางนาฏศิลป์และ การละครที่ใช้สื่อ ความหมายและอารมณ์ ตัวชี้วัด ป.4/2 ใช้ภาษาท่าและ นาฏศัพท์หรือศัพท์ ทางการละครง่าย ๆ ในการถ่ายทอด เรื่องราว ตัวชี้วัด ป.4/3 แสดงการเคลื่อนไหว ในจังหวะต่าง ๆ ตามความคิดของตน	นาฏศัพท์ เป็นท่ารำ ที่เป็นพื้นฐานของการรำ ไทยที่ใช้การเคลื่อนไหว มือและเท้าอย่างมี รูปแบบที่นักเรียนทุกคน จะต้องรู้และฝึกปฏิบัติ ท่ารำ	1	10
	เรื่องที่ 5 ภาษาท่าทาง นาฏศิลป์ไทย	ศ 3.1 ตัวชี้วัด ป.4/1 ระบุ ทักษะพื้นฐานทาง นาฏศิลป์และ การละครที่ใช้สื่อ ความหมายและอารมณ์ ตัวชี้วัด ป.4/2 ใช้ภาษาท่าและนาฏ ศัพท์หรือศัพท์ทาง การละครง่าย ๆ เรื่องราว	ภาษาท่าทางนาฏศิลป์ ไทย เป็นการแสดงออก ทางท่าทางและสีหน้า เพื่อใช้สื่อความหมาย แทนคำพูด โดยให้ สอดคล้องกับบทเพลง จังหวะ และการขับร้อง การฝึกภาษาท่าจะต้อง ให้ถูกต้องตามแบบแผน เพื่อจะได้สื่อความหมายได้ โดยตรง	1	10

ตารางที่ 5 (ต่อ)

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อเรื่อง	สอดคล้องกับ มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ป.4/3 แสดงการเคลื่อนไหวใน จังหวะต่าง ๆ ตามความคิดของตน			
3 การแสดง นาฏศิลป์ พื้นเมือง	เรื่องที่ 6-15 เพลงเที่ยวเมือง สุรินทร์	ศ 3.2 ตัวชี้วัด ป.4/1 อธิบายประวัติ ความเป็นมา ของนาฏศิลป์ไทยหรือ ชุดการแสดง อย่างง่าย ๆ ตัวชี้วัด ป.4/2 เปรียบเทียบการแสดง นาฏศิลป์กับการแสดง ที่มาจากวัฒนธรรมอื่น ตัวชี้วัด ป.4/3 อธิบายความสำคัญ ของการแสดงความ เคารพ ในการเรียนและ การแสดงนาฏศิลป์	การแสดงพื้นเมือง สุรินทร์เพลงเที่ยวเมือง สุรินทร์จะมีรูปแบบ แตกต่างที่แตกต่าง จากท้องถิ่น ซึ่งเกิดจาก ปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความแตกต่างกัน ของลักษณะภูมิประเทศ ความศรัทธาต่อสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ วิธีการดำเนิน ชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น มีแนวคิดจากการนำวิถี การดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ๆ มาถ่ายทอดในรูปแบบ ของศิลปะการแสดง ที่ประณีตงดงาม อย่างมีแบบแผน และสร้างความสนุกสนาน ให้กับผู้แสดงและผู้ชมที่มา ได้พบเห็น	10	100

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ชื่อเรื่อง	มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	จุดประสงค์การเรียนรู้
		<p style="text-align: center;">ศ 3.2</p> <p>ตัวชี้วัด ป.4/1 อธิบาย ประวัติความเป็นมาของ นาฏศิลป์ไทยหรือ ชุดการแสดงอย่างง่าย ๆ</p> <p>ตัวชี้วัด ป.4/2 เปรียบเทียบการแสดง นาฏศิลป์กับการแสดง ที่มาจากวัฒนธรรมอื่น</p> <p>ตัวชี้วัด ป.4/3 อธิบาย ความสำคัญของการแสดง ความเคารพในการเรียน และการแสดงนาฏศิลป์</p>		<p>2) จำแนกประเภท การแสดงนาฏศิลป์ พื้นเมืองสุรินทร์ได้</p> <p>3) วิเคราะห์ ความแตกต่างของ การแสดงนาฏศิลป์ พื้นเมืองอีสานใต้กับการ แสดงนาฏศิลป์ พื้นเมืองอีสานเหนือได้</p> <p>2. ด้านทักษะ กระบวนการ (P)</p> <p>1) ปฏิบัติทำรำ พื้นเมืองง่าย ๆ ได้</p> <p>3. ด้านเจตคติ (A)</p> <p>1) นักเรียนแสดง ความคิดเห็นที่ดีต่อ ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ</p>
เรื่องที่ 3 แหล่ง ท่องเที่ยวเมือง สุรินทร์		<p style="text-align: center;">ศ 3.2</p> <p>ตัวชี้วัด ป.4/1 อธิบาย ประวัติความเป็นมาของ นาฏศิลป์ไทยหรือชุดการ แสดงอย่างง่าย ๆ</p> <p>ตัวชี้วัด ป.4/2 เปรียบเทียบ การแสดงนาฏศิลป์กับ การแสดง</p>	เรื่องที่ 3 แหล่ง ท่องเที่ยว เมืองสุรินทร์ 1. ประวัติ ความเป็นมา แหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดสุรินทร์ 2. ทำรำง่าย ๆ เพลงเที่ยวเมือง สุรินทร์ 3. ร้องเพลง เที่ยวเมืองสุรินทร์	<p>1. ด้านความรู้ (K)</p> <p>1) อธิบายประวัติ ความเป็นมาแหล่ง ท่องเที่ยวของจังหวัด สุรินทร์ที่กำหนดให้ได้</p> <p>2) จำแนกประเภท ของแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดสุรินทร์ ที่กำหนดให้ได้</p> <p>3) อธิบายรูปแบบ ของแหล่งท่องเที่ยว</p>

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ชื่อเรื่อง	มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	จุดประสงค์การเรียนรู้
				<p>ของจังหวัดสุรินทร์ ที่กำหนดให้ได้</p> <p>2. ด้านทักษะ กระบวนการ (P)</p> <p>1) ประยุกต์ใช้ใน โอกาสต่าง ๆ ได้</p> <p>3. ด้านเจตคติ (A)</p> <p>1) บอกคุณค่า และความสำคัญ ของนาฏศิลป์ไทย</p>
<p>2</p> <p>พื้นฐาน นาฏศิลป์ ไทย</p>	<p>เรื่องที่ 4</p> <p>นาฏยศัพท์ ทางนาฏศิลป์ ไทยที่ควรรู้</p>	<p>ศ 3.1</p> <p>ตัวชี้วัด ป.4/1 ระบุ ทักษะพื้นฐานทาง นาฏศิลป์และการละคร ที่ใช้สื่อความหมาย และอารมณ์</p> <p>ตัวชี้วัด ป.4/2 ใช้ภาษา ทำและนาฏยศัพท์หรือ ศัพท์ทางการละครง่าย ๆ ในการถ่ายทอดเรื่องราว</p> <p>ตัวชี้วัด ป. 4/3 แสดง การเคลื่อนไหวในจังหวะ ต่าง ๆ ตามความคิด ของตน</p>	<p>เรื่องที่ 4</p> <p>นาฏยศัพท์ทาง นาฏศิลป์ไทย ที่ควรรู้</p> <p>1. ความหมาย ของนาฏยศัพท์ ทางนาฏศิลป์ไทย</p> <p>2. ประเภทของ นาฏยศัพท์ทาง นาฏศิลป์ไทย ที่ควรรู้</p> <p>3. นาฏยศัพท์ ทางนาฏศิลป์ไทย ที่ควรรู้และ นาฏศิลป์พื้นเมือง สุรินทร์ที่ควรรู้</p>	<p>1. ด้านความรู้ (K)</p> <p>1) อธิบายความหมาย ของนาฏยศัพท์ทาง นาฏศิลป์ไทยได้</p> <p>2) จำแนกประเภท นาฏยศัพท์ทางนาฏศิลป์ ไทยได้</p> <p>2. ด้านทักษะ กระบวนการ (P)</p> <p>1) ปฏิบัตินาฏยศัพท์ ทางนาฏศิลป์ไทย ที่กำหนดให้ได้ อย่างถูกต้อง</p> <p>3. ด้านเจตคติ (A)</p> <p>1) เห็นคุณค่าและ ความสำคัญของ การปฏิบัติทำทาง นาฏศิลป์ไทย</p>

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ชื่อเรื่อง	มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	จุดประสงค์การเรียนรู้
				2) บอกประโยชน์ที่ได้ จากการเรียน 3) นำความรู้ไป ประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้
	เรื่องที่ 5 ภาษาท่าทาง นาฏศิลป์ไทย ที่ควรรู้	ศ 3.1 ตัวชี้วัด ป. 4/1 ระบุทักษะ พื้นฐานทางนาฏศิลป์และ การละครที่ใช้สื่อความ หมายและอารมณ์ ตัวชี้วัด ป. 4/2 ใช้ภาษา ท่าและนาฏยศัพท์หรือ ศัพท์ทางการละครง่าย ๆ ในการถ่ายทอดเรื่องราว ตัวชี้วัด ป. 4/3 แสดงการ เคลื่อนไหวในจังหวะต่าง ๆ ตามความคิดของตน	1. ความหมาย ของภาษาท่าทาง นาฏศิลป์ไทย 2. ประเภทของ ภาษาท่าทาง นาฏศิลป์ไทย ที่ควรรู้ 3. ภาษาท่าทาง นาฏศิลป์ไทย ที่ควรรู้	1. ด้านความรู้ (K) 1) อธิบาย ความหมายของภาษา ท่าทางนาฏศิลป์ไทยได้ 2) จำแนกประเภท ภาษาท่าทางนาฏศิลป์ ไทยได้ 2. ด้านทักษะ กระบวนการ (P) 1) ปฏิบัติภาษา ท่าทางนาฏศิลป์ไทย ที่กำหนดให้ได้ อย่างถูกต้อง 3. ด้านเจตคติ (A) 1) เห็นคุณค่า และความสำคัญ ของการปฏิบัติท่าทาง นาฏศิลป์ไทย 2) บอกประโยชน์ ที่ได้จากการเรียน 3) นำความรู้ไป ประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ชื่อเรื่อง	มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	จุดประสงค์ การเรียนรู้
หน่วยที่ 3 การแสดง นาฏศิลป์ พื้นเมือง	เรื่องที่ 6-15 เพลงเที่ยว เมืองสุรินทร์	ศ 3.2 ตัวชี้วัด ป.4/1 อธิบายประวัติความเป็นมาของนาฏศิลป์ไทยหรือชุดการแสดงอย่างง่าย ๆ ตัวชี้วัด ป.4/2 เปรียบเทียบการแสดงนาฏศิลป์กับการแสดงที่มาจากวัฒนธรรมอื่น ตัวชี้วัด ป.4/3 อธิบายความสำคัญของการแสดง ความเคารพในการเรียนและการแสดงนาฏศิลป์	1. เรื่องเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ เนื้อหาประกอบด้วย 1) เรื่องความเป็นมาของนาฏศิลป์ไทยและพื้นเมือง 2) เรื่องนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานใต้ 3) เรื่องแหล่งท่องเที่ยวเมืองสุรินทร์ 4) เรื่องนาฏยศัพท์ทางนาฏศิลป์ไทยที่ควรรู้ 5) เรื่องภาษาท่าทางนาฏศิลป์ไทย 6) เรื่องโองเมืองสุรินทร์เป็นถิ่นงามสม 7) เรื่องดินแดนแห่งอารยธรรมโบราณ 8) เรื่องตระการตาด้วยแหล่งท่องเที่ยว 9) เรื่องเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 10) เรื่องเพลินพิศไปงานช้างแพร่ 11) เรื่องแลชมผ้าไหมเนื้อดี 12) เรื่องสุขขีขึ้นเขาสวาย	1. ด้านความรู้ (K) 1) บอกความหมายเนื้อร้องในชุดฝึกทักษะปฏิบัติเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ได้อย่างถูกต้อง 2) อธิบายท่ารำในชุดฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ด้วยเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ได้อย่างถูกต้อง 2. ด้านทักษะกระบวนการ (P) 1) ปฏิบัติท่ารำในชุดฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ด้วยเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ได้อย่างถูกต้อง

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ชื่อเรื่อง	มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	จุดประสงค์ การเรียนรู้
			13) เรื่องมากมาย ปราสาทแก้วแก้ว 14) เรื่องสุขใจ จริงแท้มาร้องรำ กันตรึม 15) เรื่องดียิ่งนัก ได้มาเที่ยวเมือง สุรินทร์	3. ด้านเจตคติ (A) 1) เห็นคุณค่า และความสำคัญ ของการฝึกทักษะ ปฏิบัติทำรำ ในชุดฝึกทักษะ ปฏิบัตินาฏศิลป์ พื้นเมืองสร้างสรรค์ ด้วยเพลงเที่ยวเมือง สุรินทร์ 2) บอก ประโยชน์ที่ได้จาก การเรียนรู้ 3) นำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวันได้

กำหนดการสอน

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

เรื่องการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์

ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560

ตารางที่ 7 กำหนดการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์เพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์

ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560

แผนฯ ที่	วัน เดือน ปี	เวลา	ชั่วโมง	หน่วย การเรียนรู้ที่	เรื่อง
	6 พ.ย. 2560	13.30-14.30	1	1	- ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน
1	13 พ.ย. 2560	13.30-14.30	2	1	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย และพื้นเมือง
2	20 พ.ย. 2560	13.30-14.30	1	1	นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานใต้
3	27 พ.ย. 2560	13.30-14.30	1	1	ประวัติความเป็นมาเพลงเที่ยว เมืองสุรินทร์
4	4 ธ.ค. 2560	13.30-14.30	1	2	นาฏยศัพท์ทางนาฏศิลป์ไทย
5	11 ธ.ค. 2560	13.30-14.30	1	2	ภาษาท่าทางนาฏศิลป์ไทย
6	18 ธ.ค. 2560	13.30-14.30	1	3	โอ้เมืองสุรินทร์เป็นถิ่นงามสม
7	25 ธ.ค. 2560	13.30-14.30	1	3	ดินแดนแห่งอารยธรรมโบราณ
8	8 ม.ค. 2561	13.30-14.30	1	3	ตระการตาด้วยแหล่งท่องเที่ยว
9	15 ม.ค. 2561	13.30-14.30	1	3	เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์
10	22 ม.ค. 2561	13.30-14.30	1	3	เพลินพิศไปงานช้างแพร์
11	29 ม.ค. 2561	13.30-14.30	1	3	แลชมผ้าไหมเนื้อดี
12	5 ก.พ. 2561	13.30-14.30	1	3	สุขขีขึ้นเขาสวาย
13	12 ก.พ. 2561	13.30-14.30	1	3	มากมายปราสาทเก่าแก่
14	19 ก.พ. 2561	13.30-14.30	1	3	สุขใจจริงแท้มาร้องรำกันตรึม
15	26 ก.พ. 2561	13.30-14.30	1	3	ดียิ่งนักได้มาเที่ยวเมืองสุรินทร์
	5 มี.ค. 2561	13.30-14.30	1	1	- ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน
	12 มี.ค. 2561	13.30-14.00	1	3	- ประเมินความพึงพอใจ
	19 มี.ค. 2561	13.30-14.30	1	3	- ประเมินความสามารถในการปฏิบัติ ทำรำเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์

แนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์

1. ความหมายของนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติมาแต่โบราณ ได้รับความนิยมนานาประเทศว่าเป็นศิลปะชั้นสูง และมีกฎเกณฑ์อันดี คำว่า นาฏศิลป์นั้น เป็นคำที่ท่านผู้รู้ได้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไป ดังนี้

ประทีน พวงสำลี (2514 : 1) กล่าวไว้ว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การร้องรำทำเพลง การให้ความบันเทิงใจอันรวมด้วยความโน้มเอียงของอารมณ์และความรู้สึก ส่วนสำคัญส่วนใหญ่ของนาฏศิลป์อยู่ที่การละครเป็นเอก หากแต่ศิลปะ ประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยดนตรี และขับร้องเข้าร่วมด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริม ให้เกิดคุณค่าในศิลปะยิ่งขึ้นตามสภาพ หรือตามอารมณ์ต่าง ๆ กันสุดแต่จะมุ่งหมาย นอกจากนี้ยังต้องถือเอาความหมายการร้องการบรรเลงเข้าร่วมด้วย

ธนิต อยู่โพธิ์ (2516 : 1) ได้กล่าวว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำ

อาภรณ์ มนตรีศาสตร์ และจตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2525 : 7) กล่าวถึงความหมายของนาฏศิลป์ไว้ดังนี้

คำว่า “นาฏศิลป์” เป็นคำสมาส แยกได้เป็น 2 คำ คือ นาฏ และศิลปะ

“นาฏ” หมายถึงการฟ้อนรำ หรือ ความรู้แบบแผนของการฟ้อนรำ สันสกฤต ใช้รูปศัพท์ว่า “นฤตย์” ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันกับภาษามครที่ชื่อว่า “นัจ” และ “นฤตย” ก็เป็นชื่อเรียกอย่างหนึ่งของการฟ้อนรำบวงสรวงพระผู้เป็นเจ้าในเทวาลัย โดยเลือกเอาจังหวะและท่ารำที่เต็มไปด้วยท่าเคารพสักการะ และเลือกแสดงตอนที่เป็นการกระทำนบเนื่องในชีวิตประวัติพระผู้เป็นเจ้าด้วยส่วน “นัจ” มีคำอธิบายเพิ่มเติมอีกคือ ได้แก่ การฟ้อนรำ นับตั้งแต่การฟ้อนรำพื้นเมืองของชาวบ้าน เช่น รำโทน รำวง ตลอดขึ้นไปถึงการฟ้อนที่เรียกว่า ระเบียบของนางรำ (เช่นที่กล่าวถึงในกฎหมายเก่า) ระเบียบเดี่ยว ระเบียบคู่ ระเบียบชุด หรือ ระเบียบแบบดั้งเดิม

“ศิลปะ” หมายถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ในเมื่อธรรมชาติไม่สามารถอำนวยความสะดวกสร้างให้ประณีตงดงามและสำเร็จสมบูรณ์ ศิลปะเกิดขึ้นด้วยทักษะ (Skill) คือความชำนาญในการปฏิบัติ

นาฏศิลป์แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญตามวิถีชีวิตของคนไทย การแสดงความบันเทิงสะท้อนถึงลักษณะของสังคมไทยที่แตกต่าง จากชนชาติอื่น ๆ มีคนไทยจำนวนมากที่เห็นคุณค่า ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสืบทอด นาฏศิลป์ของไทย เพื่อมุ่งเน้นถึงลักษณะการแสดงที่ประณีตวิจิตรงดงามมีลีลาอ่อนช้อย ตามแบบอย่างของไทย ซึ่งคนไทยทุกคนควรจะตระหนัก หวงแหนช่วยกันรักษา และร่วมกันให้การสนับสนุนส่งเสริม เพื่อให้ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยคงอยู่สืบไปในอนาคต

นาฏศิลป์มีลักษณะเฉพาะตัวที่แสดงถึงความเป็นไทยมีผู้รู้ได้ให้ความหมายต่าง ๆ ดังนี้ คำว่า "นาฏศิลป์" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 มีความหมายว่าศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ

สุมิตร เทพวงษ์ (2541 : 1 – 2) ได้ให้คำจำกัดความของนาฏศิลป์ไว้ดังนี้

นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ

นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำ

นาฏศิลป์ หมายถึง ความชำนาญในการละครฟ้อนรำ

นาฏศิลป์ หมายถึง การร้องรำทำเพลง ให้ความบันเทิงใจ อันประกอบด้วย ความบันเทิงแห่งอารมณ์และความรู้สึก

นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง เพียบพร้อมไปด้วยความวิจิตรบรรจงอันละเอียดอ่อน นอกจากหมายถึงการฟ้อนรำระบำ รำเต้นแล้ว ยังหมายถึงการร้องและการบรรเลงด้วย

นาฏศิลป์ หมายถึง การร้องรำทำเพลง ให้ความบันเทิง อันร่วมด้วยความบันเทิงของอารมณ์และความรู้สึก ส่วนสำคัญส่วนใหญ่ของนาฏศิลป์อยู่ที่การละครเป็นเอก หากแต่ศิลปะประเภทนี้จำต้องอาศัยดนตรีและขับร้องเข้าร่วมด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดคุณค่าในศิลปะยิ่งขึ้นตามสภาพหรืออารมณ์ต่างกันสุดแต่จุดมุ่งหมาย

นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะการฟ้อนรำ หรือความรู้แบบแผนของการฟ้อนรำ เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความปราณีตงดงามมีแบบแผน ให้ความบันเทิงอันน่ายินดี และความรู้สึกของผู้ชมให้คล้อยตาม ศิลปะประเภทนี้ต้องอาศัยการบรรเลงดนตรีและการขับร้องเข้าร่วมด้วย เพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณค่ายิ่งขึ้นแต่ความหมายที่เข้าใจกันทั่วไป คือ ศิลปะของการร้องรำทำเพลง

อมรา กล้าเจริญ (2542 : 3) ได้กล่าวถึง คำว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง เพียบพร้อมไปด้วยความวิจิตรบรรจงอันละเอียดอ่อน นอกจากหมายถึงการฟ้อนรำ ระบำรำเต้นแล้วยังหมายถึง การร้องและการบรรเลง

ธานี ชัยสงคราม (2544 : 39) กล่าวไว้ว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การร้องรำทำเพลง ให้ความบันเทิงใจด้วยความบันเทิงของอารมณ์ และความรู้สึก ส่วนสำคัญส่วนใหญ่ของนาฏศิลป์อยู่ที่การละครเป็นเอก หากแต่นาฏศิลป์นั้น จะต้องอาศัยดนตรี และการขับร้องเข้าร่วมด้วย

เรณู โกศินานนท์ (2544 : 51) ได้กล่าวถึง คำว่า

นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่งการฟ้อนรำ อันเป็นพื้นฐานที่แสดงถึงอารยธรรม ความรุ่งเรืองของชาติที่รุ่งเรือง หรืออารยธรรมที่เก่าแก่ ย่อมมีวัฒนธรรมทางด้านดนตรีนาฏศิลป์ของตนเอง

นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะการฟ้อนรำที่มนุษย์ประดิษฐ์ดัดแปลงขึ้น เพื่อให้ความบันเทิงอาศัยดนตรีและการขับร้องแสดงถึงวัฒนธรรมที่เก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

2. ความสำคัญของนาฏศิลป์

นาฏศิลป์เป็นศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะตัว และความเป็นไทยในตนเอง นับได้ว่าเป็นสมบัติอันเป็นวัฒนธรรมของชาติที่น่าภาคภูมิใจยิ่ง นาฏศิลป์มีลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นไทยที่เด่นชัด คือ

1. ท่ารำ มีความอ่อนช้อยงดงาม และแสดงอารมณ์ ตามลักษณะที่แท้จริงของคนไทยมีความหมายอย่างกว้างขวาง
2. มีดนตรีประกอบ ดนตรีนี้จะแทรกอารมณ์ไปตามท่วงทำนอง หรือรำกับเพลงที่มีแต่ทำนองก็ได้ หรือมีเนื้อร้องและให้แสดงทำไปตามเนื้อร้องนั้นๆ
3. คำร้อง หรือเนื้อร้องที่ใช้จะต้องเป็นคำประพันธ์ ส่วนบทจะเป็นกลอนแปด ซึ่งจะนำไปร้องกับเพลงชั้นเดียวหรือสองชั้นได้ทุกเพลง คำร้องนี้ทำให้ผู้สอนหรือผู้นำกำหนดทำไปตามเนื้อร้อง
4. เครื่องแต่งกายละครไทย มีแบบอย่างของตนโดยเฉพาะ ขนาดยืดหยุ่นได้ตามสมควร เพราะการสวมใส่จะใช้ตรึงด้วยด้ายแทนที่จะเย็บสำเร็จรูป

การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นกิจกรรมสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนทางด้านบุคลิกภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีรู้จักมารยาททางสังคม เป็นการตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ และรู้จักเลือกที่จะรับศิลปวัฒนธรรมอันดีงามได้อีกด้วย

3. ความมุ่งหมายและประโยชน์การเรียนนาฏศิลป์

ความมุ่งหมายของการเรียนนาฏศิลป์เป็นการศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในศิลปะ รู้จักชื่นชม เห็นคุณค่าในศิลปะ ดังที่ เรณู โกศินานนท์ (2545 : 1 – 6) สรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. เป็นสันตนาการที่ดี แม้จะไม่ได้แสดงเอง แต่ถ้าทราบหลักการแสดงไว้บ้าง ก็จะทำให้การชมละครรำ ละครเวที สนุกสนาน มีความเข้าใจดีขึ้น สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ถูกต้อง
2. เพื่อเป็นการร่วมมือในการรักษาการร่ายรำของไทยให้เป็นสมบัติอันมีค่าประจำชาติต่อไปไม่ขาดระยะ
3. เพื่อปลูกฝังให้มีนิสัยรักศิลปะแขนงวิชานาฏศิลป์
4. เพื่อให้เกิดความคิดอ่านหรือสติปัญญาจากการชมหรือแสดงละครรำ ละครเวที เพราะละครย่อมมีการสอดแทรกสถานการณ์นาฏกรรมหรือปรัชญาอยู่ ช่วยในเรื่องการศึกษามนุษย์และสังคม

5. ทำให้เกิดความเพลินเพลินสบายใจ
6. ช่วยสร้างอาชีพหากผู้เรียนมีความถนัด มีความสนใจ มีใจรักทางการแสดง
7. ช่วยในการสร้างบุคลิกภาพที่ดี ท่าทางสง่า กล้าแสดงออก ไม่มีความขวยเขินเหนียมอาย เมื่ออยู่ต่อหน้าคนมากๆ
8. ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี มีการประสานงาน ร่วมมือในการทำงานร่วมกัน
9. การร่ายรำ ท่ารำ ของนาฏศิลป์ เป็นการออกกำลังกายที่บริหารทุกส่วนของร่างกาย ทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรง รูปทรงดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545 : 288) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของผู้เรียนที่เป็นผลมาจากการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ 4 ด้าน คือ

1. ด้านบุคลิกภาพ ความเคยชินต่อการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองยอมรับสภาพความเป็นจริง ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้มีลักษณะคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง ก่อให้เกิดบุคลิกภาพของผู้เรียนในที่สุด
2. ด้านสังคม การเข้าร่วมกิจกรรม ยึดผู้เรียนเข้าใจในเรื่อง “กลุ่ม” การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ทำอย่างไรจึงจะสามารถเข้ากับคนอื่น รู้จักการยอมรับความสามารถของผู้อื่น พร้อมจะแสดงความสามารถของตนออกมา เมื่อเกิดความผิดพลาดก็พร้อมที่จะให้อภัยผู้อื่น และยอมรับความผิดพลาดของตนเองได้
3. ด้านอารมณ์ กิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นการตอบสนองความต้องการทางอารมณ์อย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ถ้าให้ผู้เรียนมีความสนุกสนาน อบอุ่น ได้รับการยอมรับจากเพื่อนและครู จะช่วยลดความวิตกกังวลตามธรรมชาติลง ผ่อนคลายความเครียด หรืออารมณ์ที่ขุ่นมัว ถ้าเข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะมีอารมณ์แจ่มใส สนุกสนานร่าเริง เกิดการพัฒนาของอารมณ์ไปในทางบวก ทำให้ผู้เรียนสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
4. ด้านเจตคติ ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของดนตรีว่ามีประโยชน์ในชีวิตประจำวันทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างสมบูรณ์ เข้าใจ เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของชาติตนและชาติอื่น และรู้จักเลือกที่จะรับศิลปวัฒนธรรมอันดีงามได้อีกด้วย

สรุปได้ว่า วิชานาฏศิลป์มีความมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการ ค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมและบุคลิกภาพเน้นการปฏิบัติจริงโดยใช้กิจกรรม จริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์ ลูกเสือ เนตรนารี มีความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์ ปัญหา มีความสามารถในการแสดงออกและร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นาฏศิลป์นอกจากจะเป็นเครื่องมือบันเทิงใจสำหรับมนุษย์แล้วนาฏศิลป์ยังเป็น การแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีของชาติและมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของสังคม ซึ่งส่งผลให้นาฏศิลป์มีความสำคัญดังนี้

1. นาฏศิลป์แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ที่แสดงให้เห็นถึงระดับ จิตใจ สภาพความเป็นอยู่ ความรู้ความสามารถ ความเป็นไทย ความเจริญรุ่งเรือง วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ดังที่

เรณู โกศินานนท์ (2535 : 6) กล่าวถึงนาฏศิลป์ไทยที่แสดงถึงความเป็นไทยไว้ดังนี้

1. ทำร่าอ่อนช้อยงดงาม และแสดงอารมณ์ตามลักษณะที่แท้จริงของคนไทย
2. มีดนตรีประกอบ
3. คำร้อง หรือเนื้อร้องจะต้องเป็นคำประพันธ์ คำร้องนี้ทำให้ผู้สอน

หรือผู้ร่ากำหนดทำร่าไปตามเนื้อร้อง

4. เครื่องแต่งกายซึ่งต่างกับของชาติอื่นมีแบบอย่างของตนโดยเฉพาะ

2. นาฏศิลป์เป็นแหล่งรวมของศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น ศิลปะในการประพันธ์ หรือวรรณคดี ศิลปะในการเขียนภาพ ศิลปะในการปั้น หล่อ แกะสลัก ศิลปะในการออกแบบ ก่อสร้างอาคารสถานที่ ศิลปะในการออกแบบเครื่องแต่งกาย ตลอดจนไฟฟ้า แสง เสียง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า นาฏศิลป์คือเป็นแหล่งรวมของ ศิลปะสาขาต่างๆ เข้าด้วยกัน จากความสำคัญของนาฏศิลป์ที่กล่าวมาในข้างต้น จึงได้จัดให้มีการเรียนการสอน นาฏศิลป์และส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีแก่นักเรียน ดังนี้

- 2.1 ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
- 2.2 ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย
- 2.3 ปลูกฝังลักษณะนิสัยทางศิลปะ
- 2.4 ฝึกปฏิบัติเพื่อเกิดความรู้ความชำนาญ สามารถปรับปรุงและส่งเสริม

การแสดงออก

สุปราณี จำลองราษฎร์ (2548 : 9) ได้สรุปความหมายของนาฏศิลป์ว่านาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่งการพ้อนร่า อันประกอบด้วย ลีลา ท่าทาง การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เข้ากับดนตรีและเสียงเพลง เพื่อแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความชอบ และความงาม

สุนนมาลย์ นิ่มเนติพันธ์ (2555 : 111) กล่าวว่า นาฏศิลป์ เป็นศิลปะที่ว่าด้วยการพ้อนร่าและการละครเน้นการเคลื่อนไหวของร่างกาย การใช้ภาษาท่าร่า การตีบท โดยใช้วิธีต่างๆ ของร่างกายเคลื่อนไหวสื่อความหมายแทนคำพูดในรูปแบบของการแสดงเป็นชุดระบำ ร่า พ้อน หรือการแสดงละคร โขน

อรวรรณ ชมวัฒนา (2557 : 94) กล่าวว่า นาฏศิลป์เป็นศิลปะการแสดงที่สร้างความเพลิดเพลิน สนุกสนาน เกิดขึ้นจากการเลียนแบบกิริยาท่าทางของคนและสัตว์ ประกอบด้วยการพ้อนร่า ดนตรี และการขับร้อง นำมาผสมผสานจนเกิดเป็นการแสดงนาฏศิลป์ที่สวยงาม

จากความหมายของนาฏศิลป์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่านาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่ง การฟ้อนรำ การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เข้ากับดนตรีและเสียงเพลง สื่อความหมาย แทนคำพูด เพื่อแสดงออกถึง ความรู้สึก การใช้ภาษาท่ารำ การตีบท โดยใช้สรีระต่าง ๆ ของร่างกายเคลื่อนไหวในรูปแบบของการแสดง นำมาผสมผสานจนเกิดเป็นการแสดงที่สวยงาม

4. จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์

สุปราณี จำลองราษฎร์ (2548 : 12) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์ว่า การเรียนรู้นาฏศิลป์มีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปะด้านนาฏศิลป์ของไทยให้เป็นสมบัติอันมีค่า ประจำชาติ และฝึกทักษะปฏิบัติวิชานาฏศิลป์ที่ถูกต้องและสวยงามให้แก่ผู้เรียน อีกทั้งยังเป็น ประโยชน์ทางการศึกษาและสามารถประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 5) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์ สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้นาฏศิลป์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการใช้นาฏยศัพท์ สามารถพัฒนารูปแบบการแสดง สามารถใช้เกณฑ์ง่าย ๆ ในการพิจารณาคุณภาพของงานนาฏศิลป์ ร่วมจัดการแสดง นำแนวคิดของการแสดงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รู้และเข้าใจประเพณีละครไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ เปรียบเทียบลักษณะเฉพาะของการแสดงนาฏศิลป์ จากวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งสามารถออกแบบและสร้างสรรค์อุปกรณ์ เครื่องแต่งกายในการแสดง นาฏศิลป์ มีความเข้าใจ ความสำคัญ บทบาทของนาฏศิลป์ และละครในชีวิตประจำวัน

เพียงเพ็ชร คมขำ (2552 : 24) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์ว่าการเรียนรู้ นาฏศิลป์มีจุดมุ่งหมาย เพื่ออนุรักษ์ส่งเสริมสืบทอด รักษาสมบัติของชาติ และรู้จักกล้าแสดงออก ในการช่วยสร้างบุคลิกการเคลื่อนไหวร่างกายให้สง่างาม ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดเกิดสติปัญญา ทั้งยังช่วยเสริมสร้างประกอบอาชีพ และฝึกให้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

จากจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้นาฏศิลป์ มีจุดมุ่งหมาย เพื่ออนุรักษ์นาฏศิลป์ของชาติ และฝึกทักษะปฏิบัติวิชานาฏศิลป์ที่ถูกต้องและสวยงาม ให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะด้านนาฏศิลป์ อาทิ นาฏยศัพท์ งานนาฏศิลป์ การออกแบบและสร้างสรรค์อุปกรณ์เครื่องแต่งกายในการแสดง เสริมสร้างบุคลิกภาพและสามารถ ประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้

5. แนวทางการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 : 23) ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ นาฏศิลป์ ดังนี้

1. สำรวจความต้องการของผู้เรียน
2. วางจุดประสงค์ของการสอนให้ชัดเจน]
3. กำหนดบทบาท และหน้าที่ของแต่ละคนให้ชัดเจน

4. บอกแหล่งเรียนรู้ วิธีการหาความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ทราบก่อน ระหว่างและหลัง การเรียนรู้

5. ฝึกปฏิบัติจริง

6. วัดผล ประเมินผลตามสภาพจริง เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

7. นำผลการประเมินมาปรับปรุง และแก้ไขทุกครั้งที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้
เรณู โกสินานนท์ (2548 : 15) ได้เสนอหลักการและเทคนิคการสอน ไว้ดังนี้

1. สอนจากสิ่งที่ย้ายไปหาสิ่งที่ยาก

2. สอนตามความสามารถของแต่ละบุคคล

3. การสอนโดยวิธีสับเปลี่ยนทำที่ยากให้ง่ายขึ้น แต่พยายามรักษาแบบแผนเดิมไว้

4. การสอนแต่ละท่า ต้องอธิบายให้ละเอียด ถือหลักทีละน้อยแต่ให้แม่นยำแล้ว จึง

ต่อท่าใหม่

5. ระหว่างรำ ครูต้องคอยสังเกตและเตือนอยู่เสมอ ให้ผู้เรียนรักษาลีลาท่าทาง

ให้อยู่ในแบบแผน

6. ครูต้องจัดผู้เรียนอยู่เสมอไม่ว่ารำนานหรือสั้น

7. การใช้ศัพท์ทางนาฏศิลป์ บางโอกาสอาจเปลี่ยนใช้คำที่ง่ายหรือใช้ศัพท์ธรรมชาติ แทนก็ได้เพื่อสะดวกในการจดจำ และบอกควบคู่ไปกับคำศัพท์ที่ถูกต้องไปด้วย

8. ในขณะที่แสดงท่ารำ ครูควรฝึกให้ร้องเพลงไปด้วย เพื่อเป็นการผ่อนคลายเพราะ ครูต้องอธิบายขณะผู้เรียนร้องเพลงด้วย

9. เปรียบเทียบท่ารำที่คล้ายคลึงกัน เพื่อไม่ให้เกิดการสับสน

10. วิธีรำนานหน้าผู้เรียน คือ รำนานหน้า กระทำเมื่อแรกต่อท่ารำและรำต่อหน้า หรือรำประจันหน้า ครูต้องมีความสามารถ ความชำนาญในการรำกลับข้าง จะได้ดูแลผู้เรียนและแก้ไข ข้อบกพร่องไปด้วย

11. เข้มงวดเรื่องแถวและระวางท่วงทีของผู้เรียน

12. สอนโดยแยกท่ารำทีละท่าแล้วค่อยทำพร้อมกัน

13. การใช้เพลง จะกระทำได้เมื่อต่อท่ารำเป็นชั้น ๆ แล้วรำตามเสียงเพลง

14. บอกท่าล่วงหน้า ขณะรำบอกท่าที่จะถึงเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทบทวน

15. การให้สัญญาณเปลี่ยนท่า มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการรำ เป็นหมู่ เพื่อความพร้อมเพรียง เช่นการจับมือ การกรีดนิ้ว การก้าวเท้า การตั้งวง การทรงตัว เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 30) ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ ดังนี้

1. สอนให้นักเรียนกล้าแสดงออก ตามความเข้าใจ โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะ

ให้คำปรึกษาฝึกให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์

2. การสอน ครูผู้สอนต้องมีอารมณ์ร่าเริง แจ่มใส หน้าตายิ้มแย้มและมีอารมณ์ร่วมกับเด็กตลอดเวลา ไม่แสดงอารมณ์เบื่อหน่ายวิชานาฏศิลป์ จะทำให้ผู้เรียนไม่ชอบเรียนวิชานาฏศิลป์ไปด้วยเพราะฉะนั้นครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของนาฏศิลป์

3. การสอนนาฏศิลป์ นั้น ครูต้องคอยระมัดระวังอย่าให้มีช่องว่างระหว่างครูกับผู้เรียนโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก ควรมีรางวัล ชมเชย สนับสนุนให้ทำบ่อย ๆ หลีกเลี่ยงไม่ให้อาย

4. ครูต้องไม่มีอีกรูปแบบการสอนแบบเก่าโดยครูเป็นผู้คิดฝ่ายเดียว แต่การสอนแบบใหม่ครูเป็นเพียงที่ปรึกษาและเสนอแนะบางโอกาส เพื่อฝึกให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และกล้าแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5. บูรณาการวิชานาฏศิลป์ กับสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น ภาษาไทย สังคม รวมทั้งชีวิตประจำวัน คือ การนำไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ ได้

6. ชี้แนะให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะจากแหล่งต่าง ๆ ที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การชมการแสดง โดยครูต้องมีประสบการณ์ด้านนาฏศิลป์มาก่อน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนของตนเอง

7. ปลุกฝังชี้แนะให้ผู้เรียนคำนึงถึงความดี ความงาม ความไพเราะ ความมีคุณค่า จนผู้เรียนค่อย ๆ ซึมซับและเกิดความซาบซึ้งด้วยตนเองโดยไม่ต้องบังคับจากแนวการจัดการเรียนรู้ นาฏศิลป์ดังกล่าว สรุปได้ว่า ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความสามารถทางนาฏศิลป์ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับผู้เรียนได้สังเกต เลียนแบบท่าทางต่าง ๆ และจะต้องสอนจากท่าที่ง่ายไปหาท่าที่ยาก และท่าที่ยากทำให้ง่ายขึ้น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน แต่คงรูปแบบเดิมไว้ ส่วนใหญ่จะใช้วิธีสอนแบบสาธิตให้ผู้เรียนได้สังเกตและปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนที่มีแบบแผน กระบวนการให้อิสระแก่ผู้เรียน ครูเป็นผู้ชี้แนะให้กำลังใจ เพื่อทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น ในตนเอง กล้าแสดงออก กล้าคิดกล้าทำและกล้าแก้ปัญหา

การแสดงพื้นเมือง

1.. ความหมายของนาฏศิลป์พื้นเมือง

ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียนตำราต่าง ๆ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นเมืองพอสังเขป ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546 : 576, 794) ให้ความหมายนาฏศิลป์พื้นเมือง หมายถึง ศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ ซึ่งนิยมเล่นกันอยู่เฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ

โกวิท ประวาลพุกษ์ (2547 : 91) ได้ให้ความหมาย “นาฏศิลป์พื้นเมือง” ไว้ว่า “ศิลปะการละเล่นหรือการแสดง ระบุว่า ฟ้อน ประกอบดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ในท้องถิ่น

นั้น ๆ อันเกิดจากภูมิปัญญาผสมผสานกับความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ วิถีชีวิต
ขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น รวมเข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็นลีลาท่ารำ การแต่งกาย
ดนตรีและอุปกรณ์การแสดง โดยมุ่งแสดงเพื่อความสนุกสนาน รื่นเริง พักผ่อนหย่อนใจ
และความสามัคคีในหมู่คณะ”

พรเทพ บุญจันทร์เพชร (2547 : คำนำ) กล่าวว่า การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง
เป็นรากฐานของศิลปะที่แสดงออกถึงการสืบทอดวัฒนธรรม ความแตกต่างของการแสดงขึ้นอยู่กับ
อิทธิพลทางภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อม ความจำเป็นทางเศรษฐกิจและอุปนิสัยของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ

เรณู โกศินานนท์ (2547 : 1) ได้ให้ความหมายนาฏศิลป์พื้นเมืองหรือการแสดงพื้นบ้าน
ไว้ว่า เป็นการแสดงออกซึ่งจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกและความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่ง
เกี่ยวโยงกับวัฒนธรรม เนื่องจากพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นการสนองความต้องการของมนุษย์ในสังคม

สุนนมาลย์ นิรมิตพันธ์ และคนอื่น ๆ (2551 : 142) ได้ให้ความหมายของนาฏศิลป์
พื้นเมืองว่า หมายถึง การฟ้อนรำ ซึ่งเป็นที่นิยมในท้องถิ่นสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนแสดงถึง
ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะหมู่บ้าน เป็นวัฒนธรรมด้านความบันเทิงรื่นเริง ไม่เป็นอาชีพหรือเพื่อหา
รายได้ ซึ่งนาฏศิลป์พื้นเมืองในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นศิลปะการฟ้อนรำที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของคน
ในชุมชนสอดแทรกอยู่ในประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยมและการประกอบอาชีพต่าง ๆ

วิรัชฐา ศิริธงชัยกุล (2555 : 101) เรียบเรียงไว้ว่า นาฏศิลป์พื้นเมือง หมายถึง
ศิลปะการแสดงรำร่าประกอบดนตรี ได้แก่ ระบำ รำ ฟ้อน ที่นิยมเล่นกันหรือแสดงกันในแต่ละ
ท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะสภาพแวดล้อม ความเชื่อ ศาสนา ภาษา อุปนิสัยและ
วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่น

อรวรรณ ชมวัฒนา (2556 : 207) ให้ความหมายของการแสดงพื้นเมืองว่า หมายถึง
การแสดงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและภูมิภาคต่าง ๆ การแสดงพื้นเมืองอาจมี การดัดแปลงมาจากการ
ละเล่นพื้นเมืองของท้องถิ่นนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป นาฏศิลป์พื้นเมือง หมายถึง ศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อถ่ายทอดวิถีชีวิต
ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ
ท้องถิ่นนั้น ๆ ออกมาในรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์

3. ที่มาของนาฏศิลป์พื้นเมือง

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง เป็นการแสดงที่เกิดขึ้นมาจากพิธีกรรม ความเชื่อ
และประเพณี ที่คนในอดีตประกอบพิธีบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา บรรพบุรุษ จึงเกิดการฟ้อนรำ
เพื่อบูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้พึงพอใจและยังเป็นการแสดงที่เกิดขึ้นจากการละเล่นพื้นเมืองที่คนในท้องถิ่น
นิยมเล่นกันในงานเทศกาลเพื่อความสนุกสนาน มีการแสดงออกซึ่งปฏิภาณ ไหวพริบ ความเชื่อ
อันเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีและมีการใช้เสียงร้องและดนตรีประกอบ ทำให้เกิดอารมณ์และ

ความรู้สึกศีกคักใจ ไม่มีพิธีการซับซ้อน ไม่มีแสงสีและความอ่อนช้อยประณีต จึงเกิดการร่ำรำ การแสดง ที่สร้างความบันเทิงให้กับคนในท้องถิ่นและบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างสมบูรณ์

นาฏศิลป์พื้นเมือง เป็นการแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อันเป็นพื้นฐาน ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางภูมิศาสตร์ สังคม สิ่งแวดล้อมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา อุปนิสัยใจคอ ความเป็นเอกลักษณ์ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีนักวิชาการได้แบ่งประเภทการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองตามการกำเนิดพอสรุปได้ดังนี้

1. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่เกิดจากพิธีกรรมและความเชื่อ เช่น รำแม่ศรี ฟ้อนผีปู่ย่า เป็นต้น
2. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่เกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ เช่น กิ่งกะหร่า เป็นต้น
3. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการเล่นตลก เช่น กระบี่กระบอง การฟ้อนดาบ เป็นต้น
4. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากประเพณีการเล่นท้องถิ่น เช่น เซิ้งนางด้ง รำดิ่งครก ดิ่งสาก ฟ้อนผีฟ้า เซิ้งบั้งไฟ เป็นต้น
5. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่ประดิษฐ์ขึ้นตามเหตุการณ์ เช่น รำโคม ฟ้อนเมือง ฟ้อนเทียน เป็นต้น
6. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการเล่นประกอบอาชีพ เช่น เต็นรำรำเคียว เซิ้งสวิง ฟ้อนสาวไหม เซิ้งแหหยไช่มดแดง ระบายร้อนแร่ ระบายเก็บใบชา เป็นต้น
7. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการเล่นของเผ่าต่าง ๆ เช่น ฟ้อนภูไท ฟ้อนเงี้ยว รำไทภูเขา รำภูไทสามเผ่า เป็นต้น
8. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากวรรณกรรม เช่น ฟ้อนม่านมวงคล ฟ้อนลาวแพน รำพลายชุมพล เป็นต้น

2. ความสำคัญของนาฏศิลป์พื้นเมือง

นาฏศิลป์พื้นเมืองถือได้ว่ามีคุณค่าและมีความสำคัญเพราะแสดงถึงเอกลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีนักวิชาการ ได้กล่าวไว้ ดังนี้

เรณู โกศินานนท์ (2543 : 182 – 183) กล่าวว่า นาฏศิลป์พื้นเมืองเป็นวัฒนธรรม ด้านการแสดงที่เป็นมรดกสืบทอดกันในแต่ละภาคจากบรรพบุรุษ แสดงให้เห็นถึงสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี สังคม ระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนค่านิยม และความเชื่อของชาวพื้นเมืองในแต่ละภาคได้อย่างชัดเจน แสดงถึงความสำคัญของนาฏศิลป์พื้นเมือง ทั้ง 4 ภาค ได้ดังนี้

1. แสดงถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งนำเสนอออกมาในรูปแบบ ลีลาท่ารำเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น อันแฝงจุดมุ่งหมายที่ต้องการสื่อให้ผู้ชมเข้าใจ

2. เป็นมรดกด้านความรู้และภูมิปัญญาของนาฏศิลป์ในท้องถิ่นที่สร้างสรรค์นาฏศิลป์ขึ้นจากสิ่งที่อยู่รอบตัวและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ทั้งอาชีพ วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น

3. สะท้อนความศรัทธา ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่ไม่ทราบสาเหตุความเป็นมา เช่น ผนตก ฟ้าร้อง น้ำท่วม แผ่นดินไหว ฯลฯ ในรูปแบบของพิธีกรรมและการเคารพบูชา บวงสรวง ซึ่งเกิดจากความกลัวและความคิดพื้นฐานของมนุษย์ว่าเป็นอำนาจของพระผู้เป็นเจ้า จึงพยายามทำให้พระผู้เป็นเจ้าพอใจและไม่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้น

สรุปได้ว่า นาฏศิลป์พื้นเมือง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษมีลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นและแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต สังคมขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนค่านิยมและความเชื่อ แสดงถึงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่สืบไป

4. ประวัติและความเป็นมานาฏศิลป์พื้นเมือง

สุนทรภู่ นิมิตพิณธ์ และ สุนทรตี นิมิตพิณธ์ (2547 : 53) กล่าวถึง การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคอีสาน ว่ามีหลายชนิดแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยหลักใหญ่จำแนกออกได้สองกลุ่มคือ กลุ่มอีสานเหนือ ได้แก่ จังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานยกเว้นสามจังหวัดในกลุ่มอีสานใต้ คือ จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ กลุ่มอีสานเหนือมีการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง เช่น เซิ้งบั้งไฟ หมอลำ เป็นต้น กลุ่มอีสานใต้มีการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง คือ เรือมอันเรกันตรึม กระโน้บตึงตอง ซึ่งนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน มีลักษณะการฟ้อนรำที่มาจากประเพณีวัฒนธรรมประจำชนเผ่า มีท่าฟ้อนที่เรียบง่าย ไม่มีข้อกำหนดตายตัว แต่ยังคงมีลีลาท่าฟ้อนที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มชนได้อย่างชัดเจน จากการศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์อีสานพอจะอนุมานได้ว่า นาฏศิลป์พื้นเมืองภาคอีสานเป็นเครื่องบ่งบอกวิถีชีวิต การทำมาหากิน การรวมกลุ่มของสังคม แหล่งศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

เครือจิต ศรีบุญนาถ (2554 : 72) กล่าวว่า นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน กลุ่มวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงมีความเป็นอิสระสูง ไม่มีข้อจำกัดตายตัว ทั้งมือ และเท้า ส่วนใหญ่ท่าฟ้อนได้มาจากท่าทางหรืออิริยาบถธรรมชาติ และมีท่าพื้นฐานที่แตกต่างกันไปเฉพาะถิ่นนาฏศิลป์พื้นเมือง ในกลุ่มนี้เรียกว่า “เซิ้ง ฟ้อน และหมอลำ”

ปีนเกศ วัชรปาณ (2559 : 165-168) ได้กล่าวถึงที่มาของ นาฏศิลป์พื้นเมือง ดังนี้

1. นาฏศิลป์พื้นเมืองในพิธีกรรม ความเชื่อพิธีกรรม ความเชื่อ นับเป็นจุดเริ่มแรกของการเกิดนาฏศิลป์พื้นเมือง ที่จัดได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของนาฏศิลป์ดั้งเดิมของชนเผ่าต่าง ๆ เกิดจากการนับถือธรรมชาติ ผีสงฆ์ เทวดา ที่มนุษย์คิดว่ามีอำนาจบันดาลสิ่งที่ต้องการในชีวิตให้ได้ และเกิดการบนบานศาลกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยการเซ่นไหว้ข้าวปลาอาหารที่ตนถือว่าดีที่สุดใน

เพื่อตอบสนองความต้องการให้สัมฤทธิ์ผล นาฏศิลป์พื้นเมืองเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรม ความเชื่อที่อยู่ในประเพณีท้องถิ่นอย่างแยกกันไม่ได้ เช่น พิธีขอฝน พิธีกรรมรักษาผู้ป่วย

2. นาฏศิลป์พื้นเมืองในวิถีชีวิต การทำมาหากินวิถีชีวิตของคนในชนบท มีการทำมาหากินแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิอากาศภูมิประเทศ เริ่มจากการร้องรำทำเพลงในระหว่างการทำงาน และพัฒนามาเป็นการแสดงในท้องถิ่นซึ่งการทำมาหากินของชาวไทยในท้องถิ่นซึ่งมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ปลูกข้าว ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงไหม ทอเสื่อ ทอผ้า จักรสาน

3. นาฏศิลป์พื้นเมืองในการแสดงที่เป็นเรื่อง เป็นราว ซึ่งการแสดงพื้นเมืองและนาฏศิลป์พื้นเมือง จัดว่าเป็นสิ่งที่แยกจากกันโดยเด็ดขาดไม่ได้ คำว่าการแสดงพื้นเมืองเป็นการแสดงที่เป็นเรื่องเป็นราว มีการนำเอานิทานพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้านมาจัดแสดงในรูปแบบของการแสดงท้องถิ่น เช่น หมอลำ ลิเก ฯลฯ ทั้งนี้มีรูปแบบการแสดงแตกต่างกันไปตามภาษา วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ส่วนนาฏศิลป์พื้นเมือง ที่สอดแทรกอยู่ในการแสดงพื้นเมืองนั้นมีทั้งอยู่ในรูปแบบของการแสดงคันทวย สลับฉาก และยังเป็นกรร่ายรำของแต่ละครบประกอบบทร้องบทพูด ซึ่งถือว่ามีความสำคัญต่อการแสดงเป็นอย่างมาก

4. นาฏศิลป์พื้นเมือง สร้างสรรค์ในการศึกษาค้นคว้า องค์การนาฏศิลป์ และศิลปะการแสดงในปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างมากมายทั้งที่เป็นองค์กรภาคเอกชนและหน่วยงานการศึกษา การแสดงพื้นเมือง จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษไทยได้สั่งสม สร้างสรรค์ และสืบทอดไว้เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เพื่อให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้เรียนรู้ และรักในคุณค่าในศิลปะไทย ในแขนงนี้ เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และพร้อมที่จะช่วยสืบทอด จรรโลงและธำรงไว้เป็นสมบัติของชาติสืบไป กล่าวได้ว่าการแสดงพื้นเมืองในแต่ละภาคจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในเรื่องของมูลเหตุแห่งการแสดง ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

4.1 แสดงเพื่อเช่นสรวงหรือบูชาเทพเจ้า เป็นการแสดงเพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเช่นบวงสรวงดวงวิญญาณที่ล่วงลับ

4.2 แสดงเพื่อความสนุกสนานในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการรำเพื่อการรื่นเริงของกลุ่มชนตามหมู่บ้าน ในโอกาสต่าง ๆ หรือเพื่อเกี่ยวพาราสิกันระหว่าง ชาย – หญิง

4.3 แสดงเพื่อความเป็นสิริมงคล เป็นการรำเพื่อแสดงความยินดีในโอกาสต่าง ๆ หรือใช้ในโอกาสต้อนรับแขกผู้มาเยือน

4.4 แสดงเพื่อสื่อถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอันเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และวัฒนธรรมประเพณีเพื่อสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จัก

สรุปได้ว่า เป็นการแสดงที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปะและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่สืบทอดกันต่อ ๆ มาอย่างช้านาน ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

การแสดงจะออกมาในรูปแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม อาชีพ และความจำเป็น ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนอุปนิสัยของประชาชนในท้องถิ่น จึงทำให้การแสดงพื้นเมืองมีลีลาท่าทางที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็มีจุดมุ่งหมาย อย่างเดียวกัน คือ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง และพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งมีความแตกต่างกันตามภูมิภาค

5. การฟ้อนรำของชาวจังหวัดสุรินทร์ที่พูดภาษาเขมร

วัฒนธรรมถือเป็นมรดกร่วมของกลุ่มชน การสร้างสรรค์ สังคมสืบทอดวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ทุกยุค ทุกสมัย การฟ้อนรำเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้น จากเงื่อนไขสภาพแวดล้อมของแต่ละถิ่น เป็นมรดก ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ สังคม สืบทอด ปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป วิธีการสืบทอดอาศัยการบอกเล่า จดจำ ทำตามครูรู้แบบซึมซับและรับด้วยความพึงพอใจ การฟ้อนรำพื้นบ้านถือเป็นมรดกร่วมกันของกลุ่มชาวบ้านเป็นต้นคิดเป็นผู้เล่น และสืบทอดโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสนองความต้องการของชาวบ้าน ลักษณะของการฟ้อนรำพื้นบ้านจะใช้ภาษาถิ่น ท่วงทำนองลีลาเฉพาะถิ่น เป็นรูปแบบการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ในสังคมเกษตรกรรมชาวบ้านจะทำงานช่วยเหลือกันเป็นหมู่คณะซึ่งเรียกว่าการลงแขกเป็นการแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านปลูกฝังความสามัคคี เช่น ลงแขกเกี่ยวข้าวลงแขกดำนา เป็นต้น การที่ชาวบ้านมารวมกลุ่มร่วมมือกัน ย่อมมีการแสวงหาความบันเทิงใจ หรือต้องการผ่อนคลายอารมณ์ จึงมีการคิดการแสดงและการละเล่นต่าง ๆ ขึ้น เช่น เกิดการร้องเพลงเกี่ยวข้าว เกิดรำเต้นกำรำเคียว เป็นต้น การฟ้อนรำของจังหวัดสุรินทร์ที่เกิดขึ้นในลักษณะดังกล่าว เช่น เรือมอันเร (รำสาก) เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานหลังจากว่างเว้นจากการทำนา การเลียนแบบ ธรรมชาติ ธรรมชาติมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้มนุษย์คิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ขึ้น การฟ้อนรำที่คิดประดิษฐ์ทำรำมาจากการลอกเลียนแบบกิริยาของสัตว์ เช่น เรือมกระโน็บติงตอง เป็นการเลียนแบบลีลา ท่าทางของตั๊กแตนซึ่งกำลังเกี่ยวพาราสีกัน นอกจากนี้ ยังมีท่ารำที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ เช่นท่ามะโกลบโดง (รุ่มมะพร้าว) ในรำเรือมอันเร ซึ่งนำเอาลีลาของใบมะพร้าว ต้นมะพร้าว เวลาโดนลมพัดโอนเอนไปมา แล้วใช้ภาษาท่าทางนาฏศิลป์เข้าประกอบเพื่อความสวยงาม เป็นต้น

วัฒนธรรมถือเป็นมรดกร่วมของกลุ่มชนการสร้างสรรค์ สังคมสืบทอดวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ทุกยุค ทุกสมัย การฟ้อนรำเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้น จากเงื่อนไขสภาพแวดล้อมของแต่ละถิ่น เป็นมรดก ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ สังคม สืบทอด ปรับเปลี่ยน เพื่อความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป วิธีการสืบทอด อาศัย การบอกเล่า จดจำ ทำตามครูรู้แบบซึมซับและรับด้วยความพึงพอใจ การฟ้อนรำพื้นบ้านถือเป็นมรดกร่วมกันของกลุ่มชาวบ้านเป็นต้น คนเป็นผู้เล่น และสืบทอดโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสนองความต้องการของชาวบ้าน ลักษณะของการฟ้อนรำพื้นบ้านจะใช้ภาษาถิ่น ท่วงทำนองลีลาเฉพาะถิ่น เป็นรูปกำเนิด

ของการฟ้องร้องในจังหวัดสุรินทร์ การฟ้องร้องในจังหวัด อาจมีกำเนิดมาจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้
 ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเร้นลับเหนือธรรมชาติ มนุษย์แต่เดิมมีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 ภูตผีปีศาจ วิญญาณบรรพบุรุษ เทวดา เมื่อทำผิดอะไรไป เช่น การตาย น้ำท่วม ทำนาไม่ได้ผล
 เกิดความแห้งแล้ง หรือไฟไหม้ก็คิดว่าตนได้กระทำผิดและเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือภูตผีปีศาจ
 สามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้จึงมีการบวงสรวงเพื่อขอขมา หรือทำให้สิ่งเหนือธรรมชาติพอใจ โดย
 จัดเครื่องเช่นสังเวีย มีผู้ติดต่อกับเทพหรือวิญญาณต่าง ๆ มีการขับร้องฟ้องร้องถวาย
 เพื่อเป็นการบวงสรวง ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านสุรินทร์ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อนั้นเช่น เรือมมะมั่วด
 เรือมตรต (ตรุษ) เรือมมองกั่วลจองไค เป็นต้น

การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ในสังคมเกษตรกรรมชาวบ้านจะทำงานช่วยเหลือกัน
 เป็นหมู่คณะ ซึ่งเรียกว่าการลงแขกเป็นการแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านปลูกฝังความสามัคคี
 เช่น ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกดำนา เป็นต้น การที่ชาวบ้านมารวมกลุ่มร่วมมือกัน ย่อมมีการแสวงหา
 ความบันเทิงใจ หรือต้องการผ่อนคลายอารมณ์ จึงมีการคิดการแสดงและการละเล่นต่าง ๆ ขึ้น
 เช่น เกิดการร้องเพลงเกี่ยวข้าว เกิดรำเต้นกำรำเคียว เป็นต้น การฟ้องร้องของจังหวัดสุรินทร์ที่เกิดขึ้น
 ในลักษณะดังกล่าว เช่น เรือมอันเร (รำสาก) เป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนาน หลังจากว่างเว้น
 จากการทำงาน

การเลียนแบบธรรมชาติ ธรรมชาติมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เป็นแรงบันดาลใจ
 ที่ทำให้มนุษย์คิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ขึ้น การฟ้องร้องที่คิดประดิษฐ์ทำรำมาจากการลอกเลียนแบบ
 กิริยาของสัตว์ เช่น เรือมกระโน็บดิงตอง เป็นการเลียนแบบลีลา ท่าทางของต๊กแตนซึ่งกำลัง
 เกี่ยวพาราสีกัน นอกจากนี้ยังมีทำรำที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ เช่น ท่ามะโลบโดง (ร่มมะพร้าว)
 ในรำเรือมอันเรซึ่งนำเอาลีลาของใบมะพร้าว ต้นมะพร้าว เวลาโดนลมพัดโอนเอนไปมา แล้วใช้ภาษา
 ท่าทางนาฏศิลป์เข้าประกอบเพื่อความสวยงาม เป็นต้น

เกิดขึ้นจากความต้องการความสนุกสนานและประโคน ในงานเทศกาลบุญประเพณี
 ของหมู่บ้าน ชาวบ้านจะคิดการแสดงที่จะทำให้เกิดความสนุกสนานหรือเป็นการประโมท
 จึงมีการละเล่นหรือการแสดงประจำท้องถิ่นขึ้น เช่น การละเล่นกันตรึม เรือมอาโย
 เรือมมองกั่วลจองไค ระเบ้ากรับ ระเบ้าศิขรภูมิ เป็นต้น

การฟ้องร้องที่เกิดจากอาชีพในท้องถิ่น เป็นการฟ้องร้องที่คิดประดิษฐ์ขึ้นจากการประกอบ
 อาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น การเลี้ยงไหม ทอผ้า มีการนำขั้นตอนการเลี้ยงไหม จนถึงขั้นตอน
 การทอผ้าเป็นลายต่าง ๆ มาประดิษฐ์เป็นทำรำโดยเสริมแต่งลีลาทางนาฏศิลป์เข้าไป
 เกิดเป็นระเบ้าศรีฝโหลสมันต์ขึ้น นอกจากนี้ก็มีระเบ้าปั้นหม้อ จากอาชีพการปั้นหม้อโดยนำขั้นตอน
 จากการทำหม้อดินมาประดิษฐ์เป็นท่าฟ้องร้องให้สวยงามขึ้น เป็นต้น

เกิดจากการรับวัฒนธรรมการฟ้อนรำของกลุ่มอื่นเข้ามาปรับใช้ เช่น จากประเทศเขมรซึ่งมีเขมรอพยพมาอยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ เมื่อมีคนไปชมก็ได้้นำรูปแบบของการฟ้อนรำเข้ามาเข้ามาถ่ายทอดสืบทอดกันมา เช่น ระเบ๋บ่าสู่ม ระเบ๋บ่ากะลา และระเบ๋บ่าร่ม เป็นต้นประเภทของการฟ้อนรำในจังหวัดสุรินทร์สามารถจำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. การฟ้อนรำในประเพณีและพิธีกรรม ประกอบด้วย

- 1.1 เรือมมะมั่วต
- 1.2 เรือมกั่วลจองไต
- 1.3 เรือมตรต (เรือมมตรุษ)

2. การฟ้อนรำในงานนักขัตฤกษ์ “ได้แก่

- 2.1 เรือมอันเร
- 2.2 เรือมอายัย
- 2.3 เรือมกันตรึม
- 2.4 ระเบ๋บ่าสู่ม
- 2.5 ระเบ๋บ่าร่ม
- 2.6 ระเบ๋บ่ากะลา
- 2.7 เรือมศรีฝไทสมันต์
- 2.8 ระเบ๋บ่าซาปาดาน
- 2.9 เรือมกระโน้บติงตอง
- 2.10 ระเบ๋บ่ารำกรับ
- 2.11 ลีเกเขมร
- 2.12 เจริญต่าง ๆ

การฟ้อนรำที่กล่าวมาทั้ง 2 ประเภท ต่างก็มีต้นกำเนิดมาแตกต่างกันไป แต่ละอย่างก็มีลักษณะเด่นของตนเอง บางอย่างก็มีลักษณะร่วมกันอยู่ การฟ้อนรำบางชนิดคนรุ่นใหม่คิดประดิษฐ์ท่ารำขึ้นมาใหม่ เกิดเป็นระบำต่าง ๆ ขึ้นมามากมาย การฟ้อนรำบางอย่างเกิดขึ้นมานาน มีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาด้วยวิธีการบอกเล่าหรือจดจำ ทำตามครูแล้วมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

การฟ้อนรำในยุคแรก ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ ที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนาของชาวบ้านและการเฉลิมฉลองในงานเทศกาล ชีวิตของคนไทยผูกพันกับสถาบันศาสนามากที่สุด เพราะต้องเกี่ยวข้องตั้งแต่เกิดจนตาย ระบบความเชื่อจากศาสนาพุทธ พราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิมที่ผสมผสานกลมกลืนกันได้ เข้ามามีส่วนกำหนดค่านิยมประเพณี ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ

ของชาวสุรินทร์ และได้มีการร่วมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมขึ้นทำให้เกิดการฟ้อนรำขึ้น ซึ่งแยกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การฟ้อนรำในประเพณีพิธีกรรมและการฟ้อนรำในงานนักขัตฤกษ์
 - 1.1 การฟ้อนรำในประเพณีพิธีกรรม ได้แก่
 - 1.1.1 เรือมมะมั่วต
 - 1.1.2 เรือมมองกั่วลจองไต
 - 1.1.3 เรือมตรต
2. การฟ้อนรำในงานนักขัตฤกษ์
 - 2.1 เรือมอันเร
 - 2.2 เรือมอายัย
 - 2.3 เรือมกันตรึม
 - 2.4 เพลงมองกั่วลจองไต
 - 2.5 ระเบ่าสู่ม
 - 2.6 ระเบ่ารุ่ม
 - 2.7 การแสดงระเบ่ากะลา
 - 2.8 ระเบ่าซาปาดาน
 - 2.9 เรือมกะโน้ปติงตอง
 - 2.10 ระเบ่ากรับ

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์

ความหมายของนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547 : 225) นาฏศิลป์สร้างสรรค์คือกระบวนการที่ครูนาฏศิลป์หรือศิลปินคิดวิธีดำเนินการคิดประดิษฐ์ทำรำให้สอดคล้องกับจังหวะทำนอง/เพลงจากความคิดและความรู้สึกผ่านกระบวนการที่ต้องใช้ทักษะและความชำนาญจนได้ผลงานที่ตนพึงพอใจ

ฉันทนา เอี่ยมสกล (2550 : 4) กล่าวว่า นาฏศิลป์สร้างสรรค์คือ กระบวนการที่ครูนาฏศิลป์หรือศิลปินคิดวิธีดำเนินการคิดประดิษฐ์ทำรำให้สอดคล้องกับจังหวะทำนอง เพลงจากความคิดและความรู้สึกผ่านกระบวนการที่ต้องใช้ทักษะและความชำนาญจนได้ผลงานที่ตนพึงพอใจ

ปิ่นเกศ วัชรปาณ. 2559 : 218-219 การสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นาฏยประดิษฐ์ หรือนาฏศิลป์สร้างสรรค์ โดยมีผู้ออกแบบงาน เรียกว่า ผู้สร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ (Choreographer) เป็นผู้สร้างสรรค์กำหนด แนวคิด รูปแบบ ถ่ายทอดการแสดงเรื่องราวอย่างเป็นระบบ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ด้านการปฏิบัตินาฏศิลป์อย่างชำนาญ

มีประสบการณ์ด้านการออกแบบท่ารำท่าเต้น มีความรู้เรื่องดนตรีเพลง องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ ในการออกแบบสร้างสรรค์ให้เกิดความแปลกใหม่ หลักการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ซึ่งอาศัยองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1. การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ประกอบไปด้วย แนวความคิดในการสร้างสรรค์ กระบวนการสร้างสรรค์ และทฤษฎีทัศนศิลป์ การสร้างแนวความคิดของรูปแบบงาน ให้มีความแปลกใหม่ เป็นคิดการออกแบบในส่วนของเนื้อเรื่อง ขอบเขต องค์ประกอบทางศิลปะ แนวดนตรี เพลง เครื่องแต่งกายอุปกรณ์การแสดง และเป็นงานที่ผู้สร้างสรรค์เกิดแรงบันดาลใจ อย่างมุ่งมั่นที่ต้องการทำขึ้น

2. การกำหนดเนื้อหาหรือโครงเรื่องหลัก เป็นการกำหนดเรื่องราวการสร้างสรรค์ ของระบำชุดหนึ่ง ๆ เพื่อแสดงออกถึงแนวคิดหลักของผู้สร้างสรรค์ การวางเนื้อหาของเรื่องราว เช่น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ชุมชน สะท้อนสังคม คติธรรมทางศาสนา ในงานสร้างสรรค์ นาฏศิลป์ มีทั้งการแสดงที่มีการผูกเรื่องราว และไม่มีการผูกเรื่องราว แต่ยังคงมีแนวคิดหลัก ของการแสดงอย่างชัดเจน

3. การกำหนดลักษณะของนาฏศิลป์หรือเรียกว่า นาฏยลักษณะ ให้มีรูปแบบ การเต้นรำที่มีรากเหง้าของสกุลนาฏศิลป์ต่าง ๆ เช่น รูปแบบนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นบ้าน นาฏศิลป์ร่วมสมัยนาฏศิลป์สกุลอื่น ๆ ฯลฯ โดยนำมาประยุกต์ ผสมผสาน ให้ตรงตามแนวคิดหลัก ที่ตั้งไว้ โดยสามารถมีแนวคิดให้แปลกแตกต่างไปจากเดิม การนำเอาของที่มีอยู่มาประยุกต์ การผสมผสานรูปแบบที่มากกว่า 1 รูปแบบขึ้นไป ทั้งนี้ยังอาศัยองค์ประกอบการจัดวางท่า การแปรแถว การตั้งซุ้ม การวางตำแหน่ง การใช้พลัง การใช้พื้นที่ ตามหลักการสร้างสรรค์ท่าเต้น ที่ได้วางโครงสร้างไว้

4. การเลือกนาฏยลักษณะแบบดั้งเดิมนำมาปรุงแต่งขึ้นใหม่ ทั้งรูปแบบนาฏศิลป์ มาตรฐาน หรือแบบนาฏศิลป์ประยุกต์ เช่น การนำรูปแบบท่ารำจากนาฏศิลป์ท้องถิ่นดั้งเดิม ในด้านโครงสร้างหลักของท้องถิ่นนั้นมากำหนดเป็นท่าหลักของการแสดง เช่น ฟ้อนเล็บของภาคเหนือ ที่มีโครงสร้าง ท่ารำลักษณะการยึดตัวตรง การก้าวเท้าแบบเนินนاب การวาดวงแขนกว้าง การสะบัดจีบ ลำเพลิน ของภาคอีสาน ที่มีโครงสร้างท่ารำลักษณะการย่อตัวต่ำ การก้าวแบบหนีบขา การเตะเท้าสะบัดไป ด้านหน้าหรือการนำโครงสร้างของท่าบัลเลต์มาใช้และมีการประยุกต์นาฏศิลป์ไทย ผสมผสาน เช่น บัลเลต์ มโนห์รา ทั้งนี้การเลือกรูปแบบการนำเสนอผลงานยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ด้านการจัด การด้วย เช่น เรื่องงบประมาณ ความถนัดของผู้สร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ เรื่องที่ทำหาย ความสามารถ เป้าหมายหลักของผลงาน ความสามารถของผู้แสดง เหล่านี้มีผลต่อการสร้างสรรค์ งานในภาพรวม

5. รูปแบบการสร้างสรรค่นาฏศิลป์ไทย แบบมาตรฐาน ปัจจุบันมีการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อย่างมากมาโดยเฉพาะการประกวดนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการแข่งขันทักษะด้านต่าง ๆ ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เพื่อแสดงศักยภาพทางวิชาการ วิชาชีพ ดนตรี กีฬาศิลปหัตถกรรม และการแสดง วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมพื้นบ้าน รวมถึงการแสดงนาฏศิลป์ไทยทำให้เกิดการแพร่กระจายตัวด้านความคิดสร้างสรรค์ นิยมนำเอาเรื่องราวจากประวัติศาสตร์ วรรณคดีไทยประเพณี วัฒนธรรม อาชีพ ความเป็นอยู่ของคนไทยในยุคอดีตนำมาเล่าเรื่องราวขึ้นใหม่ โดยอาศัยร้อยเรียงเรื่องแบบใหม่ แต่ยังคงใช้องค์ประกอบของท่าทางการเคลื่อนไหว เพลง ดนตรีเครื่องแต่งกาย ในลักษณะนาฏศิลป์ไทยแบบมาตรฐาน ผู้สร้างสรรค่นงานจึงต้องอาศัยความรู้ เรื่องนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี

6. รูปแบบการสร้างสรรค่นาฏศิลป์ไทย ประเภทพื้นเมือง เป็นการสร้างสรรค์นาฏศิลป์โดยใช้หลักนาฏศิลป์พื้นเมืองทั้ง 4 ภาคของไทย มีการบูรณาการท่ารำจากแบบพื้นบ้านดั้งเดิมนำมาคิดสร้างสรรค์ และการใช้ท่าประยุกต์ขึ้นใหม่จากจินตนาการจากการแสดงหลากหลายประเภทตาม สมัยนิยม นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านการรูปแบบการนำเสนอ องค์ประกอบด้านเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เพลง ดนตรี ให้มีความแปลกใหม่เพื่อให้ผลงานมีความโดดเด่น รวมถึงการนำเอา นาฏศิลป์ร่วมสมัยเข้ามาประยุกต์ให้เกิดความตื่นตาตื่นใจ และดึงดูดความสนใจของผู้ชมมากขึ้น มักนำเสนอเรื่องราวที่เป็นลักษณะความเป็นท้องถิ่น วิถีชีวิต อาชีพท้องถิ่น การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ประเภทพื้นเมืองนี้จะมีความอิสระ ไม่จำกัดรูปแบบตายตัว แต่ทั้งนี้ผู้สร้างสรรค่นงานควรมีความระมัดระวังในเรื่องของประเพณีท้องถิ่นในแต่ละที่ให้เป็นอย่างดี เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบหรือขัด ต่อความเชื่อประเพณีของคนท้องถิ่น

7. รูปแบบการสร้างสรรค่นาฏศิลป์ประยุกต์ หรือนาฏศิลป์ร่วมสมัย เกิดจากกระแสวัฒนธรรมต่างชาติ และการสั่นไหวทางวัฒนธรรมที่ไม่มีขีดจำกัด ประกอบกับการติดต่อสื่อสารเทคโนโลยี สมัยใหม่ที่เข้ามาในประเทศไทย ราว 50 ปี มาแล้ว นาฏศิลป์ร่วมสมัย เป็นการใช้ศิลปะการเคลื่อนไหวที่ไม่มีขีดจำกัด มีอิสระ แต่มีความหมายในตัวเอง ปัจจุบันจึงเกิดการนำเอานาฏศิลป์ที่มีอยู่นำมาประยุกต์ ผสมผสานรวมกัน จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นาฏศิลป์ประยุกต์ เป็นการนำเอานาฏศิลป์บางประเภทมาปรุงแต่ง ดัดแปลง เพิ่มเติมให้เกิดสีสัน ความแปลกใหม่ เช่น ผู้แสดงมีการเปล่งเสียงบางช่วง มีการนำเทคโนโลยีมาผสม มีการสร้างทำให้ประหลาดผิดรูปทรงอย่างชัดเจนเป็นลักษณะการสร้างสรรค์รูปแบบหนึ่งที่พบและเรียกว่าไม่ซ้ำแบบเดิม เช่นนาฏศิลป์ไทย ผสมผสานกับนาฏศิลป์ตะวันตก (บัลเลต์) ทั้งนี้ใช้องค์ประกอบของการแสดงเรื่อง ท่าทาง เพลงดนตรีที่มีลักษณะผสมผสานกันรวมอยู่ด้วย การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ประยุกต์จึงเกิดขึ้นอย่างมากมา

โดยเฉพาะในวงการการศึกษาด้านนาฏศิลป์ เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นาฏศิลป์ประยุกต์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ตอบสนองความต้องการของผู้สร้างสรรค์ในการนำเสนอ นาฏศิลป์แนวใหม่ สามารถตอบโจทย์แนวคิดของผู้สร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการเลือกใช้ ศิลปะได้อย่างหลากหลาย นำมาผสมกลมกลืนภายใต้การจัดองค์ประกอบใหม่ ทั้งนี้การพยายาม หลีกหนีรูปแบบเดิมเพื่อให้เกิดการยอมรับจากผู้ชม เป็นสิ่งท้าทายในตัวผู้สร้างสรรค์งานลักษณะนี้ เป็นอย่างยิ่ง

ความหมายของนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ สรุปลงได้ว่า คือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นทางการแสดงการฟ้อนรำ ที่สร้างสรรค์ความพึงพอใจความเพลิดเพลินอารมณ์ ทั้งนี้อาจเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นตามอย่างธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น ศิลปวัฒนธรรมประเพณี หรือสิ่งรอบข้างอื่น ๆ และอาจเป็นชุดการขึ้นแสดงที่สร้างสรรค์ให้อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ แต่ต้องไม่ขัดกับความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในโลกมนุษย์ การใช้ทำรำจะต้องคำนึงถึงเพลงและดนตรี เป็นสำคัญ ดังนั้นท่าทางประกอบบทร้องจึงมีการปรับปรุงทำรำมาจากท่ารำแบบแผนละครไทย มาเป็นแบบสามัญมากขึ้น เช่น ท่ารำประกอบเพลงปลุกใจรักชาติ ก็จะใช้ท่ารำที่มีการเคลื่อนไหว ร่างกายน้อยมีการเดินแปรแถว มีท่ารำที่อ่อนช้อยลดน้อยลง

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ด้วยเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์

1. ประวัติความเป็นมาของการแสดง

การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ด้วยเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ เป็นการแสดง ที่ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ โดยศึกษา ค้นคว้า หลักฐานจากเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และโบราณคดี โบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์ ทั้งนี้ยึดร่องรอย อารยธรรมที่โดดเด่นของเมืองสุรินทร์ ที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองด้านศิลปวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมที่ได้รับมาจากขอมเป็นหลัก รวมไปถึงความสัมพันธ์ของขอม (เขมร) ที่มีความเจริญควบคู่มา ตลอด จากนั้นจึงได้นำมาคิดประดิษฐ์ทำรำ และเรียบเรียงเป็นกระบวนรำให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ตามท่วงทำนองเพลงที่คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ชื่อของการแสดงชุดนี้ได้ตั้งขึ้นตามชื่อของแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่ง ทำรำและผู้แสดง ใช้ท่ารำไทยมาตรฐาน ท่ารำตีบที่มีอยู่ในเพลงช้า เพลงเร็ว และแม่บทเป็นส่วนใหญ่ จินตนาการให้ถึงแหล่งท่องเที่ยวของเมืองสุรินทร์ ออกมาฟ้อนร่วมกัน เครื่องแต่งกาย ได้แนวคิดจากการศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ และนอกจากนี้ยังมีรูปแบบ สลักนางอัปสรสาวสวยร้ายบนปราสาทศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จากหลักฐานดังกล่าว ได้สรุป แนวคิดว่าจะแต่งกายเลียนแบบชาวบ้านและภาพจำหลักนางอัปสรสาวสวยต่างๆที่พบ เครื่องประดับ สีรษะใช้เป็นดอกกันเกรา (ดอกไม้ประจำจังหวัด) ส่วนเครื่องประดับอื่น ๆ ได้แก่สร้อยคอ ต่างหู กำไลมือ เข็มขัด ได้ประดิษฐ์ให้มีลักษณะและลวดลายตามแบบเครื่องประดับของชาวพื้นเมืองสุรินทร์

ส่วนของช่วงตัว ได้กำหนดให้สวมเสื้อเกาะอกเนื้อสีขาว เพื่อให้ดูกลมกลืนกับสีผิวของผู้แสดง และใช้ผ้าไหมมัดหมี่สีเขียวพันรอบอกอีกครั้ง เพื่อให้ดูสวยงามตัดกับเสื้อเกาะอกสีเขียว ช่วงล่าง ใช้ผ้าไหมมัดหมี่สุรินทร์สีเม็ดมะขาม มัดลายรูปช้างม้า นุ่งจับจีบทิ้งชายไว้ด้านข้างฝั่งขวาสะโพก ชายด้านหน้า จับจีบผ้าทับกันเป็นหน้านาง ตามลักษณะของนางอัปสรสรณัญ มีผ้าสไบหมัดหมี่ลายช้าง คล้องคอ เครื่องดนตรีและท่วงทำนองประกอบ เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการแสดง รำเทียวเมือง สุรินทร์ ใช้วงกันตรึมโบราณ ประกอบด้วย ซอ กลอง รับ และฉิ่ง ส่วนท่วงทำนองแต่งขึ้นใหม่ โดยอาจารย์โฆษิต ตีสม อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านส้มป่อย ทำนองเพลงเป็นทำนองเขมร มีท่วงทำนองที่สนุกสนานรื่นเริง ซึ่งคาดว่าน่าจะดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวและผู้เข้าชม

2. ลักษณะการแสดง

นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ด้วยเพลงเทียวเมืองสุรินทร์ เป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานใต้ ใช้ผู้หญิงแสดงล้วน มีลีลาทำรำตามแบบนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานใต้ บทร้องที่ใช้ร้อง บรรยายถึงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่อยู่ในจังหวัดสุรินทร์เรียบเรียงด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย

3. รูปแบบการแปรแถว

แถวเฉียง แถวตอน แถวหน้ากระดาน เป็นต้น ทั้งนี้ได้พิจารณาให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

4. เครื่องแต่งกาย

เพลงเทียวเมืองสุรินทร์ ผู้สวมเสื้อเกาะอกสีชมพู นุ่งผ้าไหมลายช้างจับจีบ ผ้าสไบลายช้าง ดอกสีลาวตีทัดหู ใส่สร้อยปะเก้อม (สร้อยเงิน) ต่างหูเงิน(ปะเก้อม) เข็มขัดเงิน เข็มขัดระย้า กำไลข้อมือ

5. โอกาสที่ใช้แสดง

ใช้แสดงในงานรื่นเริงต่าง ๆ งานเผยแพร่เพื่อการศึกษาและร่วมแสดงในงานสำคัญของหน่วยงานและชุมชน เช่น งานช้างประจำปีของจังหวัดสุรินทร์ งานวันเด็กแห่งชาติ งานต้อนรับแขกผู้มาเยือน งานเข้าพรรษา ฯลฯ

6. วงดนตรี/เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

วงดนตรีพื้นเมืองอีสานใต้ คือ วงกันตรึมประกอบด้วยเครื่องดนตรี ได้แก่ ซอกันตรึม กลองกันตรึม ฉิ่ง ฉาบ ปี่เขมร ซอกันตรึม

7. ผู้ประพันธ์เนื้อร้อง

นางอุไรวรรณ เจือจันทร์ ทำนอง กันตรึมมาแล้ว

8. ผู้ขับร้องโดย

นางสำรวม ตีสม (น้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์) ศิลปินพื้นบ้าน

9. เนื้อร้องเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์

โอ้เมืองสุรินทร์เป็นถิ่นงามสม

เชิญทุกท่านเที่ยวชมดินแดนแห่งอารยธรรม

ขอแนะนำแหล่งท่องเที่ยวมากมาย

พื่อนั่งสุขกายสบายใจ เ

เชิญทุกท่านหญิงชายมาท่องเที่ยว เมืองสุรินทร์.....

โอ้เมืองสุรินทร์ถิ่นอารยธรรม (ซ้ำ) เลื่องชื่อระบือนามไปทั่วทั้งโลกา

แหล่งท่องเที่ยวมากมายได้ยลสุขสันต์อร่า (ซ้ำ) ขอเชิญท่านมาเที่ยวเมืองสุรินทร์ (ดนตรีรับ)

เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง กราบหลวงพ่พระชี หลวงปู่คุณย์คุ้มครองรักษา
แล้วชื่นชมภูมิปัญญา เครื่องเงินบ้านเขาวา (ดนตรีรับ)

ชมการแสดงช้างแสนรู้หมู่บ้านกระทิงกลาง แดนอัศจรรย์ของไทย
สุรินทร์ช้างใหญ่มากมายนักหนา ถิ่นกำเนิดเกิดที่มาของงานช้างสุรินทร์ (ดนตรีรับ)

ชมผ้าไหมเนื้อดีร้อยสีพันลาย พันหกร้อยกว่าตะกอฝีมือช่างทอไหมไทย

สุดยอดไหมโลกสุรินทร์ภูมิใจ ในหมู่บ้านท่าสว่าง (ดนตรีรับ)

เที่ยวชมปราสาทโบราณ ประวัติศาสตร์สำคัญยิ่งใหญ่

ระแงง ภูมิโปน พลวง ตาเมื่อน ตาควาย และอีกมากมายในเมืองสุรินทร์ (ดนตรีรับ)

มาชื่นหาสวายกราบพระองค์ใหญ่ขอชัยมงคล เคาะระฆังพันใบชื่อเสียงดังไกลไปทุกแห่ง
หน พักผ่อนกายใจไม่มีหมองหม่น แห่งธารสายชลห้วยเสนง (ดนตรีรับ)

มาร้องรำกัณฑ์ สุนทรสนานครื้นเครง ชาวสุรินทร์สร้างสรรค์มนต์เสียงเพลง

กัณฑ์เรื่องชื่อลือละเบง เพลงพื้นบ้านสุรินทร์ (ซ้ำ)

นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์เพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ เป็นผลงานที่ผู้รายงานสร้างสรรค์ขึ้นโดย
มีความคาดหวังว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุกฝึกทักษะปฏิบัติเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์
สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จะช่วยพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ให้เกิด
กับผู้เรียนได้ อีกทั้งมีความสุขสนุกสนาน ภาคภูมิใจในตนเอง กล้าคิดกล้าแสดงออก เกิดความคิด
สร้างสรรค์ ในการเรียนรู้ เกิดความชื่นชมเห็นคุณค่าตามแบบของนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานได้
อย่างยั่งยืนสืบไป

ประวัติจังหวัดสุรินทร์

1. ประวัติและที่มาของจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ประมาณ 8,124.056 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 5,077,535 ไร่) ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 450 กิโลเมตร ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ ทิศใต้ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา โดยมีความยาวตลอดแนวชายแดนประมาณ 90 กิโลเมตรพื้นที่อันเป็นที่ตั้งเมืองสุรินทร์นี้ได้รับการสันนิษฐานจากนักประวัติศาสตร์ว่า มีชุมชนอาศัยอยู่เมื่อประมาณ 2,000 ปีล่วงมาแล้ว พบหลักฐานการอยู่ของมนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคโลหะตอนปลาย ซึ่งมีการ ใช้เครื่องมือเหล็กแล้ว ซึ่งยังปรากฏให้เห็นชุมชนโบราณกว่า 59 แห่ง จากสภาพภูมิศาสตร์ที่มีอาณาเขตต่อเนื่องกับพื้นที่ที่เคยเป็นอาณาจักรขอมโบราณ ทำให้ชุมชนใน จังหวัดสุรินทร์ได้รับวัฒนธรรมขอมมาโดยตลอด ตั้งแต่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลง ไม่ปรากฏหลักฐานเด่นชัดที่แสดงถึงการอยู่อาศัย ของชุมชนในสมัยต่อมา จนกระทั่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย พ.ศ. 2260 จึงปรากฏร่องรอยขึ้นอีกครั้งหนึ่งในพงศาวดารอีสาน ชาวพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่าส่วยหรือกวย ซึ่งอาศัยอยู่แถบเมืองอัตปือแสนแป แคว้นจำ ปาศักดิ์ ซึ่งขณะนั้นเป็นดินแดนของไทย และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการจับช้างป่ามาเลี้ยงไว้ใช้งาน พวกกันอพยพข้ามลำ น้ำโขงมาสู่ฝั่งขวา โดยได้แยกย้ายกันไปตั้งชุมชนที่เมืองสิง (อ.จอมพระ) บ้านโคกลำ ดวน (อ.ขุนขันธ์.ศรีสะเกษ) บ้านอ้อจจะปะนึ่ง (อ.สังขะ) และบ้านกุดปะไท(อ.ศีขรภูมิ) ซึ่งชุมชนชาวกวย (กวย) มีหัวหน้าปกครองชื่อ เชียงปุม กระทั่งราวปี พ.ศ.2302 ในสมัยพระที่นั่งสุริยาสอมรินทร์ แห่งกรุงศรีอยุธยา ได้มีช้างเผือกแตกโรงออกจากกรุงศรีอยุธยา เชียงปุมจึงได้ร่วมกับผู้นำหมู่บ้านอื่นๆ ติดตามช้างเผือกส่งคืนกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ เชียงปุมจึงได้รับแต่งตั้งเป็นหลวงสุรินทร์ภักดี ต่อมาได้

ย้ายชุมชนจากบ้านเมืองที่มาอยู่ที่คูประทายสมัน (เมืองสุรินทร์) และได้สร้างความดีความชอบต่อมาจนได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวางเจ้าเมืองสุรินทร์คนแรก

เมืองสุรินทร์มีเจ้าเมืองปกครองสืบเชื้อสายกันมารวม11 คน จนถึงปี พ.ศ.2451 ได้มีการปรับปรุงระบบบริหารราชการแผ่นดินเป็นแบบเทศาภิบาลส่วนกลางจึงได้แต่งตั้งพระกรุงศรีบุรีรักษ์ (สุข สุมานนท์) มาดำรงตำแหน่งเป็นข้าหลวงประจำ จังหวัดหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นคนแรก ส่วนผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบัน คือ นายนิรันดร์กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด คนที่ 52จังหวัดสุรินทร์แบ่งออกเป็น 17 อำเภอ คือ

1. อำเภอเมืองสุรินทร์
2. อำเภอชุมพลบุรี
3. อำเภอท่าตูม

4. อำเภอจอมพระ
5. อำเภอปราสาท
6. อำเภอกาบเชิง
7. อำเภอรัตนบุรี
8. อำเภอสนม
9. อำเภอศีขรภูมิ
10. อำเภอสังขะ
11. อำเภอลำ ดวน
12. อำเภอสำโรงทา
13. อำเภอบัวเขต
14. อำเภอพนมดงรัก
15. อำเภอศรีณรงค์
16. อำเภอเขวาสินรินทร์
17. อำเภอโนนนารายณ์

สัญลักษณ์ประจำจังหวัด

ตราประจำ จังหวัด คือ พระอินทร์ทรงประทับช้าง

พระอินทร์ หมายถึง เทพเจ้าผู้ทรงเก่งกาจสามารถ

ช้าง หมายถึง เมืองที่มีช้างอยู่มากมาย

ปราสาทหิน คือ ปราสาทศีขรภูมิ

ดอกไม้ประจำจังหวัด ดอกกันเกรา

คำขวัญประจำจังหวัด สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำ สวย ร่ำรวยปราสาท

ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม

ความหมายของคำขวัญ •

- ถิ่นช้างใหญ่ หมายถึง สุรินทร์มีศูนย์คชศึกษามีช้างอยู่มาก เป็นเอกลักษณ์
ของจังหวัด

- ผ้าไหมงาม หมายถึง สุรินทร์มีการทอผ้าไหมที่ขึ้น ชื่อในเรื่องการทอผ้าไหม
ปักทอง ที่สวยงามมากติด 1 ใน 10 เมืองทอผ้าไหมในประเทศไทยที่บ้านท่าสว่าง
อำเภอเมืองสุรินทร์

- ประคำ สวย หมายถึง สุรินทร์มีการประคำ เงินขึ้นชื่อ ที่อำเภอเขวาสินรินทร์

- ร่ำรวยปราสาท หมายถึง สุรินทร์ มีปราสาทกระจายอยู่มากที่สุด

ในประเทศไทย และมีปราสาทที่อายุเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยคือปราสาทภูมิโปน

- ผักกาดหวาน หมายถึง สุรินทร์มีการทำ ผักกาดดองที่หวานอร่อยขึ้นชื่อ
- ข้าวสารหอม หมายถึง สุรินทร์มีข้าวสารที่ปลูกที่ทุ่งกุลาร้องไห้ และอร่อยหอมที่สุดในโลก
- งามพร้อมวัฒนธรรม หมายถึง ดูจากการเล่นสงกรานต์ของชาวสุรินทร์และงานประเพณีมากมาย (สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2556 : 8-9)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ราชอาณาจักรไทยมีอาณาเขตกว้างขวาง ชาวไทยพื้นเมืองซึ่งเรียกตัวเองว่า “ส่วย” “กวย” หรือ “กวย” ที่อาศัยอยู่แถบเมืองอัตปือแสนแป (แสนปาง) ในแคว้นจำปาศักดิ์ ซึ่งขณะนั้นเป็นดินแดนของราชอาณาจักรไทยโดยสมบูรณ์ (เสียให้ฝรั่งเศส พ.ศ. 2436 หรือ ร.ศ.112) พวกเหล่านี้มีความสามารถในการจับช้างป่ามาเลี้ยงไว้ใช้งานและจับสัตว์นานาชนิด พวกกอนอพยพข้ามลำน้ำโขงมาสู่ฝั่งขวา เมื่อพ.ศ. 2260 โดยแยกกันเป็นหลายพวกด้วยกัน แต่ละพวกมีหัวหน้าควบคุมมาและมาตั้งถิ่นฐานดังนี้

- พวกที่ 1 มาตั้งถิ่นฐานที่เมืองที (บ้านเมืองที ตำบลเมืองที อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์) หัวหน้าชื่อ “เซียงปุม”
- พวกที่ 2 มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านกุดหวายหรือเมืองเตา (อำเภอรัตนบุรีปัจจุบัน) หัวหน้าชื่อ “เซียงสี” หรือ “ตาคะอาม”
- พวกที่ 3 มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านเมืองลิง (เขตอำเภอจอมพระปัจจุบัน) หัวหน้าชื่อ “เซียงสง”
- พวกที่ 4 มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านโคกลำดวน (เขตอำเภอชุมขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ) หัวหน้าชื่อ “ตาคะจะ” และ “เซียงขัน”
- พวกที่ 5 มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านอัจจะปะนึ่ง หรือ โคกอัจจะ หรือโคกดงยาง (เขตอำเภอสังขะจังหวัดสุรินทร์) หัวหน้าชื่อ “เซียงฆะ”
- พวกที่ 6 มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านกุดปะไท (บ้านจารพัต อำเภอศีขรภูมิปัจจุบัน) หัวหน้าชื่อ “เซียงไชย”

ปี พ.ศ. 2302 ในรัชกาลของสมเด็จพระบรมราชาที่ 3 พระที่นั่งสุริยาสน์อัมรินทร์ ครองกรุงศรีอยุธยา มีเหตุการณ์สำคัญคือ ช้างเผือกแตกโรงออกจากเมืองหลวงเข้าป่าไปทางทิศตะวันออก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาสน์อัมรินทร์ทรงรับสั่งให้ทหารสองพี่น้องเป็นหัวหน้ากับไพร่พล 30 นายออกติดตาม เมื่อมาถึงเมืองพิมายทหารสองพี่น้องได้ทราบจากเจ้าเมืองพิมายว่า ในดงริมเขา มีพวกส่วยที่ชำนาญในการจับช้างและเลี้ยงช้างอยู่ หากไปสืบหาจากพวกส่วยก็คงจะทราบเรื่อง สองพี่น้องกับไพร่พลได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มพวกส่วย จนสามารถจับช้างเผือกได้สำเร็จและมีหัวหน้าบ้านป่าดง คือ เซียงปุม เซียงสีหรือตาคะอาม เซียงฆะ

เชียงใหม่ ตากะจะและเชียงชั้น ร่วมเดินทางไปส่งด้วย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้

1. เชียงปุม	หัวหน้าหมู่บ้านเมืองที่	เป็นหลวงสุรินทรภักดี
2. ตากะจะ	หัวหน้าหมู่บ้านโคกลำดวน	เป็นหลวงแก้วสุวรรณ
3. เชียงชั้น	อยู่ร่วมกับตากะจะ	เป็นหลวงปราบ
4. เชียงชะ	หัวหน้าหมู่บ้านอจจะปะนึ่ง	เป็นหลวงเพชร
5. เชียงสี	หัวหน้าหมู่บ้านกุดหวาย	เป็นหลวงศรีนครเตา
6. เชียงไชย	หัวหน้าหมู่บ้านกุดปะไท	เป็นขุนไชยสิริยงค์

พร้อมทั้งพระราชทานตราตั้งและโปรดเกล้าฯ ให้ปกครองหมู่บ้านเดิม ขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย หลวงสุรินทรภักดีกับพวก ได้พากันกลับภูมิลำเนาเดิมและได้ปกครองหมู่บ้านเดิม

ในปี พ.ศ. 2306 หลวงสุรินทรภักดีกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตย้ายจากหมู่บ้านเมืองที่ไปตั้งอยู่ที่หมู่บ้านคุปะทายหรือบ้านปะทายสมันต์ (เมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน) ทั้งนี้หลวงสุรินทรภักดีและหัวหน้าหมู่บ้านทั้ง 5 ได้ส่งส่วยตามราชประเพณี จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบรรดาศักดิ์หัวหน้าหมู่บ้านให้สูงขึ้น ดังนี้

1. หลวงสุรินทรภักดี (เชียงปุม) เป็นพระสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง ยกบ้านคุปะทายเป็น “เมืองปะทายสมันต์” ให้พระสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวางเป็นเจ้าเมืองปกครอง
2. หลวงเพชร (เชียงชะ) เป็น พระสังฆะบุรีศรีนครอจจะ ยกบ้านอจจะปะนึ่งหรือบ้านดงยางเป็น “เมืองสังฆะ” ให้พระสังฆะบุรีศรีนครอจจะ เป็นเจ้าเมืองปกครอง
3. หลวงศรีนครเตา (เชียงสีหรือตากะอาม) เป็นพระศรีนครเตา ยกบ้านกุดหวายเป็น “เมืองรัตนบุรี” ให้พระศรีนครเตาเป็นเจ้าเมืองปกครอง
4. หลวงแก้วสุวรรณ (ตากะจะ) เป็นพระไกรภักดีศรีนครลำดวน ยกบ้านปราสาทสีเหลี่ยมดงคำดวนเป็น “เมืองขุขันธ์” ให้พระไกรภักดีศรีนครลำดวนเป็นเจ้าเมืองปกครอง

ต่อมากรุงศรีอยุธยาเสียเอกราชแก่พม่าและสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้กอบกู้อิสรภาพและตั้งกรุงธนบุรีสำเร็จในปี พ.ศ.2310 ในระหว่างนั้นได้มีสงครามเมืองเวียงจันทร์และเมืองเขมรขึ้น โดยเจ้าเมืองปะทายสมันต์ เมืองขุขันธ์ และเมืองสังฆะได้ร่วมการศึกครั้งนี้จนสำเร็จ ได้รับการปูนบำเหน็จเลื่อนบรรดาศักดิ์ให้เป็น “พระยา” ทั้ง 3 เมือง

ใน ปี พ.ศ. 2329 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองปะทายสมันต์ เป็น “เมืองสุรินทร์” ตามสร้อยบรรดาศักดิ์ของเจ้าเมืองตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเมืองการปกครองเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

2. ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ระหว่างเส้นแวงที่ 103 องศา และ 105 องศาตะวันออก และอยู่ในเส้นรุ้งที่ 14 องศา และ 16 องศาเหนือ สูงจากระดับน้ำทะเล 1,500 – 1,800 ฟุตเป็นจังหวัดชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา โดยมีทิวเขาพนมดงรักกั้นเขตแดนตลอดทางทิศใต้ มีช่องทางขึ้นลงข้ามเทือกเขา ระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชามากมายช่องทาง โดยมีความยาวตลอดแนวชายแดนประมาณ 90 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 8,124.056 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,077,439 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 4.8 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด มีเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ** ติดต่อกับอำเภอเกษตรวิสัยและอำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
- ทิศใต้** ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย
- ทิศตะวันออก** ติดต่อกับอำเภออุบลรัตน์ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอห้วยทับทัน อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ
- ทิศตะวันตก** ติดต่อกับอำเภอกระสัง อำเภอประโคนชัย อำเภอเสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

3. ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศจังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบสูงมีลักษณะพื้นที่แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

3.1 ทางตอนใต้ของจังหวัด เป็นพื้นที่ราบสูงมีภูเขาสลับซับซ้อนหลายลูก มีป่าทึบ สลับป่าเบญจพรรณตามแนวเขตชายแดน (อำเภอบัวเชด อำเภอสังขะ อำเภอกาบเชิง และอำเภอพนมดงรัก) ที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ต่อจากบริเวณภูเขาลงมาเป็นที่ราบสูง ลุ่ม ๆ ตอน ๆ ลาดเท มีลักษณะเป็นลูกคลื่น ค่อย ๆ ลาดเทไปทางตอนกลางและตอนเหนือของจังหวัด

ทางตอนกลางของจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม แต่มีพื้นที่บางส่วนเป็นที่ดอน สลับที่ลุ่มลอนลาดเช่นเดียวกัน แต่ไม่มากเท่าทางตอนใต้ของจังหวัด (อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอสำโรงทาบ อำเภอลำดวนและอำเภอศรีณรงค์)

ทางตอนเหนือของจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ (อำเภอจอมพระ อำเภอสนม) และที่ราบลุ่ม (อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอรัตนบุรี และอำเภอโนนนารายณ์) โดยเฉพาะ อำเภอชุมพลบุรีและอำเภอท่าตูม อยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลในเขตของทุ่งกุลาร้องไห้

ลักษณะของดินในจังหวัดสุรินทร์ เป็นดินร่วนปนทราย มีบางพื้นที่ เช่น อำเภอเขวาสินรินทร์ เป็นดินเหนียวปนทราย ฉะนั้นดินในจังหวัดสุรินทร์จึงอุ้มน้ำได้น้อย

มีบางส่วนเป็นหินภูเขาเป็นหินภูเขาที่ได้จากเขาสวาย ท้องที่ตำบลสวาย สำหรับป้อนโรงงานโมหิน เพื่อใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างลูกรัง มีในท้องที่ตำบลนาบัว (กระทรวงศึกษาธิการ. (สุรินทร์). 2544 : 2)

4. ที่ตั้งและอาณาเขต

ภาพที่ 2 แผนที่จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : <http://www.novabizz.com/Map/img/map-42-Surin.gif>. 28 กันยายน 2559.

5. สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดสุรินทร์อยู่ในแถบของลมมรสุมเขตร้อน ลักษณะของลม ฟ้า อากาศและปริมาณน้ำฝน จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของลมมรสุมเป็นสำคัญ ลมมรสุมที่พัดผ่าน คือ

1) ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดจากมหาสมุทรอินเดียเข้าสู่บริเวณภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เกิดฝนตก แต่จังหวัดสุรินทร์ได้รับปริมาณน้ำฝนจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีเทือกเขาพนมดงรักกั้นอยู่ ปริมาณน้ำฝนส่วนใหญ่มาจากอิทธิพลของลมพายุในทะเลจีนใต้

2) ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดจากแคว้นไซบีเรียและทางตอนเหนือของประเทศจีน ทำให้เกิดความหนาวเย็นและความแห้งแล้งโดยทั่วไป โดยเฉพาะจังหวัดสุรินทร์ได้รับผลกระทบค่อนข้างสูง (กระทรวงศึกษาธิการ. (สุรินทร์). 2544 : 2)

6. สภาพแวดล้อมทั่วไป

จังหวัดสุรินทร์แบ่งเขตการปกครองเป็น 17 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอปราสาท อำเภอสังขะ อำเภอศรีณรงค์ อำเภอสำโรงทาบ อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอจอมพระ อำเภอรัตนบุรี อำเภอลำดวน อำเภอบัวเขต อำเภอสนม อำเภอ กาบเชิง อำเภอศรีณรงค์ อำเภอพนมดงรัก อำเภอเขวาสินรินทร์ และอำเภอโนนนารายณ์

นอกจากนั้น จังหวัดสุรินทร์ยังมีชื่อเสียงในการทอผ้าไหม มีข้าวหอมมะลิชั้นดี หัวผักกาด เลิศรส มีประคำที่ทำด้วยความประณีต สวยงาม ตลอดทั้งมีมรดกอันล้ำค่าทางขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงศิลปกรรมที่ตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่มีความรุ่งเรือง เช่น วัฒนธรรมของชนพื้นเมือง ลาว กวย และเขมร ที่ผสมกลมกลืนมาจนถึงปัจจุบัน และร่องรอย ประวัติศาสตร์จากปราสาทหินต่าง ๆ ที่มีในภูมิภาคนี้ นั่นก็แสดงว่า ดินแดนสุรินทร์แห่งนี้ จะต้องเป็น เมืองที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ในอดีตอย่างแน่นอน

7. หลักฐานทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

ชาวเมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน มีพูดภาษาถิ่น ที่นอกจากภาษาไทยภาคกลาง และไทยอีสานแล้ว ยังมีภาษาที่ใช้สื่อสารกันมาก มีจำนวน 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่พูดภาษาถิ่นไทย - เขมร ส่วนมากอยู่ในอำเภอ ดูเหมือนว่าจะเป็นคนพื้นเมือง ดั้งเดิมของเมืองสุรินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนเฒ่าคนแก่จะพูดภาษาเขมรณัดมากกว่าภาษาไทย อีสานเสียอีก นอกจากนั้น ชื่อหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ตั้งไว้แต่โบราณก็เป็นภาษาเขมร ต่อมาทางราชการ ได้เปลี่ยนให้เป็นภาษาไทยกลาง เช่น บ้านแฉอเพลิง เป็น “บ้านเชื้อเพลิง” เป็นต้น ภาษาเขมร ในจังหวัดสุรินทร์ มีลักษณะแตกต่างจากภาษาเขมร กัมพูชามาก นั่นแสดงว่าลักษณะ ภาษา ของคนไทยที่อยู่ในจังหวัดสุรินทร์ได้พัฒนาภาษาของตนขึ้นเฉพาะเป็นภาษาที่เรียกว่า “เขมรอีสาน” ไม่เหมือนภาษาเขมรกัมพูชา

กลุ่มที่พูดภาษาถิ่นไทย - กวย ในจังหวัดสุรินทร์มีชาวไทยพูดภาษากวย (ส่วน) กระจายอยู่ในตำบลต่าง ๆ ในเขตอีสาน ชาวกวยในจังหวัดสุรินทร์ ได้อพยพมาจากแขวงเมือง อัดตะปือ แสนปาง แยกย้ายไปอยู่นาน เกิดผสมกับชาวเขตอีสาน ที่เกิดเป็น “กวยเขมร” หรือ “กวยลาว” ทั้งกวยเขมรและกวยลาว ถือว่าเป็นเจ้าของแผ่นดินสุรินทร์เท่าเทียมกันกับชาวไทย สายอื่น ๆ และได้รับการยอมรับว่าเป็นคนไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา สำหรับภาษาถิ่นไทย อีสาน (ลาว) นั้นถือว่า เป็นภาษาไทยพื้นบ้านอยู่แล้ว

เมืองสุรินทร์ได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรขอมส่วนใหญ่ โบราณสถานและโบราณวัตถุ จึงมีลักษณะศิลปะแบบเขมร การศึกษาเพื่อให้เข้าใจมรดกล้ำค่าเหล่านี้ จึงต้องทำความเข้าใจคุณสมบัติ ของศิลปะแบบเขมรและหลักฐานที่ปรากฏในจังหวัดสุรินทร์ เปรียบเทียบกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในกัมพูชาตามการกำหนดอายุสมัยรูปแบบศิลปะ ซึ่งนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสได้ทำการศึกษาวิวัฒนาการ ของลวดลายอย่างละเอียดตั้งแต่สถาปัตยกรรมทับหลัง เสาประดับกรอบประตู หน้าบัน ประติมากรรม เสาประดับผนัง ภาพสลักนูนต่ำ ประติมากรรมรูปสัตว์และมนุษย์นักประวัติศาสตร์ศิลปะได้แบ่งศิลปะ ในประเทศกัมพูชาออกไปแตกต่างกัน แต่ที่เป็นแนวทางที่จะช่วยให้เข้าใจศิลปะแบบเขมร ซึ่งมาสัมพันธ์กับหลักฐานศิลปะแบบเขมรในประเทศไทยหรือ ที่เรียกว่า “ศิลปะลพบุรี” ได้

ชาวพื้นเมืองดั้งเดิมของสุรินทร์ก่อนที่อิทธิพลของขอมจะเข้ามาครอบงำดังที่กล่าวแล้ว เป็นชนชาติไต ข้อความจากหนังสือที่ฝรั่งเศสักชาติวงศัวิทยาแต่งขึ้นหลายเล่ม ได้กล่าวว่า มีกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ที่เรียกว่า “กวย” จัดอยู่กลุ่มชนชาติตระกูลมอญ-เขมร ซึ่งมีเลือดผสมระหว่างพวกเวดติด (weccdid) กับพวกเมลานีเซียน (Melanesian) ชาวกวยมีรูปลักษณะใกล้เคียงไปทางเขมร คือ ผมหยิก ผิวค้ำ ผุดภาษาผสมที่เกิดจากภาษามอญกับเขมร เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณตอนเหนือของเมืองเสียมราฐ กำปงธม ก่อนที่ชาวไทยและชาวเขมรจะเข้ามาอยู่ในบริเวณนั้นเสียอีก

ต่อมาชนชาวกวยได้อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และตอนใต้ของจังหวัดร้อยเอ็ด และยังเข้าไปในพื้นที่เขมรตอนเหนือต่อแดนลาวบริเวณเมืองอัตตะปือแสนปางไทยเรียกชนชาวกวยกลุ่มนี้ว่า “ส่วย” แต่ฝรั่งเศสเรียกชนกลุ่มนี้ตามภาษาเขมรนี้ว่า “กวย” (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542 : 211)

8. ชาติพันธุ์ชาวสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมขอมมาโดยตลอด อีกทั้งยังเป็นเมืองที่สำคัญในการศึกษาการทำสงคราม ทั้งสงครามเขมรและสงครามเวียงจันทน์ รวมถึงเป็นเมืองชุมชนกองทัพช้างที่สำคัญ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกด้วย

คนพื้นเมืองของสุรินทร์ ประกอบไปด้วย ชาวเขมร ชาวกวย และชาวลาว ที่อยู่ร่วมกันได้อย่างดี มีการผสมกลมกลืนกันมานับหลายร้อยปี และมีการร่วมงานกันระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ แม้กระทั่งด้านภาษาต่างก็สามารถสื่อสารกันได้อย่างดี ถึงกับคำกล่าวว่า “มีทั้งชอบเสียงตายอย่างชาวเขมรความซื่อสัตย์และชอบอาสาอย่างลาว และความรักอิสระอย่างกวย” ปัจจุบันแม้จะมีชาวไทยเชื้อสายจีนเข้าไปอยู่ในสุรินทร์บ้าง แต่ก็มีเป็นจำนวนน้อย และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขเรื่อยมา

กวย บางครั้งเรียกตนเองว่า “ส่วย” ทั้งนี้ อาจเนื่องจากในอดีต สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีการส่งส่วยที่เป็นของป่า แขนงการเข้ามารับราชการทหารหรือใช้แรงงาน ชาวกวยจึงได้ส่งช้างแทนส่วย แต่ที่ชาวพื้นเมืองกลุ่มนี้พอใจให้เรียกเขาว่า “กวย” มากกว่าส่วย เพราะคำว่ากวยหมายถึง มนุษย์หรือคนที่มีศักดิ์ศรีเช่นเดียวกัน

ในอดีต จากการก่อสร้างศาสนสถานต่าง ๆ ของขอม ได้ใช้ช้างของชาวกวย มาช่วยเป็นแรงงาน ในการขนย้ายศิลาแลงหรือหินทรายขนาดใหญ่ ที่ใช้ในการก่อสร้าง ชาวกวยที่เลี้ยงช้างเป็นผู้ชาย มีเพียงร้อยละ 10 ของประชากรเท่านั้น ส่วนชาวกวยที่เหลือจะมีอาชีพทำสวน ทำนา และทำไร่ ส่วนผู้หญิงชาวกวยไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก ส่วนใหญ่จะมีทักษะในการทอผ้าไหม ไว้ใช้ในครอบครัว

ลาว สันนิษฐานว่า ชาวลาวในสุรินทร์เป็นกลุ่มคนที่มาจากจำปาศักดิ์ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ปัจจุบัน เชื้อสายชาวลาเวเหล่านี้ ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบอำเภอรัตนบุรี สนม ชุมพลบุรี และผสมผสานกับชาวพื้นเมืองอื่น ๆ แต่ยังมีฮีตสิบสองครองสิบสี่ตามประเพณีดั้งเดิม และยังมี การแห่บั้งไฟอยู่เป็นประจำทุกปี

เขมร ถูกกวาดต้อนเข้ามาในสุรินทร์ ครั้งเกิดสงครามไทย เขมร ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบัน มีชาวเขมรกระจายอยู่เกือบทั้งจังหวัด และยังคงรักษาวัฒนธรรม พื้นบ้านอย่างเหนียวแน่น เช่น การละเล่นดนตรีกันตรึม การขับร้องที่เรียกว่า “เจรียง” และการละเล่นอื่น ๆ เช่น เรือมอันเร หรือ การรำสาก เป็นต้น (คณะกรรมการอำนวยการจัดงาน เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542 : 84)

9. แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ เป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่น่าสนใจของอีสานใต้ เพราะนอกจากจะเป็น ทางผ่านเชื่อมไปยังประเทศกัมพูชาแล้ว ก็ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวสวย ๆ รออยู่เพียบ ทั้งวัดวาอาราม ปราสาทหิน หมู่บ้านช้าง หมู่บ้านทอผ้าไหมระดับประเทศ จุดชมวิว ที่เที่ยวธรรมชาติ สวนน้ำ ถนนคนเดิน และอีกสารพัดรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยว ถือได้ว่ามีความน่าเที่ยวไม่น้อยไปกว่าจังหวัด ไหน ในเมืองไทย

1. อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม)

อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม) ตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมือง ของเมืองสุรินทร์ เป็นสถานที่ตั้งรูปหล่อของพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม) ผู้วางรากฐาน การก่อตั้งเมืองสุรินทร์ ด้านหน้าของรูปหล่อมียูบปั้งนางช้างสีขาขนาดใหญ่ขนาดใหญ่นาบทั้ง 2 ข้าง เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อว่าเมืองสุรินทร์เป็นเมืองช้างอย่างแท้จริง อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์ จางวาง (ปุม) เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไหว้สักการะขอพรทุกวัน แต่ด้วยที่ตั้งอยู่บริเวณเกาะกลางถนน จึงต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ

2 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์ ตั้งอยู่ที่ 214 หมู่ 13 ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง เป็นสถานที่รวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และจัดแสดงเรื่องราวของจังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีการแบ่งการจัดแสดงออกเป็น 5 เนื้อเรื่องด้วยกัน คือ ธรรมชาติวิทยา, ประวัติศาสตร์โบราณคดี, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์ เปิดให้เข้าชมวันพุธ - อาทิตย์ (ปิดวันจันทร์-อังคาร และวันหยุดนักขัตฤกษ์) ตั้งแต่เวลา 09.00-16.00 น. ไม่มีค่าเข้าชม ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ finearts.go.th หรือโทรศัพท์ 044- 153-054 ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์, ชาติพันธุ์วิทยา และมรดกคดีเด่น

3. ชเรย์ อทิตยา คือ ศูนย์เรียนรู้การเกษตรอทิตยาทร ก่อตั้งโดยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ ตั้งอยู่ที่บริเวณอ่างเก็บน้ำอำปิล ตำบลเพนมีย์ อำเภอเมือง

ภายในมีพื้นที่ของนาข้าว สวนพืชผักสวนครัว และสวนหย่อมให้ได้เดินเที่ยวชมพักผ่อนหย่อนใจ พร้อมทั้งยังจัดแสดงให้ความรู้เกี่ยวกับข้าว ประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าว และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว อีกทั้งยังจัดสรรพื้นที่อย่างสวยงาม เต็มไปด้วยต้นไม้ดอกไม้มานานาพรรณ บรรยากาศผ่อนคลาย ที่นี่เปิดให้เข้าเที่ยวชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.00-18.00 น.

4. ปราสาทศิขรภูมิ

ตั้งอยู่ที่บ้านปราสาท ตำบลระแงง อำเภอศิขรภูมิ เป็นปราสาทศิลปะขอมแบบบาปวน สร้างขึ้นตั้งแต่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 มีลักษณะเป็นปราสาทหมู่ 5 องค์ มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยมีปราสาทประธาน 1 องค์อยู่ตรงกลาง และมีปราสาทบริวาร 4 องค์ ล้อมอยู่ทั้ง 4 ทิศ ทั้งหมดตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงเดียวกัน และมีสระน้ำล้อมรอบเว้นทางเข้าด้านหน้า ด้านหลัง ปราสาทศิขรภูมิ เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.00-18.00 น. ค่าเข้าชมชาวไทย 10 บาท ชาวต่างชาติ 50 บาท

5. วนอุทยานแห่งชาติพนมสวาย

วนอุทยานแห่งชาติพนมสวาย ตั้งอยู่ที่ตำบลนาบัว อำเภอเมือง มีลักษณะเป็นภูเขาเตี้ย ๆ มียอดเขาอยู่ 3 ยอด คือ ยอดเขาชาย (พนมเปราะ) ยอดเขาหญิง (พนมสร้อย) และยอดเขาคอก (พนมกรอล) โดยแต่ละยอดจะมีวัดตั้งอยู่ ยอดเขาชาย เป็นที่ตั้งของวัดพนมสวาย สูงประมาณ 210 เมตร มีบันไดก่ออิฐถือปูนขึ้นไปจนถึงวัด และยังมีระฆังจำนวน 1,080 ใบ ให้ตลอดเส้นทาง ยอดเขาหญิง เป็นที่ตั้งของวัดพนมศีลาราม สิ่งที่น่าสนใจคือ พระพุทธรูปองค์ขนาดกลางประดิษฐานบนยอดเขาสูงจากระดับน้ำทะเลราว ๆ 228 เมตร ส่วนยอดเขาคอก เป็นที่ตั้งของศาลาอัฐฐะमुख ด้านในมีพระพุทธรูปจำลอง ไกลกันนั้นมีสถูปที่เก็บอัฐิธาตุ พระราชวุฒาจารย์ หรือหลวงปู่ดูลย์ อดุลี พระเกจิสายวิปัสสนา และศาลเจ้าแม่กวนอิม ให้ได้มากราบไหว้ขอพรกันด้วย

6. ศูนย์คชศึกษา หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง

หมู่บ้านช้างที่มีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่งของเมืองสุรินทร์ ตั้งอยู่ที่ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม โดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับวิถีความเป็นอยู่ ความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับช้าง รวมทั้งประเพณี และวัฒนธรรมของชาวบ้านที่มีช้างเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวส่วย (กูย) หรือ กวย จะมีความชำนาญในการคล้องช้างป่า และมีวิธีการฝึกหัดช้างและเลี้ยงช้างที่เป็นเอกลักษณ์ เพราะฉะนั้นถ้านักท่องเที่ยวได้ไปเยือนที่นั่นนอกจากจะได้เที่ยวชมช้างและชุมชนเพลิน ๆ แล้ว ก็ยังจะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญด้านช้าง พร้อมทั้งยังจะได้ทำกิจกรรมกับช้างด้วย

8. อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง

อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง ตั้งอยู่ที่ตำบลเจียง อำเภอมือง มีลักษณะเป็นอ่างเก็บน้ำ ขนาดกว้างใหญ่ บรรยากาศผ่อนคลาย ด้วยรอบ ๆ ของอ่างเก็บน้ำเต็มไปด้วยต้นไม้นานาพรรณ วิถีชีวิตที่สวยงาม มีสันเขื่อนให้ได้มาเดินเล่นชมวิวกันเพลิน ๆ โดยเฉพาะยามเย็นที่สามารถมาชมวิว พระอาทิตย์ตกดินได้ด้วย ลมพัดเย็น ๆ บรรยากาศโรแมนติกไม่เบา พร้อมทั้งยังมีร้านอาหารให้บริการ สามารถมานั่งกินข้าวเย็นกับวิสวย ๆ กันได้ทุกวัน

9. ปราสาทตาควาย

ปราสาทตาควาย ตั้งอยู่ที่บ้านไทยนิยมพัฒนา หมู่ 17 ตำบลบักได อำเภอมดมดงรัก มีลักษณะเป็นปราสาทหินขนาดไม่ใหญ่มากนัก สร้างจากหินศิลาแลง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก เป็นปราสาทหลังเดียวไม่มีหมู่บริวาร ภายในปราสาทมีประติมากรรม ลักษณะคล้ายกับศิวิลิ่งค์ 1 ชั้น ทางขึ้นปราสาทจะเป็นบันได มีรูปปั้นพญานาคอยู่ทั้งสองด้าน โดยรอบปราสาทเป็นป่าไม้อุดมสมบูรณ์ บรรยากาศร่มรื่น สามารถเข้าเที่ยวชมได้ทุกวันตั้งแต่เวลา 09.00 - 15.00 น.

10. ปราสาทบ้านพลวง

ปราสาทบ้านพลวง ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท เป็นปราสาทศิลปะขอม แบบบาปวน สันนิษฐานว่าก่อสร้างขึ้นในช่วงราวศตวรรษที่ 16 มีลักษณะเป็นปราสาทขนาดเล็ก 1 องค์ ก่อสร้างด้วยหินทรายสีขาวบนฐานศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 8 เมตร ยาวประมาณ 23 เมตร มีประตูทางเข้า – ออก ด้านทิศตะวันออก ส่วนอีก 3 ด้านทำเป็นประตู หลอก มีสิ่งที่น่าสนใจทั้งทับหลังและหน้าบัน บริเวณรอบปราสาทมีสระน้ำล้อมรอบเว้นทางเข้า ด้านหน้า เปิดให้เข้าเที่ยวชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.00 - 16.00 น. ค่าเข้าชมคนไทย 10 บาท ชาวต่างชาติ 50 บาท

11. กลุ่มปราสาทตาเหมือน

กลุ่มปราสาทตาเหมือน ตั้งอยู่ที่บ้านหนองคันนาสามัคคี หมู่ 8 ตำบลตาเมียง อำเภอมดมดงรัก ประกอบด้วยปราสาทหินสามหลังเรียงลำดับจากขนาดใหญ่ไปขนาดเล็ก คือ ปราสาทตาเหมือนธม ปราสาทตาเหมือนโต๊ด และปราสาทตาเหมือน

12. ปราสาทภูมิโปน

ปราสาทภูมิโปน ตั้งอยู่ที่ตำบลดม อำเภอสังขะ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้น เมื่อพุทธศตวรรษที่ 12-13 เป็นปราสาทก่อด้วยอิฐ 3 หลัง ฐานอาคารก่อด้วยศิลาแลง 1 หลัง ปราสาทที่มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ คือ ปราสาทอิฐหลังใหญ่ ก่อด้วยอิฐไม่สอปูนแบบศิลปะขอม มีประตูทางเข้า-ออกด้านเดียวทางทิศตะวันออกส่วนยอดก่อเป็นหลังคาซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไปเป็นชั้น ๆ บริเวณใต้หน้าบันของประตูทางเข้า-ออก สลักเป็นลายรูปใบไม้้วนแบบศิลปะอินเดีย มีการพบชิ้นส่วน ศิลาจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต 1 ชั้น บริเวณปราสาทแห่งนี้ นอกจากนี้ก็ยังพบโบราณวัตถุ

ที่สำคัญในจุดต่าง ๆ รอบปราสาทภูมิโพน ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์อย่างยิ่ง ที่นี้เปิดให้เข้าเที่ยวชมทุกวัน ไม่มีค่าเข้าชม

13. ปราสาทบ้านไพล

ปราสาทบ้านไพล ตั้งอยู่ที่ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท มีลักษณะเป็นปราสาท 3 หลัง อยู่บนฐานศิลาแลง เรียงจากเหนือไปได้ สร้างด้วยอิฐขัดเรียบ ปัจจุบันปราสาททางด้านทิศเหนือและปราสาทตรงกลางยังอยู่ในสภาพดี ซึ่งปราสาททางด้านทิศเหนือก็ยังคงปรากฏทับหลัง นอกจากนี้ก็ยังมีทับหลังวางอยู่ที่พื้นอีก 2 ชิ้น สันนิษฐานว่าเป็นทับหลังของปราสาทหลังกลางและหลังทางทิศใต้ โดยแต่ละชิ้นสลักภาพที่สวยงามของเทวดานางฟ้า สามารถเที่ยวชมได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.30-16.00 น.

14. ปราสาทข่างปี

ปราสาทข่างปี ตั้งอยู่ที่บ้านข่างปี ตำบลข่างปี อำเภอศีขรภูมิ มีอายุราว ๆ พุทธศตวรรษที่ 18 มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ก่อด้วยศิลาแลงและหินทราย สันนิษฐานว่าเป็น 1 ในอโรคยศาล (อโรคยศาลา) หรือโรงพยาบาล ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จากการสำรวจพบโบราณวัตถุหลายชิ้น ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการบูรณะปฏิสังขรณ์

15. หมู่บ้านผ้าไหมยกทองโบราณบ้านท่าสว่าง

หมู่บ้านผ้าไหมยกทองโบราณบ้านท่าสว่าง ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง เป็นชุมชนที่ทอผ้าไหมยกทองที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในประเทศไทย โดยมีกลุ่มทอผ้ายกทอง จันทรีโสภามาเป็นแกนนำสำคัญ โดยผ้าไหมยกทองของที่นี่จะโดดเด่นในเรื่องของวิธีการทอที่จะทอแบบราชสำนักโบราณ พร้อมทั้งมีลวดลายที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ ต้องใช้ความประณีตในการทอ ผู้ทอจะต้องมีความชำนาญ ผ้าทอแต่ละผืนจึงต้องใช้เวลาในการทอ ที่นี่จะมีพิพิธภัณฑ์ของอาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ซึ่งเป็นผู้นำในชุมชน จัดแสดงเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าและเก็บรักษาผ้าไหมไทยเก่าแก่และมีลวดลายสวย ๆ ไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม ทั้งนี้ก็มีผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและสินค้าพื้นเมืองจากชุมชนให้เลือกซื้อติดไม้ติดมือกลับบ้านด้วยเช่นกัน

16. วัดบูรพาราม

วัดบูรพาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง เป็นวัดเก่าแก่ของจังหวัดสุรินทร์ มีอายุมากกว่า 200 ปีแล้ว สร้างโดยพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์ จางวาง (ปุม) เจ้าเมืองสุรินทร์คนแรก ปัจจุบันมีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ที่นี้เคยเป็นสถานที่จำพรรษาของพระราชวุฒิจารย์ (หลวงปู่ดุลย์ อตุโล) พระเถระสายพระกัมมัฏฐานด้านการภาวนาจิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477-2526 ภายในวัดบูรพารามมีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย อาทิ พระอุโบสถหลังใหญ่, วิหารจตุรमुखแบบทรงไทย สถานที่ประดิษฐานพระคูเมือง (หลวงพ่อพระชีว์), พระปฏิมากร หลวงพ่อพระชีว์, พระปฏิมากร

พระพุทธชินราชจำลอง พระประธานประจำวัด, พระปฏิมากร หลวงพ่อพระชีว์จำลององค์เล็ก, ศาลาอตุลเถระ, พิพิธภัณฑสถาน อตุลเถระลักษณะทรงไทยประยุกต์ เป็นต้น

17. โครงการคชอาณาจักร จังหวัดสุรินทร์

โครงการคชอาณาจักร ตั้งอยู่ที่ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม เป็นสถานที่ดูแลช้างที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของเมืองไทย ที่นี้เกิดจากพระราชเสาวนีย์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ปัจจุบันมีช้างมากกว่า 170 เชือก โดยส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงช้างได้นำช้างเข้ามาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และได้รับการดูแลอย่างดี เกิดเป็นหมู่บ้านช้างเล็ก ๆ ที่นำไปสัมผัส นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมก็จะได้เยี่ยมชมช้างอย่างใกล้ชิด ถ้าโชคดีก็จะได้ทำกิจกรรมเลี้ยงดูช้างกับควาญช้างด้วย KAPOOK (25 มิถุนายน 2562)

การจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดทักษะด้านนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในการเรียนรู้นาฏศิลป์ ให้บรรลุเป้าหมายตามหลักสูตร ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ

เรณู โกสินานนท์ (2548 : 20 - 25) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ นาฏศิลป์ ดังนี้

1. สอนจากง่ายไปหายาก เช่น สอนการทำมือจีบและวงก่อนที่จะสอนให้นักเรียน ทำท่าสอดสร้อยมาลา
2. สอนตามความสามารถของบุคคล เช่น นักเรียนคนไหนทำได้เร็วก็จะสอนเร็ว แต่ถ้านักเรียนคนไหนทำได้ช้า ครูก็จะต่อท่าหรือสอนท่าให้อย่างช้า ๆ
3. เปลี่ยนแปลงท่ารำที่ยากให้เป็นท่ารำที่ง่าย แต่มีความหมายของภาษาท่ารำคงเดิม ท่ารำบางท่าอาจยากเกินความสามารถของผู้เรียน ครูผู้สอนอาจจะพิจารณาเปลี่ยนแปลงท่ารำให้ง่ายขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ การเปลี่ยนแปลงท่ารำ จะต้องคำนึงถึงความหมายของท่ารำ เป็นสำคัญ คือ เมื่อเปลี่ยนท่ารำที่ยากเป็นท่ารำที่ง่ายแล้ว ความหมายของท่ารำต้องไม่เปลี่ยนไป
4. การสอนแต่ละท่า ต้องอธิบายและแนะนำอย่างละเอียดตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า
5. ระหว่างปฏิบัติท่ารำ ครูต้องคอยสังเกตและเตือน ลีลาการรำของผู้เรียนให้อยู่ในระดับที่ถูกต้องเสมอ เช่น ขณะรำต้องหันหลัง ดันไหล่ ไม่ก้มหน้าตลอดเวลาขณะรำ การสอนนาฏศิลป์ต้องมีความละเอียดถี่ถ้วนมากกว่าการสอนหนังสือ เพราะต้องอาศัยเวลาในการฝึกปฏิบัติ

เพื่อให้เกิดความชำนาญโดยเฉพาะทำรำนาฏศิลป์ไทย มีความละเอียดละไมอวัยวะทุกส่วนจากแขน-ขา-มือ-เท้า-ลำตัว-ศีรษะ-ไหล่ ต้องเคลื่อนไหวไปพร้อม ๆ กันยากแก่การปฏิบัติให้ได้ผลดีในระยะเวลาสั้น

ดังนั้นการต่อท่ารำหรือสอนรำให้นักเรียนต้องยึดหลักเดียวกันคือต่อท่ารำหรือสอนรำทีละท่ารำและแต่ละท่าต้องสอนซ้ำ ๆ กันจนเห็นว่านักเรียนสามารถรำได้แล้วด้วยตนเองจึงจะต่อท่ารำต่อไป

6. สังเกตท่าทางการรำของนักเรียน ถ้าพบว่ารำไม่ถูกต้องครูผู้สอนต้องแนะนำอธิบายให้นักเรียนปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ไม่ปล่อยให้ให้นักเรียนจำผิดต่อไป

7. การใช้ศัพท์นาฏศิลป์ ในบางครั้งครูผู้สอนอาจเปลี่ยนใช้คำศัพท์ที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย จำง่าย เพื่อให้นักเรียนเข้าใจง่ายและจำได้อย่างรวดเร็ว และเมื่อนักเรียนจำได้แล้วครูจึงบอกให้ทราบถึงศัพท์ที่เรียกที่ถูกต้อง ตามหลักวิชานาฏศิลป์ การบอกอาจบอกควบคู่ไปกับขณะต่อท่ารำหรืออธิบายให้เข้าใจภายหลังได้ แต่ควรให้นักเรียนจำชื่อที่ถูกต้องได้

8. ให้นักเรียนฝึกร้องเพลงประกอบการรำไปพร้อม ๆ กับการฝึกรำ เพื่อให้นักเรียนสามารถร้องเพลงที่รำได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง เพื่อเวลาซ้อมรำด้วยตนเองก็สามารถรำได้อย่างถูกต้องตามเพลง และเป็นการปลูกฝังนิสัยการร้องเพลงไทยให้นักเรียนเกิดความรัก เห็นคุณค่าและความสำคัญของเพลงไทยอีกด้วย

9. การสอนรำแต่ละเพลง ท่ารำที่สอนควรเป็นมาตรฐานแบบแผนเดียวกันเพื่อให้ นักเรียนที่ได้เรียนรุ่นต่อมาจะได้รำเหมือนกัน ทำให้ผู้เรียนไม่สับสน

10. เปรียบเทียบท่ารำ นำท่ารำที่คล้ายกันมาเปรียบเทียบทำให้อู เพื่อให้เห็นความแตกต่างของท่ารำ และไม่ทำให้ผู้เรียนจำท่ารำปะปนสับสนกัน เพราะคิดว่าท่ารำเหมือนกัน เช่น การม้วนมือ สลัดมือ และคลายมือ

11. วิธีสาธิตโดยรำนำหน้าให้นักเรียนดู ครูผู้สอนควรรำนำหน้า 2 แบบ คือ

11.1 ครูรำนำหน้านักเรียน คือ ครูอยู่ด้านหน้าของนักเรียนและหันหลังให้นักเรียนนักเรียนจะมองเห็นด้านหลังของครูและรำตามครู

11.2 ครูรำต่อหน้าหรือรำประจันหน้า คือ ครูหันหน้าเจอกับนักเรียน แต่ครูจะรำสลับด้านกับนักเรียน เช่น ท่ารำจริงจับมือขวา ครูก็จับมือซ้าย หรือเรียกว่าครูรำเป็นกระจกให้นักเรียนดูให้ถนัดและชัดเจน วิธีการนี้เป็นวิธีการสาธิตที่ดี เพราะขณะที่ครูสาธิตให้นักเรียนดูและรำตาม ครูสามารถมองเห็นท่ารำของนักเรียน และสามารถบอกหรือชี้แนะนักเรียนได้ขณะกำลังสาธิต

12. การจัดแถวขณะรำ หรือตำแหน่งที่รำ ควรฝึกให้นักเรียนระวังเรื่องตำแหน่งที่อยู่ขณะรำไม่ว่าจะรำอยู่กับที่ หมุนตัวหรือวิ่งไปมา

13. การสอนแยกทำทำให้เข้าใจทีละอย่าง เช่น ทำท่าบางท่าต้องปฏิบัติพร้อมกัน ทั้งมือและเท้าครูอาจแยกสอนทีละอย่าง โดยสอนให้ปฏิบัติส่วนมือจนคล่อง แล้วจึงสอนให้ปฏิบัติ ส่วนเท้า และเมื่อคล่องแล้วจึงสอนทั้งมือและเท้ารวมกัน

14. การใช้เพลงประกอบการสอนแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

14.1 ยังไม่ใช้เพลง คือ ครูสาธิตท่าทำให้ให้นักเรียนดูและให้นักเรียนรำตามครู บ่อย ๆ จนสามารถรำได้ ขั้นนี้ครูเป็นผู้ร้องเพลงเอง และให้นักเรียนฝึกร้องพร้อมครูไปด้วย

14.2 เริ่มใช้เพลงบ้างเมื่อสอนท่าหรือต่อท่ารำไปได้พอสมควรแล้วควรให้นักเรียนได้ฟังเพลงจากเทปบันทึกเสียงและฝึกร้อง ฝึกรำไปเรื่อย ๆ กับเพลงจริง

14.3 เมื่อสอนท่าหรือต่อท่ารำจบเพลงแล้ว ควรให้นักเรียนได้ฝึกรำตั้งแต่ต้นจนจบพร้อมเพลงจริงจากเทปบันทึกเสียง และอาจให้นักเรียนร้องเพลงควบคู่ไปกับเพลงจากเทปบันทึกเสียงด้วย เพื่อทำให้นักเรียนร้องเพลงและรำประกอบเพลงได้ดีขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 52 - 55) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ นาฏศิลป์ ดังนี้

1. การเตรียมตัวของครู

1.1 ศึกษาหลักสูตรในระดับชั้นที่สอน

1.2 ศึกษาแนวการสอน

1.2.1 การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ต้องคำนึงถึงจุดประสงค์

1.2.2 การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ ควรใช้เอกสารต่าง ๆ นอกเหนือ

จากหลักสูตรเช่น คู่มือการสอนนาฏศิลป์ เป็นต้น

1.2.3 ดนตรีและนาฏศิลป์ประกอบด้วยกิจกรรมใหญ่ 4 กลุ่ม คือการเน้นจังหวะ ร้องเพลง การฟัง และนาฏศิลป์ กิจกรรมทั้ง 4 กลุ่มนี้ ควรจะสอนไปพร้อม ๆ กันแต่จะเน้น กิจกรรมใดมากกว่ากันให้พิจารณาจากแผนการสอนนั้น ๆ

1.2.4 การสอนควรเป็นรูปแบบของการสาธิตก่อน ในขณะที่เดียวกันผู้สอนอาจใช้ วิธีสอนแบบอื่น ๆ เข้าผสมผสานกันในบางครั้ง

1.2.5 มีลำดับขั้นตอนในการสอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ เข้าใจในกิจกรรม ทั้งการเรียนภาคทฤษฎีและการฝึกภาคปฏิบัติควบคู่กัน

1.2.6 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรหาสื่อการเรียนมาใช้ประกอบการ สอน

1.3 ศึกษาการแบ่งเนื้อหากิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ ซึ่งการเรียนดนตรีและ นาฏศิลป์เป็นกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติซ้ำ ๆ กันจึงจำเป็นต้องจัดแบ่งเนื้อหาของกิจกรรมในแต่ละหัวข้อ ให้เด่นชัดและจัดสรรเวลาของแต่ละแผนให้ได้ครบตามกำหนด

1.4 ศึกษาสื่อการเรียนการสอน ที่จำเป็นในการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ ตามหลักสูตรเพื่อต้องการให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออก และให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพราะฉะนั้น สื่อการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นสำหรับการสร้างประสบการณ์ และความรู้ ในการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์ สื่อการเรียนประกอบด้วย

1.4.1 สื่อที่เป็นเอกสาร

1.4.2 สื่อที่เป็นวัสดุอุปกรณ์

1.5 ศึกษาหลักของการวัดผลและการประเมินผลก่อนดำเนินการวัดผล และประเมินผลเพื่อทราบว่าคุณนักเรียนได้รับความรู้และมีประสบการณ์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หรือไม่เพียงใดเครื่องมือในการวัดผล คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน จากการปฏิบัติจริง และการทดสอบโดยข้อเขียนเครื่องมือวัดผลแต่ละประเภท ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการติดตามผลการเรียนการสอนต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้ได้ครบทุกด้าน จึงสามารถที่จะนำไปวินิจฉัย ความบกพร่องของนักเรียนเพื่อแก้ปัญหาต่อไปได้ถูกต้อง

2. การเตรียมบันทึกการสอนและใช้แผนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูผู้สอนปัจจุบันนี้ พบว่า มีแผนการสอนและคู่มือครูไว้ให้ครูผู้สอนเกือบจะสมบูรณ์แล้ว คือ มีแผนการสอนอย่างละเอียด บอกกิจกรรม เนื้อหาและขั้นตอนการสอน ฉะนั้นก่อนการสอนครูควรศึกษาแผนการสอนและคู่มือครู อย่างละเอียด

3. วิธีการสอนในชั้นกิจกรรมการสอนรำ

3.1 ชั้นกำหนดบทเรียน

3.1.1 ชื่อของบทเรียน (ชุดฟ้อนที่จะจัดสอน)

3.1.2 ทำนองเพลง

3.1.3 ชนิดของเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบรำ

3.1.4 ความเป็นมาของการรำที่จะสอน

3.1.5 นักเรียนต้องเข้าใจ ลักษณะของเนื้อเพลง ในด้านการประชาสัมพันธ์

และความหมาย

3.2 ชั้นศึกษาบทเพลงก่อนที่นักเรียนจะรำ ครูควรจะต้องสอนให้รู้จักบทเพลงก่อน ดังนี้

3.2.1 ฟังทำนองเพลงและจังหวะของเพลง

3.2.2 นักเรียนร้องตาม พร้อมเคาะจังหวะตาม

3.2.3 นักเรียนร้องเอง เคาะจังหวะเอง

3.3 ชั้นสอนปฏิบัติรำ

3.3.1 เตรียมปฏิบัติรำ ถ้ามีอุปกรณ์การแสดงจะต้องใช้ประกอบ ควรแนะนำวิธีใช้

3.3.2 วิธีปฏิบัติรำ

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 11) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ ดังนี้

1. ขั้นรับรู้รูปแบบ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ที่เป็นพื้นฐานการปฏิบัติให้แก่ผู้เรียน โดยเริ่มต้นให้ผู้เรียนเข้าใจรูปแบบของนาฏศิลป์ ที่ผู้เรียนจะฝึกปฏิบัติ และมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของการปฏิบัตินาฏศิลป์

2. ขั้นทำตามแบบ เมื่อผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจรูปแบบและพื้นฐานทางนาฏศิลป์ แล้วจึงเริ่มปฏิบัติ โดยผู้สอนเป็นต้นแบบหลัก ให้ผู้เรียนเลียนแบบ ปฏิบัติตามที่ละขั้นตอนเริ่มฝึกจากการฝึกท่านาฏยศัพท์ และภาษาท่านาฏศิลป์ ตั้งต้นที่ละท่า แล้วจึงให้ฝึกรำตามตั้งแต่ต้นเพลงจนจบเพลง เป็นการฝึกหัดที่ละท่าและฝึกอย่างต่อเนื่อง

3. ขั้นปฏิบัติได้เองหลังจากผู้เรียนฝึกหัดทักษะตามผู้สอนแล้วให้ไปฝึกหัดเพิ่มเติมจนในที่สุดผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

4. ขั้นปฏิบัติได้อย่างชำนาญ ผู้เรียนปฏิบัติท่ารำด้วยความชำนาญ ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการรำของตน มีทักษะมากขึ้น สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการปฏิบัติท่ารำได้ มีลีลาท่ารำที่สวยงาม และรำได้ด้วยความมั่นใจ สวยงาม

5. ขั้นประยุกต์ เมื่อผู้เรียนมีความชำนาญมากขึ้น ก็สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุง พัฒนาท่ารำของตนเอง และนำหลักการไปใช้ในชีวิตประจำวันและการแสดงได้

6. ขั้นสร้างสรรค์ ผู้เรียนสามารถนำหลักวิชานาฏศิลป์ ไปสร้างสรรค์งานการแสดงให้สอดคล้องกับลักษณะของงาน วัฒนธรรมท้องถิ่น และประดิษฐ์ผลงานด้านศิลปะได้

จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ดังกล่าวข้างต้น ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริง จัดว่าเป็นการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวม ผู้เรียนได้ความรู้ความเข้าใจ ได้ปฏิบัติจริง ซึ่งสามารถประเมินผลจากการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ดังนี้

1. สาทิต โดยการสาธิตให้ผู้เรียนดูและให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการสังเกต ซึ่งเน้นจุดสำคัญที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการสังเกต เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของการปฏิบัตินาฏศิลป์

2. ทำตามแบบ โดยให้ผู้เรียนเลียนแบบทักษะย่อย ปฏิบัติตามทีละขั้นตอน เริ่มฝึกจากการฝึกท่าพื้นฐานทีละท่า และฝึกอย่างต่อเนื่อง ผู้สอนให้คำชี้แนะ และช่วยแก้ไขจนผู้เรียนทำได้ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งจบเพลง

3. เชื่อมโยง โดยเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติแต่ละส่วนได้แล้ว จึงให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ และฝึกปฏิบัติหลาย ๆ ครั้งจนกระทั่ง สามารถปฏิบัติทักษะที่สมบูรณ์ได้อย่างที่ชำนาญ

4. แสดงออก โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนมากขึ้น จนกระทั่ง สามารถกระทำสิ่งนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์ ด้วยความมั่นใจ

5. ปรับปรุงและประยุกต์ใช้ โดยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ

6. สร้างสรรค์ผลงาน โดยผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ทางทฤษฎีที่ได้เรียนรู้ไปสร้างสรรค์งานการแสดงให้สอดคล้องกับลักษณะของงาน และประดิษฐ์ผลงานการแสดงต่อไป

2. การประเมินผลทักษะปฏิบัติ

สมนึก ภัททิยธนี (2551 : 50 - 56) กล่าวว่า การวัดผลภาคปฏิบัติ เป็นการวัดผลงานที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติซึ่งสามารถวัดได้ทั้งกระบวนการและผลงาน ในสภาพตามธรรมชาติ (สถานการณ์จริง) หรือในสภาพที่กำหนดขึ้น (สถานการณ์จำลอง) เหมาะวิชาที่เน้นการปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎีและสามารถวัดควบคุมเกี่ยวกับภาคทฤษฎี คือการใช้แบบทดสอบ โดยมีสิ่งที่ควรคำนึงในการสอบภาคปฏิบัติ คือ ชั้นเตรียมงาน ชั้นปฏิบัติงาน เวลาที่ใช้ในการทำงาน และผลงานหลักการวัดผลภาคปฏิบัติที่ดี มีดังนี้

1. ต้องกำหนดจุดประสงค์ของการวัดทักษะให้ชัดเจน ซึ่งอาจวัดที่กระบวนการหรือผลงานหรือทั้งสองอย่าง

2. เนื้อหาสาระของงานที่ให้นักเรียนปฏิบัติมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพจริง (Authentic)

3. คุณภาพของสิ่งที่จะวัดในครั้งหนึ่ง ๆ มีจำนวนเพียงพอและสามารถวัดได้โดยตรง

4. กำหนดเงื่อนไขในการวัดได้ชัดเจน

5. ในการวัดโดยใช้สิ่งเร้าที่ชัดเจน (Structured Stimulus) ต้องเขียนคำชัดเจนอย่างกระชับชัดเจนและสมบูรณ์

6. แบบฟอร์มที่ใช้วัดมักจะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) หรือมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งสามารถให้คะแนนให้สะดวก แต่ต้องระบุเกณฑ์ให้คะแนนอย่างชัดเจนประเภทการวัดผลงานภาคปฏิบัติ แบ่งได้หลายลักษณะ ซึ่งอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งมีดังนี้

6.1 แบ่งตามด้านที่ต้องการวัด แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

6.1.1 การวัดกระบวนการ (Process) เป็นการวัดที่พิจารณาเฉพาะวิธีทำ วิธีปฏิบัติในการทำงานหรือทำกิจกรรมให้สำเร็จ เช่น พิจารณาที่ผู้เรียนทำการทดลอง ในห้องปฏิบัติการในวิชาวิทยาศาสตร์ การใช้เครื่องมือช่างทำเฟอร์นิเจอร์ การตีเทนนิสแบบลูกหลังมือ (Back Hand) การกล่าวสุนทรพจน์ ฯลฯ

6.1.2 การวัดผลงาน (Product) เป็นการวัดที่พิจารณาเฉพาะผลงาน หรือผลผลิตซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานหรือกิจกรรม เช่น ตัวเฟอร์นิเจอร์ที่นักเรียนผลิตออกมา ภาพวาดของนักเรียน ดอกไม้ประดิษฐ์จากฝีมือนักเรียน ฯลฯ ในบางครั้งจะประเมินทั้งกระบวนการ และผลผลิตเช่น การเสียบักมะม่วง แต่บางครั้งประเมินเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ในการวาดภาพ มักประเมินเฉพาะผลงานอย่างเดียว

6.2 แบ่งตามลักษณะสถานการณ์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

6.2.1 ใช้สถานการณ์จริง (Real Setting) เป็นการวัดผลงานภาคปฏิบัติ โดยใช้สถานการณ์จริง

6.2.2 สถานการณ์จำลอง (Simulated Setting) การวัดผลภาคปฏิบัติ ในบางเรื่องต้องใช้สถานการณ์จำลอง เพราะถ้าใช้สถานการณ์จริงจะสิ้นเปลืองมาก มีอันตราย หรือไม่สามรถกระทำได้เช่น การติดตั้งไฟฟ้าในอาคาร การฝึกนักบินใหม่

6.3 แบ่งตามสิ่งเร้า แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

6.3.1 ใช้สิ่งเร้าที่เป็นธรรมชาติ (Natural Stimulus) เป็นการวัดผลงาน ภาคปฏิบัติที่เป็นไปตามธรรมชาติ ผู้วัดไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยว เช่น ทักษะทางสังคมของผู้เรียนที่ผู้วัดทำการ สังเกตในสภาพที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ได้กำหนดให้ปฏิบัติ นิยมใช้วัดคุณลักษณะของบุคลิกภาพ นิสัยการทำงาน ความเต็มใจในการปฏิบัติตามกระบวนการที่กำหนดให้ปฏิบัติ เช่น เกี่ยวกับ ความปลอดภัย เป็นต้น

6.3.2 สิ่งเร้าที่จัดขึ้น (Structured Stimulus) เป็นการวัดโดยจัดสิ่งเร้า ที่สามารถแสดงให้เห็นพฤติกรรมที่ต้องการประเมินได้หรือปรากฏให้เห็นเด่นชัด เช่น การให้นักเรียน เตรียมและกล่าวสุนทรพจน์ การให้ทดลองในห้องปฏิบัติ การอ่านออกเสียง การเล่นดนตรี ฯลฯ วิธีนี้จะลดเวลาการสังเกตลง เพราะไม่ต้องรอให้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

ขั้นตอนการสร้างแบบวัดผลงานภาคปฏิบัติ มีดังนี้

1. วิเคราะห์งานและเขียนรายการ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1.1 วิเคราะห์งานหรือเลือกงานที่เป็นตัวแทน โดยวิเคราะห์จุดมุ่งหมายที่ระบุไว้ใน หลักสูตร และรายละเอียดของงานที่มุ่งให้ผู้เรียนฝึก เพื่อค้นหาทักษะและความสามารถที่เกี่ยวข้องใน กิจกรรมนั้น ๆ และเนื่องจากการวัดผลงานการปฏิบัติต้องใช้การสังเกต ดังนั้นทักษะที่มุ่งวัด

ควรเป็นสิ่งมองเห็นได้ในขณะสอบวัด และควรเป็นทักษะที่ยาก ๆ มากกว่าทักษะที่ปฏิบัติเป็นกิจวัตร ทั้งนี้ควรคำนึงถึงข้อจำกัดเรื่องเวลาและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการสอบด้วย

1.2 กำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่จะวัดโดยทั่วไปจะประกอบด้วย
ขั้นเตรียมงานขั้นปฏิบัติงาน ขั้นผลงาน และ/หรือวัดเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติด้วย

1.3 เขียนข้อรายการ จะระบุรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน เช่น ขั้นเตรียมงาน
ใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง ขั้นปฏิบัติงานอะไรบ้าง ขั้นผลงานจะพิจารณาอะไรบ้าง

1.4 ศึกษาตัวแปรที่ส่งผลทำให้การปฏิบัติงานนั้นมีคุณภาพแตกต่างกัน
ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เข้าสอบวัดทุกคน เช่น จากตัวอย่างแบบวัดผลงานภาคปฏิบัติ
เรื่องการดองไข่เค็มตัวแปรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพงาน ได้แก่ ชนิดของไข่ (ไข่เป็ด ไข่ไก่ ไข่นก
กระทา) คุณภาพของไข่ (ไข่เก่า ไข่ใหม่) ชนิดของเกลือ (เกลือสินเธาว์ เกลือทะเล) เป็นต้น

1.5 จัดรูปแบบเครื่องมือ คือ เลือกลักษณะของแบบวัดว่า แต่ละตอนจะมี
ลักษณะอย่างไร เช่น เรื่องการดองไข่เค็ม อาจมีลักษณะดังนี้

1.5.1 การเตรียมงาน ใช้แบบตรวจสอบรายการ

1.5.2 การปฏิบัติงาน ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า

1.5.3 เวลา ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า

1.5.4 ผลงาน ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า

2. กำหนดคะแนนและน้ำหนัก อาจทำเป็น 2 ขั้นตอน คือ

2.1 กำหนดคะแนนสำหรับแต่ละส่วน เช่น ในเรื่องการดองไข่เค็ม
การเตรียมงาน 20 คะแนน การปฏิบัติงาน 40 คะแนน เวลา 10 คะแนน ผลงาน 30 คะแนน
คะแนนรวม 100 คะแนน

2.2 กำหนดน้ำหนักของแต่ละข้อรายการ โดยให้น้ำหนักของทุก ๆ ข้อในขั้นตอน
หนึ่ง ๆ รวมกันเท่ากับสัดส่วนคะแนนในขั้น

2.3 คำนึงถึงความยากของงานและความสำคัญของกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ

3. กำหนดเกณฑ์การตัดสิน ต้องกำหนดเกณฑ์การตรวจสอบพฤติกรรมในการปฏิบัติ
หรือคุณภาพของงานในลักษณะที่มองเห็นได้ วัดได้ โดยเฉพาะเกณฑ์การผ่าน ผลงานภาคปฏิบัติ
ในเรื่องนั้น ส่วนเกณฑ์การผ่านในแต่ละขั้นตอน อาจจะมีด้วยตามความเหมาะสม

4. จัดรูปแบบเครื่องมือ คือ เรียบเรียงข้อรายการต่าง ๆ ตามขั้นตอน
กำหนดเกณฑ์ กำหนดคะแนนและ/หรือน้ำหนักเข้าเป็นหมวดหมู่ จัดรูปแบบให้สะดวกในการใช้
พร้อมทั้งกำหนดคะแนนเกณฑ์ในการผ่านในเรื่องนั้น ๆ

ข้อดีของการวัดผลงานภาคปฏิบัติ

1. สามารถวัดด้านทักษะเชิงปฏิบัติได้ดีกว่าเครื่องมือชนิดอื่น
2. สามารถวัดควบคู่ไปกับการวัดภาคทฤษฎี
3. การวัดผลงานภาคปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพจริง (Authentic) จะช่วยให้เกิดความเที่ยงตรงตามสภาพ (Concurrent Validity)

ข้อจำกัดของการวัดผลงานภาคปฏิบัติ

1. ใช้เวลาในการสอบวัดมาก การสอบแบบเขียนตอบสามารถดำเนินการได้พร้อมกันทั้งชั้น แต่การสอบภาคปฏิบัติมุ่งพิจารณากระบวนการไม่สามารถดำเนินการเช่นนั้นได้ โดยปกติจะสอบวัดทีละคน หรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 3 - 4 คน เวลาที่ใช้ทั้งหมดจึงมากกว่าการสอบแบบเขียนตอบ
2. มีปัญหาด้านค่าใช้จ่าย เพราะต้องใช้เวลาด่วนบุคคลนาน และต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการสอบวัด
3. การให้คะแนนการวัดผลงานภาคปฏิบัติจะคล้ายกับการตรวจข้อสอบแบบอัตนัย ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ตรวจหรือผู้ประเมินอาจมีความลำเอียง ขาดความคงที่คงวา

ดาหวัน พิมพ์ศรี (2553 : 26 - 28) ได้เสนอกระบวนการวัดผลภาคปฏิบัติ การดำเนินงานในการวัดผลภาคปฏิบัติ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์งานเป็นการวิเคราะห์กิจกรรมออกเป็นกิจกรรมย่อยโดยมีข้อกำหนดและมาตรฐานของงานที่จะใช้ในการประเมิน เพื่อระบุการปฏิบัติที่ต้องการ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์งานจะนำไปสู่การกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ ความสามารถที่วัด แหล่งข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์งาน ให้พิจารณาจากระดับของการประเมิน กล่าวคือ

- 1.1 ถ้าเป็นการวัดผลและการประเมินผลระหว่างเรียน ควรทำการวิเคราะห์งานจากแผนการสอนของหน่วยการสอนหนึ่ง ๆ

- 1.2 ถ้าเป็นการวัดผลปลายปี ควรทำการวิเคราะห์งานจากหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดในภาคนั้นหรือตลอดปี

2. กำหนดตัวบ่งชี้ของพฤติกรรมที่จะวัดการกำหนดตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนที่สามารถสังเกตและวัดได้ สิ่งที่ต้องคำนึงในการกำหนดตัวบ่งชี้คือ

- 2.1 ประเภทของงานที่วิเคราะห์ได้จากข้อ 1 เช่น ประเภทของความรู้ประเภทของทักษะปฏิบัติ และประเภทของพฤติกรรมจิตพิสัย

- 2.2 ลำดับชั้นพฤติกรรม หรือลำดับความสามารถที่ต้องการให้เกิดขึ้นซึ่งขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะเป็นสำคัญ กรอบผลการเรียนรู้ที่คาดหวังได้กำหนดไว้ค่อนข้างชัดเจนอยู่แล้วในแต่ละช่วงชั้น และตัวอย่างพฤติกรรมบ่งชี้ ดังได้แสดงไว้ในหัวข้อเรียงลำดับชั้นของพฤติกรรมต่าง ๆ

2.3 พัฒนาการของเด็กในด้านดนตรีและนาฏศิลป์ พฤติกรรมบางกลุ่ม เช่น ความตั้งใจในการทำงาน ความรับผิดชอบ ความร่วมมือ ความสนใจ ความมีวินัยในตนเอง ฯลฯ เหล่านี้เป็นพฤติกรรมด้านคุณลักษณะ ควรมีการประเมินพฤติกรรมเหล่านี้ควบคู่ไปด้วย

3. กำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบเป็นการกำหนดน้ำหนักและคะแนนของแต่ละองค์ประกอบตามความสำคัญ (วิเคราะห์จากจุดมุ่งหมายในแผนการสอนหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร) หรือตามความยากง่ายของงาน เช่น

3.1 สัดส่วนน้ำหนักความสำคัญของพฤติกรรมที่เน้นพุทธิพิสัย จิตพิสัยหรือทักษะพิสัย สัดส่วนน้ำหนักความสำคัญระหว่างส่วนที่เป็นกระบวนการผลงานและลักษณะนิสัยการทำงาน (ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายว่าต้องการเน้นส่วนใด)

3.2 สัดส่วนน้ำหนักความสำคัญระหว่างข้อ รายการในส่วนหนึ่งที่เป็นกลุ่มเดียวกันเช่น ในกลุ่มการปฏิบัติหรือลักษณะนิสัยขึ้นอยู่กับความยากหรือความสำคัญของการปฏิบัติหรือทักษะที่ต้องการเน้น

4. กำหนดวิธีการวัด

การกำหนดวิธีการวัดที่ชัดเจนจะช่วยให้การเลือกชนิดของเครื่องมือมีความเหมาะสมถูกต้องมากยิ่งขึ้น วิธีการปฏิบัติงานที่ใช้อยู่ทั่วไปมีหลายวิธี คือ

4.1 แบบเขียนตอบในกระดาษ (Paper-pencil Performance) ซึ่งมักใช้ในกรณีการวัดภาคปฏิบัติระดับต้น ที่ไม่ได้ให้นักเรียนปฏิบัติจริง ๆ

4.2 ให้ทำสิ่งที่เหมือนแบบ (Identification Test) มักใช้ในกรณีที่วัดทักษะมากกว่าการวัดภาคปฏิบัติโดยตรง

4.3 ให้ปฏิบัติงานในสถานการณ์จำลอง (Simulated Situation Test)

5. เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวัด

เครื่องมือที่นิยมใช้ในการวัดการปฏิบัติงาน ได้แก่ แบบสังเกต แบบตรวจสอบ รายการแบบมาตราส่วนประมาณค่า ระเบียบพฤติกรรม แบบรายงานตนเอง แบบทดสอบ เป็นต้น การวัดและการประเมินงานหนึ่ง ๆ อาจต้องใช้เครื่องมือมากกว่า 1 อย่าง

6. วางแผนดำเนินการสอน

การวางแผนดำเนินการสอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

6.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สถานที่ สื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ ควรจัดให้มีสภาพคล้อยจริงมากที่สุด

6.2 งานที่ให้นักเรียนทำ ซึ่งนักเรียนทุกคนควรได้ทำทุกขั้นตอนเพื่อความเข้าใจในความสัมพันธ์ของงานที่ทำแต่ละส่วน

6.3 การควบคุมการปฏิบัติ ครูต้องมีวิธีการชี้แจงและตรวจสอบว่านักเรียนเข้าใจ สิ่งที่ต้องทำอย่างสมบูรณ์แล้ว (อาจใช้วิธีบอก ตั้งคำถาม สาธิตประกอบกับคู่มือ) ในกรณี ที่เป็นการประเมินผลระหว่างเรียนควรมีการให้คำแนะนำนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอน ที่พบข้อบกพร่อง โดยกระตุ้นให้นักเรียนแก้ไขงานเองหรือครูช่วยเหลือน้อยที่สุด

6.4 การประเมินผลคำนึงถึงเครื่องมือ คุณภาพของเครื่องมือ การใช้การแปล ความหมายคะแนน และการประเมิน

7. เตรียมคำสั่ง คำชี้แจงเพื่อให้ใช้ในการบริหารการสอน ในส่วนนี้ อาจมีส่วนที่ใช้ สำหรับครูและส่วนที่ใช้สำหรับนักเรียน

8. ทดลองเครื่องมือแล้วปรับปรุง ทดลองเครื่องมือแล้วปรับปรุงเพื่อหาคุณภาพ ของเครื่องมือและปรับปรุงวิธีการดำเนินการให้ใช้ได้ง่ายสะดวกในกรณีที่เป็นเครื่องมือที่ครูสร้างขึ้น ใช้เองเฉพาะในห้องเรียนหรือในโรงเรียนของตนเอง กระบวนการตามข้อ 7 และ 8 อาจไม่จำเป็น การหาคุณภาพเครื่องมืออาจใช้วิธีให้เพื่อนครูที่มีความรู้ด้านเนื้อหาและการวัดผลช่วยวิจารณ์ จากการวัดผลทักษะปฏิบัติ ดังกล่าวข้างต้น

สรุปว่า การวัดผลการปฏิบัติงานจะประเมินทั้งกระบวนการและผลงาน เนื่องจากผลงาน เกิดขึ้นพร้อมกันกับการปฏิบัติงาน ในกรณีเช่นนี้ จำเป็นต้องวัดผลงานไปพร้อมกันกับกระบวนการ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์ ในบางกรณีอาจวัดและประเมินเฉพาะกระบวนการหรือผลงาน แล้วแต่จุดมุ่งหมายของการวัด ซึ่งการวัดผลภาคปฏิบัติสามารถดำเนินการวัด พฤติกรรมที่ให้นักเรียน แสดงออกอยู่ในรูปของการปฏิบัติมีกระบวนการปฏิบัติงานที่วัดได้ มีการใช้เครื่องมือในการวัดผล และมีผลงานที่วัดได้ตามสภาพจริง

3. แนวคิดทฤษฎีและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกทักษะ

ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบ การฝึกทักษะ มีรายละเอียดดังนี้

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544 : 4 – 5) กล่าวว่า จิตวิทยาในการเรียนรู้เป็นสิ่ง ที่ผู้สร้างชุดฝึกไม่ควรละเลยเพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ของจิต และพฤติกรรมที่ตอบสนองนานาประการ โดยอาศัยกระบวนการที่เห็นเหมาะสมเป็นวิธีที่ดีที่สุด การศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ จากข้อมูลนี้นักจิตวิทยาได้ทำการค้นพบ และทดลองไว้แล้ว สำหรับการสร้างแบบฝึกในส่วนที่มีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

1. ทฤษฎีการลองผิดลองถูกของธอร์นไดค์ สรุปเป็นกฎเกณฑ์การเรียนรู้
2. ประการ คือ
 - 1.1 กฎความพร้อม หมายถึง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลพร้อมที่จะกระทำ

1.2 กฎผลที่ได้รับ หมายถึง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะบุคคลกระทำซ้ำ และยิ่งทำมากความชำนาญจะเกิดขึ้นง่าย

ดังนั้นผู้สร้างชุดฝึกจะต้องกำหนดกิจกรรมตลอดจนคำสั่งต่าง ๆ ในชุดฝึกให้ผู้ฝึกได้แสดง พฤติกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ผู้สร้างต้องการ

2. ทฤษฎีพฤติกรรมนิยมของสกินเนอร์ซึ่งมีความเชื่อว่า สามารถควบคุมบุคคล ให้ทำตามความประสงค์ หรือแนวทางที่กำหนดได้โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกด้านจิตใจของบุคคลผู้นั้น จะรู้สึกนึกคิดอย่างไร เขาจึงได้ทดลองและสรุปได้ว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ด้วยการกระทำ โดยมีการเสริมแรงเป็นตัวการ เมื่อบุคคลตอบสนองต่อสิ่งเร้าควบคุมกันในช่วงเวลาที่เหมาะสมสิ่งเร้า นั้น จะรักษาระดับ หรือเพิ่มการตอบสนองได้เพิ่มขึ้น

การสร้างชุดฝึกทักษะผู้สร้างควรยึดทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ด้วยเพราะบุคคลจะ เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยการกระทำ

3. วิธีการสอนของกาเย่ ซึ่งมีความเห็นว่าการเรียนรู้นั้นต้องมีลำดับขั้นและผู้เรียน จะต้องเรียนรู้เนื้อหาที่ง่ายไปหายาก การสร้างชุดฝึกทักษะจึงควรคำนึงถึงการฝึกตามลำดับขั้นจากง่าย ไปหายาก

4. แนวคิดของบลูม ซึ่งกล่าวถึงธรรมชาติผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความแตกต่างกัน ผู้เรียนจะสามารถผ่านลำดับขั้นตอนของทุกหน่วยการเรียนรู้ได้ ถ้าได้เรียนตามอัตราการเรียนของตน ก็จะทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จมากขึ้น

จักรกริช มงคลเมือง (2547, หน้า 38 – 39) ได้กล่าวถึงหลักจิตวิทยาที่นำมาใช้ ในการสร้างชุดฝึก ได้แก่ ทฤษฎีการเชื่อมโยง (Connected Theory) ของธอร์นไคด์ (Thordike) เป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอน อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกฎการเรียนรู้ 3 กฎ คือ

1. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) กฎนี้กล่าวถึง สภาพความพร้อม ของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ถ้าร่างกายเกิดความพร้อมแล้วได้กระทำย่อมเกิด ความพึงพอใจ แต่ถ้ายังไม่พร้อมที่จะทำแล้วถูกบังคับให้กระทำจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ

2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) กฎนี้กล่าวถึง การสร้างความมั่นคง ของการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่ถูกต้อง โดยการฝึกหัดกระทำซ้ำบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทนถาวร แบ่งออกเป็น

2.1 กฎแห่งการใช้ (Law of Use) กฎนี้กล่าวถึง การฝึกฝน การตอบสนอง อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอ ทำให้เกิดพันธะที่แน่นแฟ้นระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง หรืออาจกล่าว ว่าเมื่อได้เริ่มเรียนรู้สิ่งใดแล้ว นำไปใช้อีกเป็นประจำก็จะทำให้ความรู้คงทนถาวรและไม่ลืม

2.2 กฎแห่งการไม่ใช้ (Law of Disuse) กฎนี้กล่าวถึง การไม่ได้ฝึกฝน หรือไม่ได้ใช้ ไม่ได้ทำบ่อย ๆ ย่อมทำให้ความมั่นคงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองอ่อนกำลัง หรือ อาจทำให้ความรู้นั้นลืมนำไปได้

3. กฎแห่งผลที่น่าพอใจ (Law of Effect) กฎนี้กล่าวถึงผลที่ได้รับเมื่อแสดง พฤติกรรม การเรียนรู้แล้วว่า ถ้าได้รับผลที่น่าพอใจย่อมอยากจะทำซ้ำต่อไป แต่ถ้าได้ผล ที่ไม่พึงพอใจก็ไม่อยากจะทำซ้ำหรือเกิดความเบื่อหน่าย

วรรณดี ลิ้มอักษร (2540 : 74) ครูผู้สอนอาจนำความรู้จากทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยง และกฎการเรียนรู้ต่าง ๆ ของธอร์นไดค์ไปใช้ในการเรียนการสอนได้ดังนี้

1. ในการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนควรคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนที่เรียนอยู่ในระดับประถมหรือระดับมัธยม ซึ่งครูผู้สอนต้องช่วยกระตุ้น หรือเตรียมความพร้อมในการเรียนให้กับผู้เรียนด้วย

2. นำการเสริมแรงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการหาสิ่งที่คุณเรียน ต้องการมาเป็นเครื่องล่อเพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนเกิดขึ้น

3. ในวิชาประเภททักษะ ครูผู้สอนควรจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการฝึกฝน หรือทำซ้ำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประสิทธิภาพสูงสุดของการเรียนรู้เกิดขึ้น ผู้สอนต้องให้ข้อมูล ย้อนกลับในการฝึกทักษะนั้น ๆ ด้วย

4. หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความวิตกกังวลหรือเกิดความเครียด เช่น ไม่เปรียบเทียบผู้เรียนกับเพื่อน ๆ ให้เขาเกิดความรู้สึกด้อย หรือไม่ลงโทษต่อหน้าเพื่อน ๆ ที่มีจำนวนมาก เป็นต้น

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม การเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม (Bloom,1972: 186-238) ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ ดังนี้ คือ

1. ความรู้ที่เกิดจากความจำ (Knowledge) ซึ่งเป็นระดับล่างสุด
2. ความเข้าใจ (Comprehend) เข้าใจว่า คืออะไร
3. การประยุกต์ (Application) ประยุกต์ใช้ในการทำงาน
4. การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้
5. การสังเคราะห์ (Synthesis) สามารถนำส่วนต่าง ๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ ได้ให้แตกต่างจากรูปเดิมเน้นโครงสร้างใหม่
6. การประเมินค่า (Evaluation) วัดได้และตัดสินได้ว่า อะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจ บนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด จากความหมายดังกล่าว

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy) เมื่อนำมาวิเคราะห์พบว่า การเรียนการสอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดรูปแบบใหม่ได้

ทฤษฎีการฝึกทักษะ ชาญยุทธ์ ชนบดีเฉลิมรุ่ง (2541 : 14 – 16) การฝึกทักษะ (Motor Skill) มีขั้นตอนในการฝึกดังนี้

1. การรับรู้ (Perception)

ขั้นการรับรู้เป็นขั้นพื้นฐานเหมือนกับการเรียนการสอนทางพุทธพิสัยซึ่งแบ่งย่อย ออกได้อีก 3 ขั้น คือ

1.1 การเร้าความรู้สึก (Sensory Simulation) เป็นการกระตุ้นของสิ่งเร้าต่อ ระบบประสาท เช่น ตา หู จมูก ลิ้น และประสาทสัมผัสทางกาย

1.2 การเลือกตัวชี้แนะ (Cue Selection) การเลือกตัวชี้แนะให้ผู้เรียน ตอบสนองอย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในกาปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง

1.3 การแปล (Translation) การแปลนี้เป็นกระบวนการทางสมองที่จะแปลผล ที่ได้จากการชี้แนะออกมาในรูปของการมีภาพพจน์ ที่จะระลึกถึงบางอย่าง ที่ได้รับการชี้แนะมาแล้ว ออกมาในรูปของกิจกรรมทางทักษะที่จะลงมือปฏิบัติได้

2. ความพร้อม (Set)

ความพร้อมเป็นการปรับตัวให้พร้อมสำหรับสิ่งที่จะกระทำ ซึ่งจะต้องพร้อมทั้ง ทางสมอง ร่างกายและอารมณ์

2.1 ความพร้อมทางสมอง หมายถึง ความพร้อมในเชิงความคิดที่จะกระทำว่าสิ่ง ที่ทำนั้นมีขั้นตอนการทำงานอย่างไร หรือการมีภาพพจน์ที่ถูกต้องในสมองก่อนที่จะกระทำนั่นเอง ในขั้นตอนนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจาก “การรับรู้”

2.2 ความพร้อมทางด้านร่างกาย หมายถึง ความพร้อมทางด้านประสาทสัมผัส และการจัดทำทางในการทำงาน ความพร้อมทางด้านประสาทสัมผัส ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และประสาทสัมผัสทางกาย ถ้าหากเกิดข้อบกพร่องทางด้านประสาทสัมผัสย่อมทำให้มีปัญหาในการฝึก ทักษะได้ ส่วนการจัดทำทางในการทำงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำทางเพื่อตะไบเหล็ก เป็นต้น

2.3 ความพร้อมทางอารมณ์ หมายถึง ความพร้อมของทัศนคติที่ดี ต่อสิ่งที่จะกระทำ ความสนใจและความตั้งใจที่จะทำงาน

3. การตอบสนองตามแนวทางที่ให้ (Guided Response)

เป็นการกระทำในขั้นต้นของการฝึกทักษะ เป็นการตอบสนองต่อแนวทางที่ ผู้สอน ให้อำนาจ โดยที่มีรูปแบบหรือเกณฑ์เปรียบเทียบกับผลปฏิบัติงานของผู้เรียน และอยู่ภายใต้การแนะนำแนวทาง ของผู้สอน การตอบสนองตามแนวทางที่ให้นี้ ยังแบ่งย่อยออกได้อีก 2 ลักษณะ คือ

3.1 การเลียนแบบ หมายความว่า เป็นการให้ผู้เรียนตอบสนองโดยตรง ต่อสิ่งที่รับรู้

3.2 การลองผิด ลองถูก เป็นความพยายามของผู้เรียนที่จะตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ มาในแบบต่างๆ เพื่อทำงานให้เสร็จหรือทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจจะทดลองทำในแบบ ต่าง ๆ จนประสบผลสำเร็จในการทำงาน

4. กลไก (Mechanism)

ขั้นตอนนี้เป็นการตอบสนองที่เกิดจากการฝึกทักษะ จนกลายมาเป็นนิสัย ทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและมีความชำนาญมากพอที่จะทำงานนั้น ๆ ได้

5. การตอบสนองที่ซับซ้อน (Complex Overt Response)

เป็นขั้นตอนที่มีการตอบสนองต่อเงื่อนไขที่ซับซ้อนได้โดยปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนนี้ยังแยกออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อยๆ คือ

5.1 การตัดสินใจกระทำอย่างเด็ดเดี่ยวในสิ่งที่อาจเปลี่ยนแปลงได้เป็นการกระทำที่ ปราศจากความลังเลใจในการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน เนื่องจากผู้เรียนมีภาพพจน์ของขั้นตอนของ กระบวนการทำงานอยู่แล้ว

5.2 การกระทำโดยอัตโนมัติ เป็นการกระทำที่ประสานงานกันอย่างอัตโนมัติ ระหว่างกล้ามเนื้อและทักษะปฏิบัติ

6. การดัดแปลงให้เหมาะสม

เป็นการเปลี่ยนแปลงทักษะปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการใหม่ หรือสภาพปัญหาแบบใหม่ เช่น การพัฒนาท่าโยนิมาสติแบบใหม่

7. การริเริ่ม (Origination)

เป็นการสร้างทักษะปฏิบัติแบบใหม่ขึ้นมาเอง เช่น การคิดท่าโยนิมาสติใหม่ เป็นต้น จะเห็นว่าทฤษฎีการฝึกทักษะได้แบ่งขั้นตอนการฝึกไว้อย่างเป็นลำดับ เริ่มจากการรับรู้ ที่เป็นการเตรียมผู้เรียนให้เกิดความพร้อมก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการฝึกทักษะต่าง ๆ

จากทฤษฎีเรียนรู้ของนักจิตวิทยา พอสรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม ให้นักเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น จึงเป็นกระบวนการ สำคัญนักเรียนต้องมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้นชุดฝึกทักษะที่จะสร้างขึ้น จึงควรมีเหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้เรียน รวมไปถึงความรู้ที่ได้จากชุดฝึกทักษะนั้นนักเรียน ต้องสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เป็นสิ่งใหม่ได้ นอกจากนี้ควรให้อาสาสมัครนักเรียนได้มีโอกาส

ในการฝึกฝน หรือทำซ้ำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประสิทธิภาพสูงสุดของการเรียนรู้เกิดขึ้น ผู้สอนต้องให้ข้อมูลย้อนกลับในการฝึกทักษะนั้น ๆ ด้วย

ชุดฝึกทักษะ

1. ความหมายของชุดฝึกทักษะ

การฝึกทักษะเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะต้องอาศัยการฝึกฝน จนเกิดความชำนาญ แบบฝึกทักษะมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น ชุดฝึก แบบฝึก เป็นต้น การศึกษาค้นคว้ามีผู้ให้ความหมายของชุดฝึกทักษะ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมแห่งชาติ (2540 : 147) ได้ให้ความหมายของชุดฝึกไว้ว่า เป็นสื่อการสอนประเภทหนึ่ง สำหรับนักศึกษาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ชุดฝึกทักษะจะอยู่ท้ายบทเรียนของหนังสือเรียน

พรชัย ผาดไทสง (2545 : 31) กล่าวถึงชุดฝึก หมายถึง สื่อการสอนที่ใช้ในการประกอบการสอน โดยให้นักศึกษาเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเองช่วยให้นักศึกษามีพัฒนาการในการเรียนรู้ทักษะที่เพิ่มขึ้น และนักเรียนรู้อย่างสนุกสนาน'

พิทักษ์ (2552 : 1) กล่าวว่าชุดฝึกทักษะหมายถึง สื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ทบทวนความเข้าใจ และพัฒนาทักษะตลอดจนเจตคติเรื่องใดเรื่องหนึ่งทำให้ผู้เรียนมีความชัดเจนแม่นยำและเกิดความชำนาญในการปฏิบัติมากขึ้น ทั้งนี้โดยมีการวางแผนการฝึกทักษะไว้อย่างเป็นระบบ

ดังที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ชุดฝึกเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้น โดยที่กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติในชุดฝึกนั้น จะครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนไปแล้ว ทำให้นักเรียนมีความรู้และทักษะมากขึ้น และทำให้นักเรียนมองเห็นความก้าวหน้าจากผลการเรียนรู้ของตนเองได้

2. ความสำคัญของชุดฝึกทักษะ

ชุดฝึกทักษะมีความสำคัญในการพัฒนานักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีทักษะทางนาฏศิลป์ และเพื่อทบทวนความเข้าใจ ซึ่งส่วนมากครูผู้สอนจะใช้ชุดฝึกทักษะหลังจากนักเรียนได้เรียนรู้ในแต่สาระ ดังที่ได้มีนักการศึกษา ได้กล่าวไว้ดังนี้

ชนิษฐา ทองแจ่ม และคณะ (2548 : 11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของชุดฝึกทักษะไว้ว่าชุดฝึกมีความสำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษาที่ครูควรสร้างขึ้น เพื่อแก้ปัญหาในการเรียนการสอน หรือพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้ดีขึ้น

จิรพันธ์ จันจันะ (2548 : 33) ได้สรุปความสำคัญของชุดฝึกไว้ว่า ชุดฝึกเป็นสื่อการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อฝึกทักษะ เป็นการทบทวนความเข้าใจในเรื่องที่ได้เรียนไปแล้ว ครูส่วนมากใช้

ชุดฝึกหัดในหนังสือเรียน แต่ในหนังสือเรียนอาจมีชุดฝึกไม่เพียงพอหรือไม่มีเลย จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องสร้างชุดฝึกให้เหมาะสมกับเรื่องที่สอน เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะและความเข้าใจมากขึ้น โดยมีความชำนาญแม่นยำในเนื้อหาสาระในบทเรียนนั้น ๆ

ทศพร ตาดสุวรรณ (2550 : 38) กล่าวถึงความสำคัญของชุดฝึกหัดว่า ชุดฝึกที่ครูนำมาเป็นเครื่องมือในการสอนจะช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ช่วยเหลือให้นักเรียนปฏิบัติท่าทำได้ถูกต้อง สวยงาม และมีความชำนาญ

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2551 : 111) ได้กล่าวถึงความสำคัญของชุดฝึกหัดว่า ชุดฝึกเป็นวิธีสอนที่สนุกอีกวิธีหนึ่ง คือการให้นักเรียนได้ทำชุดฝึกหัดมาก ๆ สิ่งที่จะช่วยให้พัฒนาการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาได้ดีขึ้น คือ ชุดฝึก เพราะนักเรียนมีโอกาสนำความรู้ที่เรียนมาแล้วมาฝึกให้เกิดความเข้าใจกว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากชุดฝึกจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้พัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ

ความสำคัญของชุดฝึกที่นักการศึกษาต่าง ๆ ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า ชุดฝึกทักษะมีความจำเป็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอนและเป็นสื่อ อุปกรณ์อย่างหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งครูสามารถนำไปประกอบการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ชุดฝึกทักษะนาฏศิลป์จึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

3. ทฤษฎีและหลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุดฝึกทักษะ

ชุดฝึกทักษะเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ครูจำเป็นต้องใช้ในการฝึกทักษะนาฏศิลป์ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างชุดฝึกทักษะ เพื่อที่จะสามารถสร้างชุดฝึกทักษะที่ดี มีประสิทธิภาพสูงเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียนมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงกล่าวถึงหลักจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการสร้างชุดฝึก ดังนี้

3.1 ทฤษฎีและหลักจิตวิทยา

พรรณี ชูทัย (2538 : 142) ได้กล่าวถึงหลักความสำคัญและทฤษฎีการเรียนรู้ทางจิตวิทยาเพื่อนำมาสร้างชุดฝึกทักษะดังนี้

1. ความใกล้ชิด หมายถึง กรณีที่ว่าถ้าใช้สิ่งเร้าและการตอบสนองที่เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน จะสร้างความพอใจให้แก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก
2. การฝึกเป็นการกระทำให้ผู้เรียนได้ทำซ้ำ ๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่แม่นยำ
3. กฎแห่งผล คือ การเรียนรู้ได้ทราบผลปฏิบัติงานของตนด้วย มีการเฉลยคำตอบให้จะช่วยให้นักเรียนทราบข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงตนเองเป็นการสร้างความพอใจ ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน
4. กฎการจูงใจ คือ การจัดชุดฝึกเรียงลำดับจากชุดที่ง่ายไปหาชุดที่ยากขึ้นควรมีภาพประกอบและมีหลายรูปแบบ

Harless (2526-2-3) ได้แนะนำว่าชุดฝึกทักษะควรสร้างโดยใช้หลักจิตวิทยาในการเร้าและตอบสนองดังนี้

1. เร้าใจให้นักศึกษาเกิดความสนใจ โดยการทำให้ชุดฝึกทักษะหลาย ๆ ชนิด
2. ให้นักศึกษามีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยการแสดงออกทางความสามารถและความเข้าใจในชุดฝึก

อารี พันธมณี (2534 : 123 - 127) กล่าวว่าในการจัดการเรียนการสอนควรใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น และพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จตามความสามารถของแต่ละบุคคลจากการทดสอบของ Thorndike สามารถสรุปได้ว่า

1. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) หมายถึง สภาพความพร้อมหรือวุฒิภาวะของผู้เรียนทั้งทางร่างกาย อวัยวะต่าง ๆ ในการเรียนรู้ ความสนใจและความเข้าใจต่อสิ่งที่เรียน

2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) หมายถึง การฝึกฝน การตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอทำให้เกิดความสมบูรณ์ ถูกต้อง แบ่งออกเป็น

- 2.1. กฎแห่งการใช้ (Law of Use) หมายถึง การฝึกฝน การตอบสนองต่ออย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอ ย่อมทำให้เกิดพันธะที่แน่นแฟ้นระหว่างสิ่งเร้าต่อการตอบสนองหรืออาจกล่าวได้ว่าเมื่อใดเริ่มเรียนรู้สิ่งใดแล้วนำไปใช้อยู่ประจำก็จะทำให้ความรู้อยู่ถาวรและไม่ลืม

- 2.2. กฎแห่งการนำไปใช้ (Law of Disuse) หมายถึง การไม่ได้ฝึกฝนหรือไม่ได้ใช้ไม่ได้ทำบ่อย ๆ ย่อมทำให้ความมั่นคงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองอ่อนกำลังลงหรืออาจทำให้ความรู้นั้นลืมเลือนไปได้ จากหลักจิตวิทยาและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุดฝึกทักษะ

สำลี รักสุทธี (ม.ป.ป. : 34-36) การนำหลักจิตวิทยามาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างชุดฝึก ทำให้ชุดฝึกทักษะ มีความสมบูรณ์ และมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับนักเรียน และนักเรียนมีโอกาสที่จะตอบสนอง สิ่งเร้าด้วยการแสดงออกทางความสามารถ ความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน หลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุดฝึกไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย ซึ่งเขามีความเห็นว่าการเรียนรู้มีลำดับขั้น และผู้เรียนจะต้องเรียนรู้เนื้อหาที่ง่ายไปหายาก แนวคิดของกาเย มีว่า “การเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนดังนั้นก่อนที่จะสอนเด็กแก้ปัญหาได้นั้น เด็กจะต้องเรียนรู้ความคิดรวบยอดหรือหลักเกณฑ์มาก่อน ซึ่งในการสอนให้เด็กได้ความคิดรวบยอดหรือกฎเกณฑ์นั้น จะทำให้เด็กเป็นผู้สรุปความคิดรวบยอดด้วยตัวเองแทนที่ครูจะเป็นผู้บอก” การสร้างชุดฝึกจึงควรคำนึงถึงการฝึกตามลำดับขั้นจากง่ายไปยาก
2. แนวคิดของบลูม ซึ่งกล่าวถึงธรรมชาติผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความแตกต่างกัน ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้เนื้อหาในหน่วยย่อยต่าง ๆ ได้โดยใช้เวลาเรียนที่แตกต่างกัน ดังนั้น การสร้าง

ชุดฝึกจึงต้องมีการกำหนดเงื่อนไข ที่จะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนสามารถผ่านลำดับขั้นตอน ของทุกหน่วย การเรียนได้ ถ้านักเรียนได้เรียนตามอัตราเวลาเรียนของตนก็จะทำให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ ของ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) เขาเชื่อว่า มีบุคคลมีเขาวงกตปัญญาแตกต่างกัน แต่ทุกคนจะมีความสามารถแตกต่างกัน คนหนึ่งอาจเรียนรู้ดนตรี ได้ง่าย อีกคนเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้ดี ขณะที่อีกคนเรียนภาษาได้เก่ง เป็นต้น ครูควรคำนึงถึงนักเรียน แต่ละคนว่ามีความรู้ ความถนัด ความสามารถและความสนใจที่แตกต่างกัน ดังนั้นการสร้างแบบฝึก จึงควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับบุคคล ไม่ยากและไม่ง่ายเกินไป ควรมีคละกันหลายแบบ การจูงใจผู้เรียนสามารถทำได้ โดยการทำให้ชุดฝึกจากง่ายไปหายาก เพื่อดึงดูด ความสนใจของผู้เรียน เป็นการกระตุ้นให้ติดตามต่อไป และทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ ในการทำชุดฝึกควรเป็น แบบสั้น ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายการนำสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิต และการเรียนรู้มาให้นักเรียน โดยทดลองทำภาษาที่ใช้พูดในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียน ได้เรียนและทำแบบฝึกหัดในสิ่งที่ใกล้ตัว จะทำให้จำได้แม่นยำ นักเรียนยังสามารถนำหลักและความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย แนวคิดในการสร้างชุดฝึกทักษะ

สรุปได้ว่า หลักการสร้างแบบฝึกทักษะควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยาในการเรียนรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายในการฝึก มีหลายรูปแบบและแบบฝึกควรเริ่มจากง่ายไปหายาก มีหลายแบบ มีตัวอย่างประกอบ มีภาพประกอบ และสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง การสร้างชุดฝึกทักษะ ควรคำนึงถึงจิตวิทยาในการเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจและตอบสนองด้วยการแสดงออก ความหลากหลายของชุดฝึกและควรคำนึงถึงความพร้อม และวัยของนักเรียนเรียน

3.2 การสร้างชุดฝึกทักษะ

ชุดฝึกทักษะมาเป็นแนวทางในการสร้าง มีนักการศึกษาได้กล่าวหลักการสร้าง ชุดฝึกทักษะที่ดีไว้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

วรินทร์า วัชรสิงห์ (2537 : 11-92) ได้เสนอแนวคิดในการสร้างชุดฝึกทักษะไว้ดังนี้

1. เทคนิคการยกตัวอย่าง คือ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างรวดเร็ว และถูกต้อง ครูควรยกตัวอย่างประกอบหลาย ๆ เพื่อให้นักศึกษาเกิดความสนใจและเข้าใจมากยิ่งขึ้น

2. เทคนิคการใช้วัสดุประกอบการทำชุดฝึกทักษะ

2.1 ให้ผู้เรียนช่วยทำวัสดุประกอบการเรียน ในการทำชุดฝึกทักษะผู้สอน ควรจะให้ผู้เรียนช่วยทำวัสดุประกอบการเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง พัฒนาทักษะทางกายและทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์

2.2 ผู้สอนรู้จักใช้วัสดุจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งหาได้ไม่ยากนัก และควรเลือก ให้เหมาะสมกับเนื้อหา

2.3 ผู้สอนรู้จักเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนที่หาได้ง่ายและประหยัด เพื่อให้เข้าใจสภาพเศรษฐกิจและสังคม วัสดุที่ใช้ไม่จำเป็นต้องหายาก ราคาแพง เพราะเราใช้วัสดุประกอบการเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเกิดมโนคติที่ดี

3. เทคนิคการสร้างและการใช้ภาพประกอบการเรียน

3.1 การใช้ภาพลายเส้นง่าย ๆ ยิ่งจะทำให้ชุดฝึกทักษะที่สร้างขึ้น เข้าใจง่าย และเพลิดเพลิน

3.2. การใช้ภาพสำเร็จรูปประกอบการสอน ผู้สอนบางคนไม่สามารถวาดภาพลายเส้นได้ดีอาจใช้ภาพสำเร็จรูปที่ตัดมาจากหนังสือก็ได้

4. เทคนิคในด้านนันทนาการ

4.1 การใช้เพลงประกอบในการทำชุดฝึกทักษะ จะช่วยทำให้ผู้เรียนไม่เครียดจนเกินไปและสามารถใช้เพลงนั้นมาตอบคำถามในชุดฝึกได้

4.2. การใช้คำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง สามารถนำมาใช้ได้

4.3. การใช้เกมประกอบผู้ที่เป็นครูควรจะศึกษาทั้งชุดฝึกที่ประกอบการสอนในห้องเรียน

เกสร รongเดช (2553 : 36-37) ได้เสนอแนวทางในการสร้างชุดฝึกทักษะไว้ดังนี้

1. สร้างชุดฝึกทักษะให้เหมาะกับวัยของเด็ก
2. ชุดฝึกทักษะเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก
3. ให้ใช้ภาพประกอบเพื่อที่จะดึงดูดความสนใจ
4. เป็นชุดฝึกทักษะที่สั้น ๆ ง่าย ๆ ใช้เวลาฝึก 30-40 นาที
5. ชุดฝึกทักษะต้องมีหลายลักษณะ

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537 : 145-156) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างชุดฝึกเสริมทักษะไว้ดังนี้

1. ศึกษาปัญหาและความต้องการ โดยศึกษาจากการผลจุดประสงค์การเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากเป็นไปได้ควรศึกษาความต่อเนื่องของปัญหาในทุก ๆ ระดับชั้น
2. วิเคราะห์เนื้อหาหรือทักษะที่เป็นปัญหาออกเป็นเนื้อหาหรือทักษะย่อย ๆ เพื่อใช้ในการสร้างแบบทดสอบและแบบฝึกหัด
3. พิจารณาวัตถุประสงค์รูปแบบและขั้นตอนการใช้ชุดฝึก
4. สร้างแบบทดสอบ ซึ่งอาจมีแบบทดสอบเชิงสำรวจ แบบทดสอบเพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง แบบทดสอบความก้าวหน้าเฉพาะเรื่อง เฉพาะตอน แบบทดสอบที่สร้างขึ้นจะต้องสอดคล้องกับหาหรือทักษะที่วิเคราะห์ไว้ในตอนที่ 2

5. สร้างบัตรฝึกหัด เพื่อใช้พัฒนาทักษะย่อยแต่ละทักษะ ในแต่ละบัตรจะมีคำถามให้นักเรียนตอบการกำหนดรูปแบบขนาดของบัตร พิจารณาตามความเหมาะสม
6. สร้างบัตรอ้างอิง เพื่อใช้อธิบายคำตอบหรือแนวทางในการตอบแต่ละเรื่อง การสร้างบัตรอ้างอิงอาจทำเพิ่มเติมเมื่อนำชุดฝึกไปทดลองใช้
7. สร้างแบบบันทึกความก้าวหน้าเพื่อใช้บันทึกผลการทดสอบหรือผลการเรียน โดยจัดทำเป็นตอน เป็นเรื่องเพื่อให้เห็นความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ สอดคล้องกับแบบทดสอบ ความก้าวหน้า
8. นำชุดฝึกไปทดลองใช้ เพื่อหาข้อบกพร่อง หาคุณภาพของชุดฝึกและคุณภาพของแบบทดสอบ
9. นำไปปรับปรุงแก้ไข
10. รวบรวมเป็นชุดฝึก จัดทำคำแนะนำสำหรับครู คำแนะนำสำหรับนักเรียน สารบัญ เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

ดังที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ขั้นตอนในการสร้างชุดฝึก มีดังนี้ สํารวจปัญหา กำหนดจุดประสงค์ในการสร้างชุดฝึกทักษะ วิเคราะห์ปัญหาที่เรียนในแต่ละจุดประสงค์ ศึกษาจิตวิทยาการเรียนรู้ กำหนดกรอบการสร้างชุดฝึก ลงมือเขียนชุดฝึกแต่ละชุด นำชุดฝึกนั้นไปให้ผู้ชำนาญการ ตรวจสอบความถูกต้อง และจัดพิมพ์หรืออัดสำเนาแบบฝึกเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ การที่จะสร้างชุดฝึกทักษะนั้นจะต้องใช้หลักจิตวิทยาในการสร้าง เนื้อหาต้องเหมาะสมกับวัยของนักเรียน มีคำอธิบายที่ชัดเจนคํานึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนมากที่สุด มีรูปแบบที่หลากหลายเรียงจากง่ายไปหายาก มีรูปภาพประกอบเพื่อสร้างความสนใจ

4. ลักษณะของชุดฝึกทักษะที่ดี

ศศิธร วิสุทธิแพทย์ (2518-72) ได้ศึกษาพบว่าชุดฝึกหรือชุดฝึกทักษะที่นักศึกษาสนใจและกระตือรือร้นที่จะทำมีลักษณะดังนี้

1. ใช้หลักจิตวิทยา
2. ให้ความหมายต่อชีวิต
3. สำนวนภาษาง่าย ๆ
4. ปลุกความสนใจ
5. เหมาะกับวัยและความสามารถ
6. คิดได้เร็วและสนุก
7. อาจศึกษาด้วยตนเองได้

วลี สุมีพันธ์ (2530 : 189 - 190) ได้กล่าวถึง ลักษณะของชุดฝึกที่ดีว่าต้องมีลักษณะดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่เรียนมาแล้ว
2. เหมาะสมกับระดับวัยและความสามารถของเด็ก
3. มีคำชี้แจงสั้น ๆ ที่จำทำให้เด็กเข้าใจวิธีทำได้ง่าย คำชี้แจงหรือคำสั่งสั้น

กะทัดรัด

4. ใช้เวลาที่เหมาะสม คือ ไม่ใช่เวลายาวนานหรือเร็วจนเกินไป
5. เป็นที่น่าสนใจและท้าทายให้แสดงความสามารถ

สมมาตร มีศรี (2530 - 78) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับชุดฝึกทักษะไว้ว่า ชุดฝึกทักษะที่ดีจะต้องเกี่ยวกับบทเรียน เหมาะสมกับวัยของนักเรียน มีคำสั่งหรือคำอธิบาย มีคำแนะนำการใช้ มีรูปแบบที่น่าสนใจ มีกิจกรรมฝึกหลาย ๆ แบบ

วันชัย เพชรเรือง (2531-73) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเกี่ยวกับลักษณะของชุดฝึกทักษะไว้ว่า

1. ชุดฝึกทักษะแต่ละชุดควรใช้จิตวิทยาเข้ามาช่วย เช่น มีการสร้างแรงจูงใจให้กับเด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น และกระตุ้นหรือรื้อฟื้นที่อยากจะทำกิจกรรมนั้น ๆ และเมื่อจบการฝึกแต่ละครั้งควรเสริมแรงให้เด็กทุกครั้ง เพื่อที่เด็กจะได้ทำกิจกรรมต่อ ๆ ไปเมื่อตนเองประสบผลสำเร็จ
2. การสร้างชุดฝึกทักษะแต่ละครั้ง ควรให้นักศึกษามีส่วนร่วมด้วย เพื่อเด็กจะได้เกิดความรู้สึกภูมิใจ ที่เป็นเจ้าของกิจกรรมและเต็มทีกระทำกิจกรรมนั้น ๆ ได้บรรลุเป้าหมาย
3. สำนวนภาษาไม่ควรใช้คำยากเกินไป เพราะเด็กจะเกิดความท้อถอยและไม่ง่ายจนเกิดความเบื่อหน่าย

River (1998 : 97 - 105) ได้กล่าวถึงชุดฝึกทักษะที่ดีไว้ดังนี้

1. ต้องมีการฝึกนักศึกษามากพอสมควรในเรื่องหนึ่ง ๆ ก่อนที่จะมีการฝึกเรื่องอื่นต่อไป ทั้งนี้ชุดฝึกทักษะควรสร้างขึ้นเพื่อการสอนมิใช่เพื่อทดสอบ
 2. เป็นชุดฝึกที่เน้นให้นักศึกษาใช้ความคิดเสมอ
 3. คำศัพท์หรือประโยคที่ใช้เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของนักศึกษา
 4. ชุดฝึกควรมีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายการปฏิบัติ
- ดังนั้นจะเห็นว่าลักษณะที่ดีของชุดฝึกทักษะนั้น ควรมีลักษณะที่เข้าใจง่าย ควรมีคำอธิบายที่ชัดเจน เป็นชุดฝึกทักษะที่มีหลายแบบให้มีความน่าสนใจ ทันสมัย มีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียนและความสามารถของนักเรียน มีความท้าทายให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถและฝึกตนเอง

ชยาภรณ์ พิณพาทย์ (2542 : 118) กล่าวว่าชุดฝึกทักษะมีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนทักษะนาฏศิลป์มากเพราะจะช่วยให้เด็กเข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น สามารถจดจำเนื้อหาในบทเรียนได้เป็นอย่างดี และผู้เรียนยังเกิดความสนุกสนานในขณะที่เรียน และยังทราบความก้าวหน้า

ของตนเอง สามารถนำแบบฝึกทบทวนเนื้อหาเดิมของตนเองได้

นิภา ชวนะพานิช (2551 : 15) ได้กล่าวว่า สิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางนาฏศิลป์ที่ดีขึ้นคือ ชุดฝึกทักษะหรือแบบฝึกหัด เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้นำความรู้ที่เรียนไปฝึกให้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

พิทักษ์ (2552 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของชุดฝึกทักษะไว้ว่า ชุดฝึกทักษะช่วยทำให้นักเรียนทบทวนความเข้าใจ และฝึกฝนทักษะสำหรับการเรียนรู้ในแขนงวิชาหนึ่ง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะเหล่านั้นได้รับการพัฒนามากขึ้น การฝึกทักษะจะทำให้พันธะระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองมั่นคงขึ้น

จากความสำคัญของชุดฝึกทักษะที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ชุดฝึกทักษะที่ครูนำมาเป็นสื่อการสอน จะช่วยให้นักศึกษาพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ดังนั้นชุดฝึกทักษะจึงมีความสำคัญในการช่วยเหลือนักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้เป็นอย่างดี

ดังที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ลักษณะของชุดฝึกที่ดีควรสร้างเพื่อฝึกทักษะเฉพาะอย่าง คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย ความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียน โดยใช้ภาษาที่ง่ายชัดเจน มีกิจกรรมหลายรูปแบบ เพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียน มีภาพประกอบ ฝึกตามลำดับขั้นเรียงจากง่ายไปหายาก ใช้เวลาฝึกพอสมควร และมีการประเมินผลการใช้แบบฝึก เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินความสามารถของตนเอง

5. ประโยชน์ของชุดฝึกทักษะ

รัชณี ศรีไพวรรณ (2517 : 416) กล่าวถึงประโยชน์ของชุดฝึกทักษะ ดังนี้

1. ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น
 2. ทำให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนอันเป็นแนวทาง
- ในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป ตลอดจนสามารถช่วยให้นักเรียนได้ที่สุดตามความสามารถของเขาด้วย
3. ฝึกให้นักเรียนมีความเชื่อมั่น และสามารถประเมินผลงานของเขาได้
 4. ฝึกให้นักเรียนได้ทำงานตามลำพัง โดยมีความรับผิดชอบต่องานที่ตนได้รับ

มอภหมาย

ชนรัชชัย มหาโพธิ์ (2535 : 25) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดฝึกไว้ว่า เป็นการเสริมทักษะทางภาษาสามารถนำไปฝึกซ้ำทบทวน ทบทวนความรู้ด้วยตนเอง ทำให้จำเนื้อหาได้และคงทน มีเจตคติต่อนานาฏศิลป์ ทำให้นักเรียนให้ผู้เรียนนำไปแก้ปัญหาคำการเรียน เป็นรายบุคคล และกลุ่มได้เป็นอย่างดี ครูทราบปัญหาข้อบกพร่องของนักเรียนได้ตรงจุด ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายและลดภาระได้มาก

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2538 : 27) ได้กล่าวถึงความสำคัญของชุดฝึกว่าการสอนที่ทำให้เด็กสนุกสนานอีกวิธีหนึ่ง คือการให้เด็กได้ทำชุดฝึกมาก ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้พัฒนาการของเด็กดีขึ้น ด้วยเพราะนักเรียนได้นำความรู้ที่เรียนมาแล้วมาฝึกให้เกิดความเข้าใจ กว้างขวางยิ่งขึ้น

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2538 : 44-53) ได้กล่าวว่าประโยชน์ของชุดฝึกมีดังนี้

1. เป็นอุปกรณ์ช่วยแบ่งเบาภาระครู
2. ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการเรียนได้ดี
3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. ช่วยเสริมทักษะทางนาฏศิลป์ให้คงทน
5. เป็นเครื่องมือวัดผล การเรียนหลังจาก เรียนบทเรียนที่แล้ว
6. เด็กสามารถทบทวนความรู้ได้ด้วยตนเอง
7. ครูมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนอย่างชัดเจน
8. นักเรียนได้ฝึกฝนเต็มที่นอกเหนือจากที่เรียนในบทเรียน
9. ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเอง
10. ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน

Green and Petty (971 : 469, อ้างถึงใน วิไลวรรณ พุกทอง 2542 : 63)

ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดฝึกไว้ดังนี้

1. ชุดฝึกเป็นอุปกรณ์การสอนที่ช่วยลดภาระของครูได้มาก
2. ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะในการใช้ภาษาให้ดียิ่งขึ้น
3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้ประสบผลสำเร็จในทางจิตใจมากขึ้น
4. ช่วยเสริมทักษะทางภาษาให้คงทน โดยมีการฝึกซ้ำหลาย ๆ ครั้ง
5. ช่วยเป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจากเรียนจบบทเรียนแล้ว
6. ช่วยให้นักเรียนสามารถทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเอง
7. ช่วยให้ครูมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนได้ชัดเจน
8. ช่วยให้นักเรียนฝึกฝนได้เต็มที่ นอกเหนือจากที่เรียนในหนังสือเรียน
9. ช่วยประหยัดแรงงานและเวลาของครู
10. ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเอง

นิลาภรณ์ ธรรมวิเศษ (2546 : 13) กล่าวถึงประโยชน์ของชุดฝึกไว้ว่า ชุดฝึกที่ดีและมีประสิทธิภาพ ช่วยทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการฝึกทักษะทางภาษา โดยเฉพาะการเขียนเป็นอย่างดี ชุดฝึกที่ดีเปรียบเสมือนผู้ช่วยที่สำคัญของครูทำให้ครูลดภาระการสอนลงได้ ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่และเพิ่มความมั่นใจในการเรียนได้เป็นอย่างดี

ไพบุลย์ มุลตี (2546 : 52) กล่าวถึง ประโยชน์ของชุดฝึกทักษะไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น
2. ช่วยให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาในบทเรียนและคำศัพท์ต่าง ๆ ได้คงทน
3. ทำให้เกิดความสนุกสนานขณะเรียน
4. ทำให้ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าของตนเอง
5. ผู้เรียนสามารถทบทวนความรู้ได้ด้วยตนเอง
6. แบบฝึกทักษะสามารถนำมาวัดผลการเรียนที่เรียนแล้ว
7. ช่วยให้ครูทราบข้อบกพร่องของผู้เรียนและนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ทันที

พรพรม อัดตวัฒน์กุล (2547 : 23) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดฝึกไว้ว่าชุดฝึกทักษะเป็นเครื่องมือจำเป็นต่อการฝึกทักษะพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางนาฏศิลป์ ของนักเรียนและการฝึกแต่ละทักษะนั้นควรมีหลายแบบเพื่อนักเรียนจะได้ไม่เบื่อ และนอกจากนี้ชุดฝึกทักษะยังมีประโยชน์สำหรับครูในการสอน ทำให้ทราบพัฒนาการทางทักษะนั้น ๆ ของเด็กและเห็นข้อบกพร่องในการเรียน เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงได้ทันทีทั้งที่ ช่วยทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนได้ดี

สุจินดา พัทธภิญโญ (2548 : 56) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดฝึกไว้ว่าชุดฝึกมีความสำคัญ และประโยชน์ในการช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพทางการเรียนของนักเรียนและพัฒนาความชำนาญให้เกิดแก่ผู้เรียนด้วยจากประโยชน์ของชุดฝึก สรุปได้ว่าชุดฝึกมีความสำคัญและมีประโยชน์ที่จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองอย่างสมบูรณ์

สุนิรัตน์ บดสันเทียะ (2548 : 42) สรุปว่าชุดฝึกทักษะมีประโยชน์ต่อนักเรียนและครู ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับได้แก่ นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ฝึกทักษะอย่างเต็มความสามารถของแต่ละบุคคลทบทวนความรู้ความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น ประโยชน์ต่อครู คือ ช่วยลดภาระของครู ประหยัดเวลาแรงงานและค่าใช้จ่ายช่วยให้ครูพบจุดเด่นจุดบกพร่องเฉพาะด้านของนักเรียนแต่ละคน เพื่อครูจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

วิมลรัตน์ สุนทรวิโรจน์ (2551 : 111) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดฝึกทักษะไว้ ดังนี้

1. ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น
2. ทำให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน
3. ครูได้แนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้นักเรียนเรียนได้ดีที่สุดตามความสามารถของตนเอง
4. ฝึกให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นและสามารถประเมินผลงานของตนเองได้
5. ฝึกให้นักเรียนได้ทำงานด้วยตนเอง
6. ฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

7. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะของตนเองโดยไม่ต้องคำนึงถึงเวลาหรือความกดดันอื่น ๆ

8. ชุดฝึกทักษะช่วยเสริมให้ใช้ทักษะทางภาษาได้ถูกต้อง ลักษณะการฝึกที่จะช่วยให้เกิดผลดังกล่าว ได้แก่ ฝึกทันทีหลังจากเรียนเนื้อหาฝึกซ้ำ ๆ ในเรื่องที่เรียนจากประโยชน์และความสำคัญของชุดฝึกมีความจำเป็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอน จึงถือได้ว่าชุดฝึกเป็นสื่อและอุปกรณ์อย่างหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งครูสามารถนำไปประกอบการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ชุดฝึกที่ตีนั้นต้องช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น และช่วยเสริมสร้างทักษะภาษาไทยให้คงทน ทำให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเอง รวมทั้งช่วยให้ครูทราบข้อบกพร่องของนักเรียนจากที่กล่าวมาข้างต้น

จากประโยชน์ของชุดฝึกทักษะที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าชุดฝึกเป็นสิ่งที่ช่วยลดภาระการสอนของครู เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนจะได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ฝึกทักษะอย่างเต็มความสามารถของแต่ละบุคคลและสามารถหาข้อบกพร่องของแต่ละคนได้อีกด้วย

รูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson)

1. รูปแบบการเรียนการสอน

ทีศนา แคมมณี (2545 : 221-296) กล่าวว่า จากการสังเกตและวิเคราะห์ผลงานของนักการศึกษาผู้ค้นคิดระบบและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ พบว่านักศึกษานิยมใช้คำว่า “ระบบ” ในความหมายที่เป็นระบบใหญ่ ๆ เช่นระบบการศึกษา หรือถ้าเป็นระบบการเรียนการสอน ก็จะครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของการเรียนการสอนในภาพรวม และนิยมใช้คำว่า “รูปแบบ” กับระบบที่ย่อยกว่า โดยเฉพาะกับ “วิธีสอน” ซึ่งเป็นองค์ประกอบย่อยที่สำคัญของระบบการเรียนการสอน ดังนั้นการนำวิธีสอนใด ๆ มาจัดทำอย่างเป็นระบบตามหลักและวิธีการจัดระบบแล้ววิธีสอนนั้นก็กลายเป็น “ระบบวิธีสอน” หรือที่นิยมเรียกว่า “รูปแบบการเรียนการสอน”

1.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

ในทางศึกษาศาสตร์ มีคำที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ คือ รูปแบบการสอน Model of Teaching หรือ Teaching Model และรูปแบบการเรียนการสอนหรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอน Instructional Model หรือ Teaching-Learning Model คำว่า รูปแบบการสอน มีผู้อธิบายไว้ดังนี้

1. รูปแบบการสอน หมายถึง แบบหรือแผนของการสอน รูปแบบการสอนแบบหนึ่งจะมีจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง รูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบจึงอาจมีจุดหมายที่แตกต่างกัน

2. รูปแบบการสอน หมายถึง แผนหรือแบบซึ่งสามารถใช้การสอนในห้องเรียนหรือสอนพิเศษเป็นกลุ่มย่อย หรือ เพื่อจัดสื่อการสอน ซึ่งรวมถึง หนังสือ ภาพยนตร์ เทป บันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์และหลักสูตรรายวิชา รูปแบบ การสอนแต่ละรูปแบบจะเป็นแนวในการออกแบบการสอนที่ช่วยให้นักเรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ตามที่รูปแบบนั้น ๆ กำหนด

3. รูปแบบการสอน หมายถึง แผนแสดงการเรียนการสอน สำหรับนำไปใช้สอนในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด แผนดังกล่าวจะแสดงถึงลำดับความสอดคล้องกัน ภายใต้หลักการของแนวคิดพื้นฐานเดียวกัน องค์ประกอบทั้งหลาย ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา และทักษะที่ต้องการสอน ยุทธศาสตร์การสอนวิธีการสอน กระบวนการสอน ขั้นตอนและกิจกรรมการสอน และการวัดและประเมินผล รูปแบบ การเรียนการสอนมีความหมายในลักษณะเดียวกับระบบการเรียนการสอน ซึ่งนักการศึกษาโดยทั่วไปนิยมใช้คำว่า “ระบบ” ในความหมายที่เป็นระบบใหญ่ ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของการศึกษาหรือการเรียนการสอนในภาพรวม และนิยมใช้คำว่า “รูปแบบ” กับระบบที่ย่อยกว่า โดยเฉพาะกับ “วิธีการสอน” ในด้านความหมายของรูปแบบการสอน มีผู้ให้ความหมายไว้หลายแง่มุม ดังนี้

Saylor and others (1981 : 271) กล่าวว่า รูปแบบการสอน (teaching model) หมายถึง แบบ (pattern) ของการสอนที่มีการจัดกระทำพฤติกรรมขึ้นจำนวนหนึ่งที่มีความแตกต่างกัน เพื่อจุดหมายหรือจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง

Joyce and Well (1992 : 1-4) กล่าวว่าไว้ว่ารูปแบบการสอนแต่ละแบบจะส่งผลต่อผู้เรียนต่างกันออกไปตามแนวคิดและหลักการของรูปแบบการสอนนั้น เช่น รูปแบบการสอน การฝึกการสืบสอบ (Inquiry training) มีเป้าหมายเพื่อที่จะพัฒนากระบวนการคิดค้นด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้หรือเป็นการมุ่งที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีกระบวนการสืบสอบ

Keeves J., (1997 : 386-387) กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้

3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้

4. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (structural relationships) มากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (associative relationships)

ทิตินา แคมมณี (2550 : 3-4) กล่าวว่า รูปแบบการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ มีแบบแผนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ดังนั้น คุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอนจึงต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. มีปรัชญาหรือทฤษฎีหรือหลักการหรือแนวคิดหรือความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักการของรูปแบบการสอนนั้นๆ
2. มีการบรรยายหรืออธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน
3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้นๆ รูปแบบการเรียนการสอนจึงหมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน ที่จัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยอาศัยวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอน ให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้นๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) การพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) การพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) การพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ (Process Skills) หรือ การบูรณาการ (Integration) ทั้งนี้รูปแบบดังกล่าวล้วนเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2 รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล

รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากลซึ่ง รองศาสตราจารย์ ดร. ทิตินา แคมมณี ได้คัดเลือกมานำเสนอล้วนได้รับการพิสูจน์ทดสอบประสิทธิภาพมาแล้วและมีผู้นิยมนำไปใช้ในการเรียนการสอนโดยทั่วไป แต่เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวมีจำนวนมาก เพื่อความสะดวกในการศึกษาและการนำไปใช้ จึงได้จัดหมวดหมู่ของรูปแบบเหล่านั้นตามลักษณะของวัตถุประสงค์เฉพาะหรือเจตนารมณ์ของรูปแบบ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 5 หมวดดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain)
2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective domain)
3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-motor domain)
4. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process skill)
5. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration)

เนื่องจากจำนวนรูปแบบและรายละเอียดของแต่ละรูปแบบมากเกินไปที่จะนำเสนอไว้ในที่นี้ได้ทั้งหมด จึงได้คัดสรรและนำเสนอเฉพาะรูปแบบที่ รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แคมมณี ประเมินว่าเป็นรูปแบบที่จะเป็นประโยชน์ต่อครูส่วนใหญ่และมีโอกาสนำไปใช้ได้มาก โดยจะนำเสนอเฉพาะสาระที่เป็นแก่นสำคัญของรูปแบบ 4 ประการ คือ ทฤษฎีหรือหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ และผลที่จะได้รับจากการใช้รูปแบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านได้ภาพรวมของรูปแบบ อันจะช่วยให้สามารถตัดสินใจเบื้องต้นได้ว่าใช้รูปแบบใดตรงกับความต้องการของตน หากตัดสินใจแล้ว ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมในรูปแบบใด สามารถไปศึกษาเพิ่มเติมได้จากหนังสือซึ่งให้รายชื่อไว้ในบรรณานุกรม

อนึ่ง รูปแบบการเรียนการสอนที่นำเสนอนี้ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อันที่จริงแล้ว การสอนแต่ละครั้งมักประกอบไปด้วยองค์ประกอบทั้งทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย รวมทั้งทักษะกระบวนการทางสติปัญญา เพราะองค์ประกอบทั้งหมดมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด การจัดหมวดหมู่ของรูปแบบเป็นเพียงเครื่องแสดงให้เห็นว่ารูปแบบนั้นมีวัตถุประสงค์หลักมุ่งเน้นไปทางใดเท่านั้น แต่ส่วนประกอบด้านอื่น ๆ ก็ยังคงมีอยู่ เพียงแต่จะมีน้อยกว่าจุดเน้นเท่านั้น

1.3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain)

รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการ วิธีการ ที่แตกต่างไปจากการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยหรือพุทธิพิสัย รูปแบบที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางด้านนี้ ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson)
2. รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow)
3. รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวีส์ (Davies)

เนื่องจากการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์เป็นวิชาที่เน้นทักษะการปฏิบัติ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติ ของซิมป์สัน (Simpson) ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

2. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson) ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

ซิมป์สัน (Simpson, 1972) กล่าวว่า ทักษะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการ ทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อน และต้องอาศัยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วนการทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการสั่งงานของสมอง ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทักษะปฏิบัตินี้สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญชำนาญการ และความคงทน ผลของพฤติกรรมหรือการกระทำ สามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความเร็วหรือความราบรื่นในการจัดการ

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหว หรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้องและมีความชำนาญ

2. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำ โดยการให้ผู้เรียน สังเกตการทำงานนั้นอย่างตั้งใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม เป็นขั้นการปรับตัวให้พร้อมเพื่อการทำงาน หรือแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะเคลื่อนไหว หรือแสดงทักษะนั้น ๆ และมีจิตใจและสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการที่จะทำหรือแสดงทักษะนั้น ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม เป็นขั้นที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียน ในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งอาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนเลียนแบบการกระทำ หรือการแสดงทักษะนั้น หรืออาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนลองผิดลองถูก จนกระทั่งสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้น ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำ นั้น ๆ จนผู้เรียนสามารถทำได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ เป็นไปโดยอัตโนมัติ และด้วยความเชื่อมั่น ในตนเอง

ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะ หรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเริ่มเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกระทำหรือปรับการกระทำนั้นให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ

3. ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะสามารถกระทำหรือแสดงออกอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญในสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และความอดทนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วย

สรุปได้ว่า รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson, 1972) กล่าวว่า เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อน และต้องอาศัยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวหรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้องและมีความชำนาญ มีกระบวนการเรียนการสอน 7 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 3 ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม

รูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติ

1. ความหมายของการสอนแบบปกติ

กองวิจัยทางการศึกษา (2536 : 22) การสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ดำเนินไปตามกิจกรรมเสนอแนะในคู่มือการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการสอนนี้ใช้วิธีบรรยาย อธิบาย ซักถาม ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามความเหมาะสมการดำเนินการสอนแต่ละคาบใช้วิธีหลาย ๆ อย่างควบคู่กันไป โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา

กระทรวงศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้อธิบายส่วนประกอบในการสอนตามปกติไว้ดังนี้

1. คำแนะนำในการใช้หลักสูตรและหนังสือแบบเรียน
2. จุดประสงค์การใช้หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้ครูเลือกเนื้อหาในการเรียนการสอนได้โดยสะดวก และชี้แจง คลี่คลายปัญหาในการจัดการเรียนการสอนให้เข้าใจแจ่มชัด และเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอนให้ถูกต้อง

3. เนื้อหาสาระและมาตรฐานในการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย คำนำ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตรและคำชี้แจงในเรื่องการทำเครื่องมือ

ในแต่ละบท มีโครงสร้างคือ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ คุณภาพของผู้เรียน สารการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผล แหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วยความรู้ที่คาดหวัง ซึ่งจะใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. วิธีใช้หลักสูตรสถานศึกษา มีไว้สำหรับใช้ประกอบการสอน ซึ่งจะช่วยให้ครูใช้ได้สะดวกยิ่งขึ้นสำหรับการสอนตามปกติผู้สอนจะต้องยึดหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองเป็นสำคัญ เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมโดยยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นแบบอย่าง

2. ขั้นตอนการสอนแบบปกติ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : ก - ข) ได้ชี้แจงการใช้คู่มือครูประกอบการเรียนการสอนแบบปกติไว้ดังนี้

1. ครูผู้สอนควรอ่านทำความเข้าใจ พอสังเขปเนื้อความในตอนต้นของคู่มือครูก่อนที่จะทำความเข้าใจในรายละเอียดที่กล่าวไว้ในหนังสือเรียน เพราะใจความในข้อสังเขปของคู่มือครูไม่ได้จัดเรียงลำดับไว้ตามย่อหน้าเหมือนใจความในหนังสือเรียนบางตอน ใจความในหนังสือเรียนมีแยกเป็นข้อ ๆ อย่างละเอียด แต่เนื้อความในข้อสังเขปในคู่มือครูอาจจะรวมข้อย่อย ๆ 2 - 3 ข้อ เป็นข้อสังเขปเดียว ครูจึงควรอ่านข้อสังเขปให้ตลอดเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสำคัญ

2. แผนการสอนแต่ละบท มักมีคำชี้แจงถึงเนื้อหาสำคัญของบทเรียนแต่ละบทเรียน ในหนังสือเรียนอาจมีตัวอย่างเพิ่มเติม จากที่มีไว้แล้วในหนังสือเรียนนั้น บางบทถ้าเห็นว่าเนื้อหาใจความชัดเจนอยู่แล้วก็ไม่มีตัวอย่างเพิ่มเติมมาอีก ตามปกติแผนการสอนจะมีข้อเสนอแนะกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท แต่ข้อเสนอแนะไม่ใช่ข้อกำหนดให้ครูกระทำแน่นอนเลยทีเดียว ดังนั้นเมื่อครูอ่านข้อเสนอแนะแล้วถ้าครูคิดวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองหรือปรับปรุงดัดแปลงกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพในโรงเรียน หรือท้องถิ่นก็เป็นการสมควรอย่างยิ่ง

3. บางบทมีความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือเรียน ทั้งนี้ก็เพราะมุ่งหวังที่จะให้เป็นแนวทางให้ครูใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพนักเรียนที่แตกต่างกัน เช่น มีประโยชน์กับโรงเรียน นักเรียนบางกลุ่มหรือบางคนที่มีศักยภาพสูง การเรียนก็ได้ การเสริมความรู้แบบนี้ย่อมไม่ถือว่าต้องใช้ความรู้ที่จะได้ความรู้เพิ่มเติมจากที่มีในหนังสือเรียน หรือที่มีอยู่ในหนังสือคู่มือครูเท่านั้น ครูอาจเสริมความรู้จากแหล่งวิทยากร ใดหรือด้วยกลวิธีใด หรือกิจกรรมการเรียนการสอนใดให้แก่เด็กเรียนที่มีศักยภาพสูงให้มีความรู้กว้างขวางขึ้นก็ได้

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแบบปกตินั้นทำให้เข้าใจลักษณะการสอนแบบปกติว่าการเรียนการสอนแบบปกติ ครูจะจัดการเรียนการสอนตามคู่มือครูที่ทางกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หรือทางสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดเนื้อหาและศึกษาขอเสนอแนะจากคู่มือครูแล้วนำมาปรับใช้กับนักเรียนตามศักยภาพเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ครูกำหนดไว้

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ความหมายของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 205-206) แผนการสอน คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ปัจจุบันหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะใช้คำว่า “แผนการจัดการเรียนรู้”

อรพินธ์ กันทะรัน (2552 : 26) สรุปว่า แผนการจัดการเรียนรู้ คือ การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ที่นำเอาเนื้อหาวิชานั้นมาออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างเป็นขั้นตอน โดยใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละเนื้อหา บรรลุจุดมุ่งหมายและเกิดประสิทธิภาพ

ศุภวัลย์ น้อยประดิษฐ์ (2553 : 57) สรุปความหมาย ของแผนการสอน หรือแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง เอกสารที่ครูผู้สอนจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า อย่างเป็นระบบมีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งครูผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดประสงค์และจุดหมายตามที่กำหนด

योगิ แสนอุดม (2553 : 37) สรุปความหมายของแผนการสอนได้ว่า หมายถึง แผนงานหรือโครงการสอนที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยการเตรียมการล่วงหน้า อย่างเป็นระบบ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อจะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ให้ผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่หลักสูตรกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โกสุม สวัสดิ์พูน (2555 : 35) สรุปความหมาย ของแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การนำมวลประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดภาคเรียน มาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียน และการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน โดยสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนการสอน หรือจุดเน้นของหลักสูตร สภาพของผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียนและตรงกับชีวิตจริงในท้องถิ่น ซึ่งครูผู้สอนได้จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าเพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

มูฮัมมัดไชนุลอาบีดีง ลอตง (2556 : 26) สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ คือ การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ และมีรูปแบบการสอนที่แน่นอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร นอกจากนี้แผนการสอนยังเป็นหลักฐานทางวิชาการที่เป็นลายลักษณ์อักษร

สรุปได้ว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ แผนการสอนที่ได้วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อการปฏิบัติการสอนในวิชาหนึ่งเป็นการเตรียมการสอนอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดสาระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการใช้สื่อและการวัดผลประเมินผล แผนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดมุ่งหมายการเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสำคัญของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ได้มีผู้ให้ความสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้ อภรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 206) ได้สรุปความสำคัญของแผนการเรียนการสอน ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผน วิธีสอน วิธีเรียนที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะเป็นการจัดทำอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง
2. ช่วยให้ครูมีคู่มือการสอนที่ทำด้วยตนเอง ทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้สอนได้ครบถ้วนตรงตามหลักสูตรและสอนได้ทันเวลา
3. เป็นผลงานทางวิชาการที่สามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างได้
4. ช่วยให้สะดวกแก่ครูผู้สอนแทนในกรณีที่ผู้สอนไม่สามารถเข้าสอนได้

เขียน วันทนิยตระกูล (2552 : 15) กล่าวว่า การวางแผนการสอน ทำให้ผู้สอนทราบล่วงหน้าว่าจะสอนอะไร เพื่อจุดประสงค์ใด สอนอย่างไรและวัดประเมินผลโดยวิธีใด เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมก่อนสอน ตามที่ครูผู้สอนได้วางแผนการสอนอย่างถูกต้องตามหลักการ ย่อมช่วยให้เกิดความมั่นใจในการสอน ทำให้สอนได้ครอบคลุมเนื้อหา สอนอย่างมีแนวทางและมีเป้าหมายและเป็นการสอนที่ให้คุณค่าแก่ผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ลักษณะขั้นตอนในการจัดทำและหลักการวางแผนการสอน ตลอดจนลักษณะของแผนการสอนที่ดี เพื่อส่งผลให้การเรียนการสอนดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ

พะยอม รุ่งสุวรรณ (2552 : 27) กล่าวว่า สำนักงาน ก.ค. ได้กำหนดให้มีความหมายและขอบเขตของแผนการจัดการเรียนรู้หรือบันทึกการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการเรียนรู้ บันทึกการเรียนรู้อของข้าราชการครูในสายงานการสอนเพื่อขอปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ซึ่งได้รับเงินเดือนในระดับสูงขึ้น

3. ประโยชน์ของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

สำลี รักสุทธี (2544 : 101) ได้สรุปประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. ทำให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีขั้นตอน ไม่สับสน วนไปวนมา
2. ทำให้เกิดกระบวนการจัดวัตอย่างมีระบบ
3. ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเป็นลำดับขั้นตอนจากหัวไปท้าย จากง่ายไปยาก
4. เป็นรูปธรรมชัดเจน มองเห็นความเคลื่อนไหวของกิจกรรมอย่างสอดคล้องเป็นลูกโซ่ สัมพันธ์กันตลอดตั้งแต่เริ่มจนจบ
5. ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างชัดเจนมีขั้นตอน มีผลสะท้อนกลับอย่างจับปล้น
6. ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมอย่างมีชีวิตชีวา มีความสุขสนุกสนานกับการเรียน
7. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นการเตรียมการสอน อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการวางแผนรูปแบบการเรียนเป็นเหมือนพิมพ์เขียวของผู้สอน ทั้งยังเป็น การแปลงหลักสูตรการจัดการเรียน ให้แก่ผู้เรียนและเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บุรชัย ศิริมหาสาร (2545, หน้า 3) กล่าวว่าแผนการสอนของครูเปรียบได้กับแผนที่ของนักเดินทางโดยมีหลักสูตรเป็นเข็มทิศ นักเดินทางที่ดีต้องใช้แผนที่และเข็มทิศเพื่อเดินไปสู่เป้าหมายโดยไม่หลงทาง แผนการสอนที่ดีช่วยให้ ครูปฏิบัติการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เขียน วันทนียตระกูล (2552 : 16) กล่าวถึง ประโยชน์ของการเขียนแผนสอนไว้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผน วิธีสอน วิธีเรียนที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะเป็นการจัดทำอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง
2. ช่วยให้ครูมีคู่มือการสอนที่ทำด้วยตนเอง ทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้สอนได้ครบถ้วนตรงตามหลักสูตรและสอนได้ทันเวลา
3. เป็นผลงานทางวิชาการที่สามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างได้
4. ช่วยให้ความสะดวกแก่ครูผู้มาสอนแทนในกรณีที่ผู้สอน ไม่สามารถเข้าสอนได้

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเอกสารเครื่องมือที่ช่วยให้ครูมีทิศทางดำเนินการจัดการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลที่ว่า ได้รู้เป้าหมายการสอนสอนด้วยความมั่นใจ จัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับเวลาแก่นักเรียน ทั้งในเรื่องของวัยและจำนวนผู้เรียน

อีกทั้งนักเรียนได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้และทำให้ครูทราบปัญหาของการสอน ปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป

4. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 44 -45) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนสำคัญของการนำหลักสูตรสถานศึกษาเข้าสู่ชั้นเรียน การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ต้องครอบคลุมขั้นตอนการออกแบบ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ หลักฐานการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ แนวคิดที่สามารถนำไปเป็นแนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ คือ การออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) โดยในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ควรมีการกำหนดความเข้าใจที่คงทน (Enduring Understandings) ซึ่งเป็นความรู้ความเข้าใจที่ฝังแน่นติดอยู่ในตัวผู้เรียนอันเกิดจากการเรียนรู้ที่ผ่านกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ ติดตัวผู้เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ ควรมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

- 2.1 ชื่อหน่วยการเรียนรู้
- 2.2 มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด
- 2.3 สาระสำคัญ
- 2.4 สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้แกนกลางและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

(ถ้ามี)

- 2.5 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
- 2.6 คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2.7 ชิ้นงาน/ภาระงาน
- 2.8 การวัดและประเมินผล
- 2.9 กิจกรรมการเรียนรู้
- 2.10 เวลาเรียน/จำนวนชั่วโมง

3. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 สร้างความรู้ความเข้าใจ

3.1.1 ควรทำความเข้าใจกับหลักสูตร จุดเน้นคุณภาพผู้เรียน

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น (ถ้ามี) กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบและองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้

3.1.2 ควรรู้ว่าในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะจัดการเรียนรู้นั้น ประกอบด้วย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์

3.1.3 ควรรู้วิธีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยยึดมาตรฐาน การเรียนรู้/ตัวชี้วัด

หน่วยการเรียนรู้สามารถออกแบบได้ 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 ออกแบบหน่วยการเรียนรู้เริ่มจากการวิเคราะห์มาตรฐาน การเรียนรู้/ตัวชี้วัด

วิธีที่ 2 ออกแบบหน่วยการเรียนรู้เริ่มจากการกำหนดประเด็น/หัวเรื่อง จากสภาพปัญหาหรือสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ

3.2 วางแผนและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยนำตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาพิจารณาแต่ละตัวชี้วัด เมื่อนำมาจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนควรรู้อะไรและทำอะไรได้ ควบคู่ กับการวิเคราะห์สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

4. การสร้างองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

ชวลิต ชูกำแพง (2551 : 96-97) ได้สรุปองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ดังนี้

- 4.1 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง/จุดประสงค์การเรียนรู้
- 4.2 สาระการเรียนรู้
- 4.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้
- 4.4 การวัดผลและการประเมินผล
- 4.5 สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้
- 4.6 กิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติม
- 4.7 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้บริหาร
- 4.8 บันทึกผลหลังการใช้แผนการเรียนรู้
- 4.9 ภาคผนวก/หมายเหตุ

5. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 213-214) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ ควรมีดังนี้

ส่วนนำ : รายวิชา/กลุ่ม ชั้น ชื่อหน่วยการเรียนรู้ หรือชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวนเวลาที่สอน

1. จุดประสงค์การเรียนรู้/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
2. สาระการเรียนรู้
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้
4. การวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้

5. แหล่งการเรียนรู้
6. บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 79) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ อย่างน้อยต้องมีสิ่งต่อไปนี้

1. มาตรฐาน
2. ตัวชี้วัด
3. สาระสำคัญ
4. สาระการเรียนรู้
5. ร่องรอยหลักฐาน (ภาระงาน/ชิ้นงาน)
6. ทักษะการคิด
7. กิจกรรมการเรียนรู้
8. สื่อ/อุปกรณ์
9. การวัดและประเมินผล

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้นั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบหลักหรือองค์ประกอบสำคัญ เพื่อความสมบูรณ์ของแผนการจัดการเรียนรู้และเพื่อง่ายต่อการจัดการเรียนการสอน แต่องค์ประกอบจะมีหัวข้อมากน้อยนั้นขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่าสมบูรณ์และเนื้อหาครบถ้วนหรือไม่

สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมีกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้ปฏิบัติจริง สามารถนำกระบวนการไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งการจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา

6. ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 216) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1. เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง
2. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบ คิด แก้ไข หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จด้วยตนเอง
3. เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน
4. เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนได้ใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้

5. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวัสดุอุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 80)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีหัวข้อและส่วนประกอบต่าง ๆ ละเอียดชัดเจนและครอบคลุมศาสตร์การสอน โดยสามารถตอบคำถามต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 1.1 สอนอะไร (หน่วย ชื่อเรื่อง สาระสำคัญ)
 - 1.2 เพื่ออะไร (ใช้มาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลาง ฯ)
 - 1.3 สาระอะไร (เนื้อหา)
 - 1.4 ใช้วิธีการใด (กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นวิธีการคิด)
 - 1.5 ใช้เครื่องมืออะไร (วัสดุ อุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้)
 - 1.6 ทราบได้อย่างไรว่าประสบความสำเร็จ (การวัดผลและประเมินผล)
2. แผนการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
3. ส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยง
- 3.1 เป้าหมายครอบคลุมสาระการเรียนรู้
 - 3.2 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและเนื้อหาสาระ
 - 3.3 วัสดุ อุปกรณ์ สื่อสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.3 การวัดและประเมินผลสะท้อนตัวชี้วัดและมาตรฐาน

ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้น จะต้องเป็นแผนที่ครอบคลุมสามารถวัดได้ว่านักเรียนนั้นมีความรู้ความเข้าใจที่เปอร์เซ็นต์จากเนื้อหาและกิจกรรมที่ครูผู้สอนทำการสอน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดว่าครูผู้สอนจะสอนเรื่องอะไร เพื่ออะไร มีเนื้อหาอะไร ครูใช้วิธีใดวัด แล้วทราบได้อย่างไรว่านักเรียนประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้และขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ แสดงให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ต้องคำนึงถึงขั้นตอนการเรียนการสอน ธรรมชาติวิชา การบูรณาการ เทคนิคการสอนและกระบวนการเรียนรู้ซึ่งจำเป็นที่ครูผู้สอนต้องศึกษาและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตลอดจนนำไปใช้กับผู้เรียน บันทึกผลการใช้ เพื่อให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นความสามารถทางสมองด้านต่างๆ ที่นักเรียนได้รับประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการจัดการเรียนรู้ซึ่งมีนักวัดผลการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ดังต่อไปนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2550 : 5) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้และทักษะที่ได้รับก่อให้เกิดการพัฒนาจากการเรียนการสอน การฝึกฝนและได้รับการอบรมสั่งสอนโดยครูอาศัยเครื่องมือวัดผลช่วยในการศึกษา

รุจิรา สระคำ (2550 : 38) ได้สรุปไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนรู้ด้านเนื้อหาสาระ และทักษะต่าง ๆ ของแต่ละวิชาที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ ที่ผ่านมาแล้ว เป็นความสามารถที่เข้าถึงการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะในการเรียนโดยอาศัยความพยายาม จำนวนหนึ่งและแสดงออกในรูปความสำเร็จ ซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้โดยอาศัยเครื่องมือทางจิตวิทยาหรือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป

บุญชม ศรีสะอาด (2551 : 49) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของบุคคลทางสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนรู้มาแล้ว มีอยู่เท่าใด ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ยุทธ ไกยวรรณ (2552 : 8) สรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลความรู้ความสามารถที่ผู้ถูกวัดผ่านกระบวนการฝึกอบรมมาแล้ว โดยจะวัดก่อนและหลังการฝึก เพื่อประเมินผลว่า ประสบผลสำเร็จหรือมีความก้าวหน้ามากขึ้นเพียงใด ซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากกรวัดผลสัมฤทธิ์

นฤตล ดาวดวง (2554 : 27-28) สรุปความหมาย ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่มีความแตกต่างกันหลังจากได้เรียนรู้หรือได้รับการอบรมสั่งสอนตลอดจนความพยายามที่จะฝึกฝนจนเกิดทักษะที่ต้องการความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล หลังจากได้รับการเรียนรู้

โกสุม สวัสดิ์พูน (2555 : 45) สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดจากการเรียนรู้ การฝึกทักษะ ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้านและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ซึ่งจะมีผลต่อบุคคลในด้านความรู้ ทักษะ ความรู้สึกละค่านิยม

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคล อันเกิดจากการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนความสำเร็จของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ พฤติกรรมใหม่ ทักษะใหม่ คุณค่าใหม่

ความเข้าใจ รวมทั้งแนวคิดจากการสังเคราะห์ ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ องค์กรประกอบ ที่มี
อิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากการใช้สื่อวัตกรรมการแล้ว อาจต้องศึกษา
องค์กรประกอบอื่นที่มีอิทธิพลด้วย

บลูม (Bloom. 1976 : 52) กล่าวว่า องค์กรประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนในโรงเรียน ประกอบด้วย

1. พฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด หมายถึง ความสามารถทั้งหลายของผู้เรียน
ซึ่งประกอบด้วยความถนัดและพื้นฐานเดิมของผู้เรียน
2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง สภาพการณ์หรือแรงจูงใจที่จะทำให้ผู้เรียน
เกิดการเรียนรู้ใหม่ ได้แก่ ความสนใจ เจตคติที่มีต่อเนื้อหาที่เรียนในโรงเรียน ระบบการเรียน
ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองและลักษณะบุคลิกภาพ
3. คุณภาพการสอน ได้แก่ การได้รับคำแนะนำ การมีส่วนร่วมในการเรียน
การสอน การเสริมแรงจากครู การแก้ไขข้อผิดพลาด และรู้ว่าตนเองกระทำได้อีกต้องหรือไม่
สรุปได้ว่า องค์กรประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนได้
นำมาเป็นแนวคิดในการพิจารณาการจัดทำแบบทดสอบให้กับผู้เรียน

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เอกสารประกอบการเรียนในรั้วนาฏศิลป์พื้นเมือง
อีสานเหนือ ผู้วิจัยต้องศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแบบทดสอบที่เป็นเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประเภทปรนัยแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก
โดยผ่านการวิเคราะห์และปรับปรุงให้มีคุณภาพดี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทดลองต่อไปดังนี้

ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

การเรียงลำดับขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ช่วยให้ผู้รายงาน
มีหลักการและแนวทางที่ถูกต้อง โดยการศึกษาจาก พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2550 : 97-98) กล่าวว่า
การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์ การสร้างแบบทดสอบควรเริ่มต้น
ด้วยการวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด ตาราง วิเคราะห์
หลักสูตรจะเป็นกรอบในการออกข้อสอบ ซึ่งระบุจำนวนข้อสอบในแต่ละเรื่องและพฤติกรรม
ที่ต้องการจะวัดไว้
2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นพฤติกรรม
ที่เป็นผลการเรียนรู้ ที่ผู้สอนมุ่งหวังจะเกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งผู้สอนจะกำหนดไว้ล่วงหน้าสำหรับ
เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และสร้างข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์

3. กำหนดชนิดของข้อสอบและวิธีการสร้าง โดยศึกษาดารงวิเคราะห์หลักสูตร และจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาตัดสินใจเลือกชนิดของข้อสอบที่จะใช้ว่า จะเป็นแบบใด โดยเลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และศึกษาวิธีการเขียนข้อสอบชนิดนั้นให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการเขียนข้อสอบ

4. เขียนข้อสอบ ผู้ออกข้อสอบลงมือเขียนข้อสอบตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตรและให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

5. ตรวจสอบข้อสอบ เพื่อให้ข้อสอบที่เขียนไว้แล้วมีความถูกต้องของหลักวิชา มีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตร ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาทบทวนตรวจสอบข้อสอบอีกครั้งก่อนที่จะจัดพิมพ์และนำไปใช้ต่อไป

6. จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง เพื่อตรวจสอบข้อสอบ เสร็จแล้วให้พิมพ์ข้อสอบทั้งหมดจัดเป็นแบบทดสอบฉบับทดลอง โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายวิธีตอบแบบทดสอบ และจัดวางรูปแบบการพิมพ์ให้เหมาะสม

7. ทดลองและวิเคราะห์ข้อสอบ เป็นวิธีการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบก่อนนำไปใช้จริง โดยนำแบบทดสอบไปทดลองสอบกับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มที่สอนจริง แล้วนำผลการสอบมาวิเคราะห์และปรับปรุงข้อสอบให้มีคุณภาพ

8. จัดทำแบบทดสอบฉบับจริง จากผลการวิเคราะห์ข้อสอบ หากพบว่าข้อสอบข้อใดไม่มีคุณภาพหรือมีคุณภาพไม่ดีพอ อาจจะต้องตัดทิ้งหรือปรับปรุงแก้ไขข้อสอบให้มีคุณภาพดีขึ้น แล้วจึงจัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับจริงที่จะนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

สรุปได้ว่า จากขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว ทำให้เชื่อว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ได้มีคุณภาพ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสามารถนำไปใช้วัดความรู้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

ประสิทธิภาพของสื่อ

1. ความหมายของประสิทธิภาพ

มีนักการศึกษากล่าวถึงความหมายของประสิทธิภาพ ไว้ดังนี้

ดวงมาลา จาริขานนท์ (2551 : 8) ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งประสิทธิภาพจะมาจากผลลัพธ์ของการคำนวณ (E_1) เป็นเลขตัวแรก และ (E_2) เป็นเลขตัวหลัง ถ้าตัวเลขเข้าใกล้ร้อยมากเท่าไรยิ่งถือว่ามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เป็นเกณฑ์พิจารณาการรับรองประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอน

วิมล เหล่าเคน (2552 : 6) ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง คุณภาพของสื่อการเรียนการสอนหรือนวัตกรรม ซึ่งนำไปจัดการเรียนการสอน

โกสุม สวัสดิ์พูน (2555 : 42) สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลของการใช้ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสื่อหรือนวัตกรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งประสิทธิภาพ จะมาจากผลลัพธ์ของการคำนวณ E_1 เป็นตัวเลขแรก และ E_2 เป็นตัวเลขหลัง ถ้าตัวเลขเข้าใกล้ร้อย มากเท่าไรยิ่งถือว่ามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่พึงพอใจหรือกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสื่อและเทคโนโลยีการเรียน การสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งประสิทธิภาพจะมาจากผลลัพธ์ของการคำนวณ (E_1) เป็นเลขตัวแรกและ (E_2) เป็นเลขตัวหลัง ถ้าตัวเลขเข้าใกล้ร้อยมากเท่าไรยิ่งถือว่ามีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้นเท่านั้น คุณภาพของสื่อการเรียนการสอนหรือนวัตกรรม ซึ่งนำไปจัดการเรียนการสอน

2. การหาประสิทธิภาพของสื่อ

การหาประสิทธิภาพของสื่อ เป็นการนำสื่อไปทดลองใช้ ได้มีนักการศึกษากล่าวไว้ดังนี้

สุจิตร ทรงดาศรี (2554 : 37) สรุปเกี่ยวกับ การหาประสิทธิภาพของสื่อไว้ว่า เกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของสื่อ จะนิยมตั้งเป็นตัวเลข 3 ลักษณะ คือ 80/80, 85/85 และ 90/90 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชาและเนื้อหาที่นำมาสร้างสื่อ นั้น ถ้าเป็นวิชาค่อนข้างยาก ก็อาจตั้งเกณฑ์ไว้ 80/80 หรือ 85/85 สำหรับรายวิชาที่มีเนื้อหาง่ายก็อาจตั้งเกณฑ์ไว้ 90/90 เป็นต้น นอกจากนี้ยังตั้งเกณฑ์เป็นค่าความคลาดเคลื่อนไว้เท่ากับร้อยละ 2.5 นั่นคือ ถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ ที่ 90/90 เมื่อคำนวณแล้วค่าที่ถือว่าใช้ได้ คือ 87.50/87.50 หรือ 87.50/90 เป็นต้น

โกสุม สวัสดิ์พูน (2555 : 44) สรุปได้ว่า เกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของสื่อ จะนิยมตั้งเป็นตัวเลข 3 ลักษณะ คือ 80/80, 85/85 และ 90/90 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ของวิชาและเนื้อหาที่นำมาสร้างสื่อ นั้น ถ้าเป็นวิชาค่อนข้างยากก็อาจจะตั้งเกณฑ์ไว้ 80/80 หรือ 85/85 สำหรับวิชาที่มีเนื้อหาง่ายก็อาจตั้งเกณฑ์ไว้ 90/90 เป็นต้น นอกจากนี้ยังตั้งเกณฑ์ เป็นค่าความคลาดเคลื่อน ไว้เท่ากับร้อยละ 2.5 นั่นคือ ถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ที่ 90/90 เมื่อคำนวณแล้วค่าที่ ถือว่าใช้ได้ คือ 87.50/87.50

สรุปได้ว่า การหาประสิทธิภาพของสื่อ จะนิยมตั้งเป็นตัวเลข 3 ลักษณะ คือ 80/80, 85/85 และ 90/90 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชาและเนื้อหาที่นำมาสร้างสื่อ นั้น ถ้าเป็นวิชา ค่อนข้างยากก็อาจตั้งเกณฑ์ไว้ 80/80 หรือ 85/85 สำหรับรายวิชาที่มีเนื้อหาง่ายก็อาจตั้งเกณฑ์ไว้ 90/90 เป็นต้น นอกจากนี้ยังตั้งเกณฑ์เป็นค่าความคลาดเคลื่อนไว้เท่ากับร้อยละ 2.5 นั่นคือ ถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ที่ 90/90 เมื่อคำนวณแล้วค่าที่ถือว่าใช้ได้ คือ 87.50/87.50 หรือ 87.50/90 เป็นต้น

3. การทดสอบประสิทธิภาพของสื่อ

ภายหลังจากที่สร้างสื่อเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะต้องนำไปทดสอบประสิทธิภาพ ซึ่งก็คือ การนำไปทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ได้มาตรฐานก่อนนำไปใช้สอนจริง ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันว่า สื่อที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพนั่นเอง ซึ่งจากการศึกษาการทดสอบประสิทธิภาพของสื่อ

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2547 : 54-57) สรุปการทดสอบประสิทธิภาพของสื่อได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพของสื่อ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ขั้นทดสอบแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (1 : 1) เป็นการนำสื่อไปทดลองใช้

กับนักเรียนจำนวน 3 คน โดยเลือกทดลองกับนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับต่ำระดับปานกลาง และระดับสูง เพื่อที่จะศึกษาถึงข้อบกพร่องของภาษาที่ใช้ สื่อการสอน ลำดับของการนำเสนอ ความเหมาะสมของวิธีการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งการทดลองในขั้นนี้ไม่ได้ทดลองตามกระบวนการเรียน การสอนที่กำหนดไว้ในชุดกิจกรรม เนื่องจากไม่ได้มุ่งเน้นที่จะนำเอาคะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ภายหลังจากที่ศึกษาจากชุดกิจกรรมมาเป็นเครื่องตัดสินประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมแต่อย่างใด แต่จะนำผลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุงส่วนที่เห็นว่ายังบกพร่อง เช่น การใช้ภาษา เนื้อหาวิธีการนำเสนอ สื่อต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

1.2 ขั้นทดสอบแบบกลุ่มเล็ก (1 : 10) เป็นการนำสื่อที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไป

ทดลองใช้กับนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับสูงและต่ำ แบบคละกัน ประมาณ 6 - 10 คน การทดลองในขั้นนี้จะเป็นการทดลองตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในสื่อ ซึ่งขณะที่นักเรียนกำลังศึกษาจากสื่อ นั้น ครูผู้สอนต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน จบเวลาในการเรียนและคอยช่วยเหลือเมื่อนักเรียนประสบปัญหาในการเรียนภายหลังจากที่ศึกษาเนื้อหา จบแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน จากนั้นเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการทั้งหมดแล้วถ้าคะแนนที่ได้ออกมาเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ ที่ตั้งไว้ก็สามารถนำเอกสารประกอบการเรียนการสอนไปทดสอบ ประสิทธิภาพในการทดลองภาคสนามต่อไป แต่ถ้าคะแนนที่ได้ออกมาต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ก็จะต้องนำ เอกสารประกอบการเรียนการสอน ไปทดลองใช้แบบกลุ่มเล็กกับนักเรียนกลุ่มต่อไปเพื่อหาทางปรับปรุง แก้ไขและจัดข้อบกพร่องให้มากที่สุด เป็นการทดลองซ้ำจนกระทั่งแน่ใจว่าเอกสารประกอบการเรียน การสอน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ แล้วจึงนำไปทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพในขั้นต่อไป

1.3 ขั้นทดลองภาคสนาม (1 : 100) ในการทดลองขั้นนี้จะเป็นการนำ เอกสารประกอบการเรียนการสอน ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ในชั้นเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 30-100 คน โดยดำเนินการทดลองตามกระบวนการเช่นเดียวกับการทดลองแบบกลุ่มเล็กเพื่อพิจารณา แก้ไขปรับปรุงในข้อบกพร่องอีกเป็นขั้นสุดท้าย ซึ่งหากการทดลองภาคสนามชี้ให้เห็นว่าชุดกิจกรรม

มีประสิทธิภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ก็ต้องนำชุดกิจกรรมไปปรับปรุงแก้ไขและทำการทดสอบหาประสิทธิภาพซ้ำอีก จนกระทั่งชุดกิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์

2. การกำหนดประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอน

เกณฑ์ประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอน หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอน ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ที่ผู้สอนคาดหวังว่านักเรียนจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจหากชุดกิจกรรมนั้น ๆ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานแล้วย่อมแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการนำชุดกิจกรรมไปใช้ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนได้ ในการกำหนดประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมนั้นจะกำหนดร้อยละของผลเฉลี่ยของคะแนนการทำงานและการทำกิจกรรมของนักเรียนทั้งหมดต่อร้อยละของผลการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนทั้งหมดนั้นคือประสิทธิภาพของกระบวนการ/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ แทนด้วย E_1/E_2 เมื่อ

E_1 คือ ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการคิดเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัด

E_2 คือ ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในตัวผู้เรียนหลังเรียน)คิดเป็นร้อยละของคะแนนการทดสอบหลังเรียนซึ่งเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้มีหลายระดับ เช่น 75/75, 80/80, 85/85, 90/90 และ 95/95 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของวิชาโดยเนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำมักจะตั้งเกณฑ์ไว้ตั้งแต่ 80/80 ขึ้นไป แต่เนื้อหาที่เป็นทักษะอาจจะตั้งเกณฑ์ต่ำกว่านี้ก็ได้

วิธีการคำนวณหาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอน หลังจากที่กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพเอกสารประกอบการเรียนการสอนแล้ว ต้องนำคะแนนของกิจกรรมและคะแนนการสอบหลังเรียนมาคำนวณเพื่อหาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า ภายหลังจากที่สร้างสื่อเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะต้องนำไปทดสอบประสิทธิภาพ ซึ่งก็คือการนำไปทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ได้มาตรฐานก่อนนำไปใช้สอนจริง ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันว่าสื่อที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการศึกษาการทดสอบประสิทธิภาพของสื่ออาจแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนได้ดังนี้

1. ชั้นทดสอบแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (1 : 1)
2. ชั้นทดสอบแบบกลุ่มเล็ก (1 : 10)
3. ชั้นทดลองภาคสนาม (1 : 100)

ดัชนีประสิทธิผล

1. ความหมายของดัชนีประสิทธิผล

มีนักการศึกษากล่าวถึงความหมายของดัชนีประสิทธิผลไว้หลายท่าน ดังนี้

เผชญิ กิจระการ (2544 : 1) ได้ให้ความหมายของดัชนีประสิทธิผลไว้ว่า ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง ตัวเลขที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้นจากคะแนนการทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน

ดวงมาลา จาริขานนท์ (2551 : 8) ได้ให้ความหมายของดัชนีประสิทธิผลไว้ว่า ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง ตัวเลขที่แสดงความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน โดยใช้สื่อ การเรียน การสอน เปรียบเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้นจากการทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบ หลังเรียน

วิมล เหล่าเคน (2552 : 6) ได้ให้ความหมายของดัชนีประสิทธิผลไว้ว่า ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง คะแนนที่แสดงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้จากผลการเรียนรู้ ของโย แสนอุดม (2553 : 75) สรุปเกี่ยวกับ ดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index) หรือ E.I. ไว้ว่า สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาได้ ทุกประเภทและทุกรูปแบบอย่างกว้างขวาง นอกจากจะชี้ให้เห็นความก้าวหน้าในการเรียนรู้ในเนื้อหา เรื่องนั้นในกลุ่มนักเรียนแล้วยังสามารถให้ผู้สอนดัดแปลงไปใช้แสดงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เป็นรายบุคคลได้อีกด้วย

โกสุม สวัสดิ์พูน (2555 : 50) ได้สรุปความหมายของดัชนีประสิทธิผลไว้ว่า ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง ความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียนหลังจากที่ได้ศึกษานวัตกรรม หรือสื่อต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้นจากการทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบ หลังเรียน

สรุปได้ว่า ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง คะแนนที่แสดงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ของผู้เรียน โดยได้จากการใช้สื่อนวัตกรรมต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยเปรียบเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้นจากการทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน

2. การหาค่าดัชนีประสิทธิผล

นักการศึกษา ได้กล่าวถึงการหาค่าดัชนีประสิทธิผล ไว้ดังนี้

เผชญิ กิจระการ (2544 : 1-3) กล่าวว่า การหาค่าดัชนีประสิทธิผลเป็นการ ประเมินความแตกต่างของค่าคะแนนใน 2 ลักษณะ คือ ความแตกต่างของคะแนนการทดสอบ ก่อนเรียนและคะแนนทดสอบหลังเรียน หรือเป็นการทดสอบเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่าง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในทางปฏิบัติส่วนมากจะเน้นที่ผลความแตกต่างที่แท้จริงมากกว่า ผลของความแตกต่างทางสถิติ แต่ในบางกรณีการเปรียบเทียบ 2 ลักษณะก็อาจจะยังไม่เป็นที่เพียงพอ

เช่น กรณีการทดลองใช้สื่อการเรียนการสอนครั้งหนึ่งปรากฏว่า กลุ่มที่ 1 การทดสอบก่อนเรียน ได้คะแนน 18% การทดสอบหลังเรียนได้คะแนน 67% และกลุ่มที่ 2 การทดสอบก่อนเรียน ได้คะแนน 27% การทดสอบหลังเรียนได้คะแนน 74% ซึ่งเมื่อนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติ ปรากฏว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 2 กลุ่ม แต่เมื่อเปรียบเทียบคะแนนการทดสอบหลังเรียนระหว่างกลุ่มทั้งสอง ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นเพราะสิ่งทดลอง (Treatment) นั้นหรือไม่ เนื่องจากการทดสอบทั้งสอง กรณีมีคะแนนบนพื้นฐาน (คะแนนทดสอบก่อนเรียน) แตกต่างกัน จะส่งผลถึงคะแนนการทดสอบหลังเรียนที่จะเพิ่มขึ้นได้สูงสุด ดัชนีประสิทธิผลมีรูปแบบในการหาค่า ดังนี้

$$E.I. = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนสอบหลังเรียน} - \text{ผลรวมของคะแนนทดสอบก่อนเรียน}}{(\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนทดสอบก่อนเรียน}}$$

จำนวนเศษของ E.I. จะเป็นเศษที่ได้จากการวัดระหว่างการทดสอบก่อนเรียน (P_1) และการทดสอบหลังเรียน (P_2) ซึ่งคะแนนทั้งสองชนิด (ประเภท) นี้จะแสดงถึงค่าร้อยละของคะแนนรวมสูงสุดที่ทำได้ (100%) ตัวหารดัชนี คือ ความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียน และคะแนนสูงสุดที่ผู้เรียนสามารถทำได้

ดัชนีประสิทธิผลสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินผลสื่อ โดยเริ่มจากการทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นตัววัดว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานอยู่ระดับใด รวมถึงการวัดความเชื่อเจตคติ และความตั้งใจของผู้เรียน นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบแปลงให้เป็นร้อยละหาคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ จากนั้นนำผู้เรียนเข้ารับการทดลอง เสร็จแล้วทำการทดสอบหลังเรียน นำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีประสิทธิผล โดยนำคะแนนก่อนเรียนไปลบออกจากคะแนนหลังเรียน ได้เท่าใดนำมาหารด้วยค่าทดสอบก่อนเรียนสูงสุดที่ผู้เรียนจะสามารถทำได้ ลบด้วยคะแนนทดสอบก่อนเรียน โดยทำให้อยู่ในรูปร้อยละ การคำนวณหาค่าดัชนีประสิทธิผล พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง -1.00 ถึง 1.00 หากค่าทดสอบก่อนเรียนเป็น 0 และการทดสอบหลังเรียน ปรากฏว่าผู้เรียนไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือ ได้คะแนน 0 เท่าเดิม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าค่า E.I. มีค่าสูงสุดที่เป็นไปได้ คือ 1.00 หมายความว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 100% และในทางตรงกันข้าม E.I. มีค่าต่ำสุดที่เป็นไปได้ คือ -1.00

สรุปได้ว่า การหาค่าดัชนีประสิทธิผลเป็นการประเมินความแตกต่างของค่าคะแนน ใน 2 ลักษณะ คือ ความแตกต่างของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและคะแนนทดสอบหลังเรียน หรือเป็นการทดสอบเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในทางปฏิบัติ ส่วนมากจะเน้นที่ผลความแตกต่างที่แท้จริงมากกว่าผลของความแตกต่างทางสถิติ

สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินผลสื่อ โดยเริ่มจากการทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นตัววัดว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานอยู่ระดับใด รวมถึงการวัดความเชื่อเจตคติและความตั้งใจของผู้เรียน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

1. ความหมายของความพึงพอใจ

ดุลยวิทย์ ภูมิมา (2551 : 32-34) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกชอบ ดีใจ พอใจ มีความรู้สึกดีและมีความสุขที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ และความพึงพอใจในการเรียนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด ระเบียบคุณธรรมแปดประการ ก็คือความรู้สึกชอบ ดีใจ พอใจ ความรู้สึกที่ดีมีความสุขที่ได้เรียน มีความมุ่งมั่นให้บรรลุผลสำเร็จ

พัทยา ปงมะจักร (2552 : 21) สรุปความหมายของความพึงพอใจไว้ว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจ

สุจิตร ทรงดาศรี (2554 : 40) สรุปความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือการปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวก ดังนั้นความพึงพอใจในการเรียนรู้จึง หมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้สื่อการเรียนการสอนและต้องดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

โกสุม สวัสดิ์พูน (2555 : 52) สรุปความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกพอใจ รู้สึกดี มีความสุข ของบุคคลต่อการปฏิบัติงานหรือการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

ภิรมย์ ภัคดีเกียรติ (2555 : 49) สรุปความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบของมนุษย์ต่อความคาดหวังกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งเกิดขึ้นภายในจิตใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่จะตอบสนองตามสิ่งที่คาดหวังไว้ถ้าตอบสนองได้ดีก็จะมี ความชอบหรือพึงพอใจมาก ถ้าตอบสนองได้น้อยก็จะมี ความรู้สึกไม่ชอบหรือพอใจน้อย

มุฮัมมัดไซนุลอาบีดิง ลอตง (2556 : 35-36) สรุปความหมายของความพึงพอใจได้ว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจและเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงความต้องการ ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบสอบถามวัดระดับความพึงพอใจ

กุนด์ลาซ และนีสัน (Gundlach & Nelson. 1992 : 37-50) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจของบุคคลจากการได้พบปะกับพฤติกรรมทำให้สิ่งต่าง ๆ

เป็นระดับความพึงพอใจของบุคคล ที่เกิดจากการได้รับสิ่งต่าง ๆ ว่าหลังจากได้รับสิ่งนั้นแล้ว สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา รวมทั้งลดปัญหาและทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ มากน้อยเพียงใด

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้สึกพอใจ หรือทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

สุจิตร ทรงศาศรี (2554 : 45) สรุปเกี่ยวกับ ความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ ในการเรียนรู้จะส่งผลให้การเรียนรู้ของนักเรียนได้พัฒนาอย่างมีคุณภาพนั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรม ที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็น ส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตมากน้อยเพียงใด นั่นคือ สิ่งที่ครูผู้สอน จะคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างเสริมความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

โกสุม สวัสดิ์พูน (2555 : 54) สรุปความหมายของความพึงพอใจ ได้ว่า เป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าตรงกับความต้องการ หรือไม่อย่างไร ซึ่งความต้องการจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาเมื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนได้เกิดความรู้สึกรัก ชื่นชอบ มีเจตคติที่ดีและมีความสุข

มาสโลว์ (Maslow. 1970 : 69-80) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับลำดับขั้น ของความต้องการ (Hierarchy of Needs) โดยตั้งสมมุติฐานไว้ว่า “มนุษย์เรามีความต้องการ อยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างหนึ่งอย่างใด แล้วความต้องการสิ่งอื่น ๆ ก็จะตามมาอีก ความต้องการของคนเราอาจเกิดขึ้นซ้ำซ้อนกัน ความต้องการอย่างหนึ่งยังไม่หมดความต้องการอีกอย่างหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้” ความต้องการของมนุษย์ มีลำดับขั้นดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้น พื้นฐานของมนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความมั่นคงในชีวิต ทั้งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคต ความเจริญก้าวหน้า อบอุ่นใจ

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อการเกิด พฤติกรรมต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรักจากเพื่อน ร่วมงาน

4. ความต้องการมีฐานะ (Esteem Needs) มีความอยากเด่นในสังคม มีชื่อเสียงอยากให้บุคคลยกย่อง อยากมีอิสรภาพ

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self - Actualization Needs) เป็นความต้องการในระดับสูง อยากให้ตนเองประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิต ซึ่งเป็นไปได้ยาก

จากแนวความคิดดังกล่าว ครูผู้สอนที่ต้องการให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางบรรลุผลสำเร็จ จึงต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศและสถานการณ์รวมทั้งสื่อ อุปกรณ์ การเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียน ให้มีแรงจูงใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผลตอบแทนภายใน หรือรางวัลภายใน เป็นผลด้านความรู้สึก ของผู้เรียนที่เกิดแก่ตัวผู้เรียนเอง เช่น ความรู้สึกต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้น เมื่อสามารถเอาชนะ ความยุ่งยากต่าง ๆ และสามารถดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายได้สำเร็จ ทำให้เกิด ความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ ตลอดจนได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ส่วนผลตอบแทนภายนอก เป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดทำให้มากกว่าที่ตนเองให้ตนเอง เช่น การได้รับการยกย่องชมเชยจากครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือแม้แต่การได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจ

เฮอิร์ชเบอร์ก (Herzberg, 1959 : 113) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี ที่เป็นมูลเหตุ ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เรียกว่า The Motivation Hygiene Theory ซึ่งสนับสนุนและขยายแนวความคิดของลำดับความต้องการของมนุษย์ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิด ความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยกระตุ้น เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับงานซึ่งเป็นผลก่อให้เกิดความพึงพอใจ ในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงานการได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

2. ปัจจัยค้ำจุน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานและมีหน้าที่ทำให้ บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคต สถานะทางอาชีพ สถานะในการทำงาน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียนและผลการเรียนจะมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่ากิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัตินั้น ทำให้นักเรียนได้รับการตอบสนองความต้องการ ทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตมากน้อยเพียงใดนั้น คือสิ่งที่ครูผู้สอนจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเสริมสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ ให้กับนักเรียน

3. การวัดความพึงพอใจ

นักวิชาการได้กล่าวถึงการวัดความพึงพอใจ ดังนี้

พลิดา ชัยปัญญา (2542 : 28) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจ สามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้สอบถามออกแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ โดยทั่วไปนิยมใช้วิธีจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ และประเด็นวัดความพึงพอใจเป็นทางบวก คะแนนจะเป็นดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

2. การให้สัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

3. การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกจากคำพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

ชวลิต ชูคำแพง (2543 : 110-115) กล่าวไว้ว่า การวัดความพึงพอใจ หรือการวัดจิตพิสัย สามารถกระทำได้ด้วยวิธีการ ดังต่อไปนี้

1. การสังเกต โดยการสังเกตคำพูด การกระทำ การเขียนของนักเรียน ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องการวัด เช่น ต้องการวัดว่านักเรียนคนหนึ่งมีความสนใจต่อการเรียนมากน้อยเพียงใด ครูอาจสังเกตพฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนในเรื่องต่างๆ เช่น การมาเรียน การตอบคำถามในชั้นเรียน การทำการบ้าน การส่งงาน

2. การสัมภาษณ์ โดยการพูดคุยกับนักเรียนในประเด็นที่ครูอยากรู้ ซึ่งอาจเป็นความรู้สึก ทศนคติของนักเรียน เพื่อนำสิ่งที่นักเรียนพูดออกมาเกี่ยวกับลักษณะจิตพิสัยของนักเรียนได้ เช่น ครูอยากรู้ว่านักเรียนสนใจเรียนหรือไม่ ครูอาจพูดคุยกับนักเรียนว่า เคยอ่านหนังสืออะไรบ้าง เคยเขียนโปรแกรมไหน มีโปรแกรมอะไรดี ๆ บ้าง ลองเล่าให้ครูฟังหน่อย คำตอบของนักเรียนจะทำให้ครูประเมินความพึงพอใจในการเรียนมากน้อยเพียงใด

3. การใช้แบบวัด ในการวัดความพึงพอใจมีแบบวัดที่น่าสนใจ แบบของลิเคิร์ท (Likerts Method) เพราะสร้างได้ง่ายมีความเชื่อมั่นสูง และสามารถพัฒนาเพื่อวัดความรู้สึกได้

หลากหลาย โดยการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติแบบนี้เป็นวิธีประเมินน้ำหนักความรู้สึกของข้อความ หลังจากเอาเครื่องมือไปสอบถามแล้ว การสร้างข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อเป้าเจตคติ จะต้องให้ครอบคลุมและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ข้อความจะเป็นทางบวกหมดหรือทางลบหมด หรือผสมผสานกัน ก็ได้ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1) เลือกเป้าหมายเจตคติ เช่น เจตคติต่ออาชีพครูโดยเป้าหมายของเจตคติ อาจจะเป็นคน วัตถุ สิ่งของ องค์กร สถาบัน อาชีพ วิชา ฯลฯ แล้วแต่จะเลือกยิ่งแคบยิ่งดี ยิ่งกำหนดช่วงเวลาด้วยแล้ว การแปลผลก็จะทำให้มีความหมายดีขึ้น

2) เขียนข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าเจตคติ โดยวิเคราะห์ให้ครอบคลุม ลักษณะข้อความควรเป็นข้อความที่แสดงความเชื่อและรู้สึกต่อเป้าที่ไม่ต้องการ ไม่เป็น การแสดงถึงความจริง มีความแจ่มชัด สั้น ให้ข้อมูลพอตัดสินใจได้ ไม่คลุมทั้งทางบวกและทางลบ ควรหลีกเลี่ยง คำปฏิเสธซ้อน ข้อความเดียวควรมีความเชื่อเดียว

3) การตรวจสอบข้อความ เป็นการตรวจสอบเพื่อดูให้แน่ชัดว่า ข้อความนั้น เขียนไว้เหมาะสมดีหรือไม่ การตอบจะให้ตอบว่า ชอบ-ไม่ชอบ ดี-ไม่ดี เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วยควรใช้ 3 มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา เช่น ชอบมาก ดีมาก เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่ชอบ ไม่ดี ไม่แน่ใจ

4) การให้น้ำหนัก มี 3 วิธี คือ วิธีหาค่าน้ำหนักชิกมา วิธีหาค่าน้ำหนักคะแนนมาตรฐาน วิธีหาค่าน้ำหนักแบบพลการ แต่ในระยะหลัง ลิเคิร์ท แนะนำให้ใช้วิธีกำหนดตัวเลขได้เลย โดยให้ตัวเลขเรียงค่าตามลำดับความสำคัญของตัวเร้า จะใช้ 0 1 2 3 4 หรือ 1 2 4 4 5 หรือ -2 -1 0 1 2 ก็ได้ ทั้ง 3 แบบนี้ความสัมพันธ์เป็น 1.00 คือตัวเดียวกันนั่นเอง

5) การตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น โดยต้องนำข้อความไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง เมื่อสอบเสร็จแล้วนำมาตรวจให้คะแนนแต่ละข้อแล้วนำมาหาค่าความสัมพันธ์ (r_{xy}) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมและทดสอบนัยสำคัญทางสถิติโดยกำหนด $\alpha = .05$ หรือ $\alpha = .01$

6) การจัดทำแบบสอบถาม เมื่อได้ข้อคำถามที่มีอำนาจจำแนกเข้าเกณฑ์ แล้วพิจารณาว่าจะกำหนดกี่ข้อ ตามหลักการถ้าข้อความมีคุณภาพสูงมากจะใช้ 10-15 ข้อ ก็ได้ แต่โดยทั่วไปแล้ว จะมีตั้งแต่ 20 ข้อขึ้นไป เพราะถ้าจำนวนน้อยข้อ ความเชื่อมั่นมักจะมีค่าน้อย ความเที่ยงตรงก็ไม่ดี อาจจะเป็นเพราะข้อความแสดงความรู้สึกหรือความเชื่อมั่นต่อเป้าไม่ครอบคลุมทุกอย่าง ในเป้า แบบสอบถามบางฉบับจึงมีเป็น 100 ข้อ การให้จำนวนควรคำนึงถึง กลุ่มตัวอย่าง ระดับอายุ และความสามารถในการอ่าน

7) การตรวจให้คะแนน การให้คะแนนให้ตามมาตราที่กำหนดแต่ละข้อ ถ้าเป็นข้อความให้เปลี่ยนมาเป็นตัวเลข ถ้าเป็นตัวเลขแล้วก็นำตัวเลขที่ผู้ตอบเลือกมารวมกัน

กรณีข้อความเป็นความรู้สึกทางลบจะต้องกลับตัวเลขตรงกันข้ามกับข้อความเป็นทางบวก การแปลคะแนนจะแปลจากผลรวมของทุกข้อ

8) การหาคุณภาพอื่น ๆ เช่น การหาความเชื่อมั่น หาได้โดยสอบซ้ำ แบบทดสอบคู่ขนาน แบบหาความมั่นคงเส้นคงวภายใน สำหรับการหาค่าความเชื่อมั่น แบบหาความคงเส้นคงวภายในนั้นจะสอบเพียงครั้งเดียว แล้วหาค่าความแปรปรวนของแต่ละข้อ และความแปรปรวนทั้งฉบับ โดยหาค่าความเชื่อมั่น สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอน บราว (Cronbach)

ประสาท อิศรปริดา (2547 : 7) ได้กล่าวถึงแนวคิดของแฮทฟิลด์และฮิวแมน (Hatfield and Human) ที่ได้พัฒนาแนวคิดของนักวิจัยต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือวัดความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงาน พบว่า

1. องค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานที่ทำในปัจจุบัน แบ่งเป็นความตื่นเต้น/ น่าเบื่อ, ความสนุกสนาน / ความไม่สนุกสนาน, สภาพโล่ง / สภาพสลัว, ความท้าทาย / ไม่ท้าทาย, ความพอใจ / ไม่พอใจ

ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบด้านค่าจ้าง ประกอบด้วยถือเป็นรางวัล / ไม่เป็นรางวัล มาก / น้อย, ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม, เป็นทางบวก / เป็นทางลบ

ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบด้านการเลื่อนตำแหน่ง ประกอบด้วย ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม, เชื่อถือได้ / เชื่อถือไม่ได้, เป็นเชิงบวก / เป็นเชิงลบ, เป็นเหตุเป็นผล / ไม่เป็นเหตุเป็นผล

ตัวแปรที่ 4 องค์ประกอบทางด้านนิเทศ / ผู้บังคับบัญชา ประกอบด้วย อยู่ใกล้ / อยู่ไกล, ยุติธรรมแบบจริงจัง / ยุติธรรมแบบไม่จริงจัง, เป็นมิตร / ค่อนข้างไม่เป็นมิตร เหมาะสมทางคุณสมบัติ / ไม่เหมาะสมทางคุณสมบัติ

ตัวแปรที่ 5 องค์ประกอบทางด้านเพื่อนร่วมงาน ประกอบด้วยเป็นระเบียบเรียบร้อย / ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

2. จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงานและเพื่อนร่วมงาน / ไม่จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงาน และเพื่อนร่วมงาน สนุกสนานร่าเริง / ไม่สนุกสนานร่าเริง, ดูน่าสนใจเอาจริงเอาจัง / ดูเหนียวหนาย

วิกเตอร์ (Victor. 1964 : 100) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดความพึงพอใจ ไว้ว่า การวัดความพึงพอใจโดยทั่วไปจะใช้วิธีการสัมภาษณ์หรือใช้แบบสอบถาม การจะเลือกใช้วิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับ กลุ่มตัวอย่างที่จะวัด เช่น กลุ่มบุคคลที่สามารถอ่านและเข้าใจสื่อทางภาษาได้ก็จะใช้แบบสอบถาม เพราะนอกจากจะประหยัดเวลาแล้วผู้ตอบยังมีอิสระที่จะตอบ ส่วนใหญ่ในกรณี ที่กลุ่มตัวอย่าง ไม่สามารถอ่านสื่อทางภาษาได้ จำเป็นต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์ แต่ต้องแก้ปัญหา

เรื่องความเป็นอิสระของผู้ตอบในด้านข้อความนั้น บุคคลจะถูกถามถึงระดับความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ ในสิ่งนั้น ๆ ในแง่มุมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ต้องการจะศึกษา

โกสุม สวัสดิ์พูน (2555 : 56) สรุปไว้ว่า การวัดความพึงพอใจเป็นการตรวจสอบทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การตรวจสอบต้องเป็นระบบมีแบบแผนที่จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า ซึ่งสามารถใช้เครื่องมือวัดได้หลายแบบและเลือกใช้ตามความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

สรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจเป็นการวัดทัศนคติหรือความรู้สึกของบุคคล สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบประเมินความพึงพอใจ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ 8 ประการ คือ 1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์สุจริต 3. มีวินัย 4. ใฝ่เรียนรู้ 5. อยู่อย่างพอเพียง 6. มุ่งมั่นในการทำงาน 7. รักความเป็นไทย 8. มีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณลักษณะที่ดีสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ต้องใช้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมตามสภาพจริงตามบริบทของโรงเรียน ฉะนั้นครูผู้สอนจะต้องใช้เวลาในการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนแต่ละคนเพื่อนำมาประเมินและตัดสินผล กลุ่มบริหารวิชาการจึงได้จัดทำคู่มือการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนขึ้น เพื่อให้ครูผู้สอนได้ใช้เป็นแนวทางในการประเมินที่เป็นไปในรูปแบบและแนวทางอันเดียวกัน และส่งผลให้การประเมินที่ได้ตรงตามมาตรฐาน ตามตัวชี้วัดตามที่หลักสูตรฯ กำหนด ดังนั้นในคู่มือฉบับนี้ครูผู้สอนต้องดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาคู่มือการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้ง 8 ข้อ อย่างละเอียดและเข้าใจ
2. ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้ง 8 ข้อ ตามสภาพจริงตามตัวชี้วัดของแต่ละข้อในคู่มือฯ
3. การให้ และกรอกคะแนนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของแต่ละข้อตามตัวชี้วัดให้กรอกเป็นตัวเลข ระดับ 0, 1, 2 และ 3 ซึ่งตัวเลขมีความหมาย ดังนี้

ระดับคุณภาพ 3 หมายถึง ระดับดีเยี่ยม

ระดับคุณภาพ 2 หมายถึง ระดับดี

ระดับคุณภาพ 1 หมายถึง ระดับผ่าน

ระดับคุณภาพ 0 หมายถึง ระดับไม่ผ่าน

4. สรุปละคะแนนผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 8 ข้อ เป็นคะแนนเฉลี่ย และใช้เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนรายบุคคล ดังนี้

คะแนน	2.5 - 3.0	หมายถึง	ระดับคุณภาพ	ดีเยี่ยม (3)
คะแนน	1.5 - 2.4	หมายถึง	ระดับคุณภาพ	ดี (2)
คะแนน	1.0 - 1.4	หมายถึง	ระดับคุณภาพ	ผ่าน (1)
คะแนน	0 - 0.9	หมายถึง	ระดับคุณภาพ	ไม่ผ่าน (0)

หมายเหตุ นักเรียนต้องได้รับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับ 1 ขึ้นไป ทุกข้อจึงจะอนุมัติให้ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

5. คุณครูผู้สอนตัดสินผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้ตัวอักษร ผ หมายถึง ผ่านการประเมิน ด้วยปากกาหมึกสีน้ำเงินหรือหมึกสีดำ และ มผ หมายถึง ไม่ผ่านการประเมิน ด้วยปากกาหมึกสีแดง

6. คุณครูผู้สอนลงลายมือชื่อในแบบประเมินให้เรียบร้อยทุกระดับชั้นที่มีการประเมิน และนำผลการประเมินลงบันทึกใน แบบ ปพ.5 ให้เรียบร้อย

7. คุณครูผู้สอน ส่งแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ที่ประธานคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนเพื่อลงลายมือชื่อ

8. ประธานคณะกรรมการการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียน ส่งแบบประเมินฯ ที่ รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ และผู้อำนวยการโรงเรียนลงลายมือชื่อ อนุมัติผลการประเมินเป็นลำดับต่อไป

สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นสิ่งที่ปลูกฝังและพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ คู่คุณธรรม มีคุณลักษณะที่ดีสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นั้น ต้องใช้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมตามสภาพจริงตามบริบทของโรงเรียน ฉะนั้นครูผู้สอน จะต้องใช้เวลาในการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนแต่ละคนเพื่อนำมาประเมินและตัดสินผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จิราภรณ์ ศรีสร้างคอม (2551 : 245) ได้ศึกษาการประดิษฐ์ทำรำประกอบการเรียนรู้ ชุดพ็อนญูไทหมอเหยา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า คู่มือประกอบการกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องพ็อนญูไทหมอเหยา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ดัชนีประสิทธิผลของแผนการเรียนรู้ เรื่องพ็อนญูไทหมอเหยา สาระนาฏศิลป์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่าเท่ากับ 8149 หมายความว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ 81.49

สุดใจ รัตนมงคล (2551 : 198) ได้พัฒนาเพลงและทำรำเซิ้งคำขวัญเมืองอุดรธานี สาระศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาเพลงและทำรำเซิ้งคำขวัญเมืองอุดรธานี กลุ่มสาระศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.09/86.67

ระวีวรรณ วรรณวิไชย (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ทางด้านนาฏศิลป์ไทยสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในสถานศึกษาพิเศษเฉพาะทาง ในเขตพื้นที่ภาคกลาง ผลการวิจัยสถานภาพด้านอาคารสถานที่ผลการวิจัยพบว่า ห้องเรียนนาฏศิลป์ มีการจัดการแบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ คือ ใช้เป็นห้องสำหรับเรียนนาฏศิลป์โดยเฉพาะ และห้องเรียน นาฏศิลป์ที่ใช้เรียนร่วมกับห้องเรียนรายวิชาอื่น สถานภาพด้านอุปกรณ์และสื่อการสอนมีการจัดเตรียม อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอย่างเพียงพอโดยส่วนใหญ่ เป็นอุปกรณ์พื้นฐานสำหรับช่วยในเรื่องของการฟัง เช่น เครื่องช่วยฟังเฉพาะตัว เป็นต้น ในส่วนของ สื่อการเรียนการสอนพบว่าส่วนใหญ่เป็นสื่อการเรียนการสอนทั่วไปที่ใช้สำหรับเด็กปกติ อย่างไรก็ตาม บางโรงเรียนได้มีการพัฒนานวัตกรรมและสื่อการสอนเพื่อใช้เสริมการเรียนการสอนทางด้านนาฏศิลป์ โดยเฉพาะ เช่น การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียส์เพื่อเสริมการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาสื่อการสอนเพื่อเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางด้านนาฏศิลป์ ให้แก่ผู้เรียน โดยการนำวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นและเศษวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ มาดัดแปลงออกแบบให้เป็น อุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด ความคิดสร้างสรรค์ ด้านบุคลากรและการพัฒนาบุคลากรมีจำนวนบุคลากรผู้สอนทางด้านนาฏศิลป์ ไม่เพียงพอ บุคลากรส่วนใหญ่ไม่ได้จบทางด้านนาฏศิลป์โดยตรง มีบางส่วนที่จบวิชาโททางด้านนาฏศิลป์ ซึ่งนอกจากรับผิดชอบการสอนรายวิชานาฏศิลป์แล้ว ยังมีภาระงานสอนรายวิชาอื่นร่วมด้วย ส่งผลให้ การเตรียมการสอนที่เหมาะสมและสมบูรณ์สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเป็นไป อย่างไม่เต็มที่เท่าที่ควรอย่างไรก็ตามโรงเรียนได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการอบรมพิเศษ ต่าง ๆ เพื่อเสริมทักษะและประสบการณ์ อันจะสามารถนำมาประยุกต์กับการเรียนการสอน ทางด้านนาฏศิลป์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

วารี รักหะบุตร (2552 : 105) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียน เรื่องนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยโปรแกรมบทเรียนแบบฝึกปฏิบัติกับการเรียนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมบทเรียนแบบฝึกปฏิบัติ เรื่อง นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ เท่ากับ 88.21/85.83 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80

ดาหวัน พิมพ์ศรี (2553 : 80 - 81) ได้พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง รำวงมาตรฐานเพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้าและรำพื้นเมืองแบบเน้นการปฏิบัติ และการใช้สื่อประสม ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้สาระนาฏศิลป์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง รำวงมาตรฐานเพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้าและรำพื้นเมือง แบบเน้นการปฏิบัติและการใช้สื่อประสม และพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการทักษะปฏิบัติโดยรวมมีค่าความเชื่อมั่น ของการสังเกตเท่ากับ 0.86 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีประสิทธิภาพ 82.11 / 85.11 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

การดี ภูมิมหาศาล (2553 : 70) ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชมรม นาฏศิลป์ โดยใช้เทคนิคבלעד׳פרקובเพลงพื้นบ้านอีสาน ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการกิจกรรม การเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชมรมนาฏศิลป์ โดยใช้เทคนิคבלעד׳פרקובเพลงพื้นบ้านอีสาน ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 87.43/86.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 และนักเรียนชมรมนาฏศิลป์มีความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับดี

วิยะดา ลาสอน (2553 : 65) ได้พัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง ภาษาท่าและนาฏยศัพท์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระนาฏศิลป์ โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ภาษาท่าและนาฏยศัพท์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.98/ 84.67 สื่อวีดิทัศน์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.56/86.67

ดาหวัน พิมพ์ศรี (2553 : 80 - 81) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สาระนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง รำวงมาตรฐานเพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้าและรำพื้นเมือง แบบเน้นการปฏิบัติและการใช้สื่อประสม ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้สาระนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง รำวงมาตรฐานเพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้าและรำพื้นเมือง แบบเน้นการปฏิบัติและการใช้สื่อประสมค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.7276

สรุปได้ว่า ดัชนีประสิทธิผลของชุดฝึกทักษะปฏิบัติ คือ คะแนนที่แสดงความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยได้จากการใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติ ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม กับนักเรียน โดยเปรียบเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้นจากการทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบ หลังเรียน ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ชุดฝึกทักษะปฏิบัติสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ และ ความก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้นได้

ศิริประภา พาหลง (2550 : 79-80) ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึก ทักษะคณิตศาสตร์ เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

สุดใจ รัตนมงคล (2551 : 198) ได้พัฒนาเพลงและทำรำเชิงคำขวัญเมืองอุดรธานี สาระศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาเพลงและทำรำเชิงคำขวัญเมืองอุดรธานี กลุ่มสาระศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.09/86.67

วารี รักหะบุตร (2552 : 105) ได้ศึกษาวิจัย การเปรียบเทียบผลการเรียน เรื่องนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยโปรแกรมบทเรียนแบบฝึกปฏิบัติกับการเรียน แบบปกติผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมบทเรียนแบบฝึกปฏิบัติ เรื่อง นาฏศิลป์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วยโปรแกรมบทเรียนแบบฝึกปฏิบัติมีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

วิยะดา ลาสอน (2553 : 65) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง ภาษาท่า และนาฏยศัพท์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระนาฏศิลป์ โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนโดยสื่อวีดิทัศน์ ภาษาท่าและนาฏยศัพท์ มีความสามารถในการปฏิบัติภาษาท่าและนาฏยศัพท์เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

วรรณชรี ชะเอม (2556 : 157-165) ได้กล่าวถึงปัญหาด้านข้อปฏิบัติของครูผู้สอน ว่า “ครูผู้สอนวิชานาฏศิลป์ มุ่งสอนในลักษณะกลุ่มใหญ่ไม่คำนึงถึงเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่มุ่งสอนที่กระบวนการความรู้และไม่ เปิดโอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็น” จึงอาจส่งผลถึงการ ไม่ตัดสินใจเลือกเรียนนาฏศิลป์ ต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้นเพราะผู้เรียนอาจจะไม่เล็งเห็นความสำคัญ ของนาฏศิลป์ จึงตัดสินใจไม่เลือกศึกษาต่อ ซึ่งในส่วนนี้คือหน้าที่ความรับผิดชอบของครูผู้สอนที่ต้อง ให้ความรู้ความเข้าใจที่ ถูกต้องของนาฏศิลป์ ต่อผู้เรียน และทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิด ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey. 1963) ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) “หลักสูตรที่มีการบูรณาการ โดยมุ่งด้านแก่นสาร ” ซึ่งสอดคล้องกับการที่โรงเรียนของ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการมีการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพราะนั่นจะทำให้ผู้เรียนได้ประโยชน์ จากหลักสูตร นั้นอย่างแท้จริง ด้านผู้สอนและกิจกรรมการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทยโรงเรียน ในสังกัดนี้มีสิ่งๆที่เหมือนกันคือโรงเรียน มัธยมวัดธาตุทอง และโรงเรียนสุขุมวิท 35 นั้น ทางโรงเรียนมีบุคลากร ไม่เพียงพอโดยโรงเรียน มัธยมวัดธาตุทองจะจัดการกิจกรรมการเรียนทั้ง 3 สาขาเข้าด้วยกันเพราะครูผู้สอนไม่เพียงพอ และโรงเรียนสุขุมวิท 35 ครูผู้สอนระดับ ชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายระดับชั้นละ 1 ท่าน ซึ่งมีจำนวนที่ไม่ เพียงพอต่อการสอน 2) “ไม่เน้นตำราเรียน แต่ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย” เพราะในเมื่อจำนวนของครูผู้สอนไม่เพียงพอ การแก้ปัญหาที่พอจะสามารถแก้ไขได้คือใช้การเรียนที่หลากหลายและปรับประยุกต์จากสิ่งที่มีอยู่เพื่อให้ ผู้เรียนได้สามารถเรียนรู้และนำมาปรับใช้ได้ และทั้งนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดจินตนาการและพัฒนา

ทักษะด้านการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อีกด้วย ด้านสื่อการเรียนการสอน โรงเรียนในสังกัดนี้ทั้งโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทองและโรงเรียนสุขุมนวพันธ์อุปถัมภ์มีการจัดการเรียนการสอนด้านสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบของสื่อผสมหรือสื่อออนไลน์เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และการคิดวิเคราะห์ที่ให้กับผู้เรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ คำนึงถึงข้อคำนึงของการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนโดยมุ่งประเด็นลักษณะรายวิชา ซึ่งทุกโรงเรียนจะเน้นสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเพราะสื่อการสอนกระตุ้นความสนใจผู้เรียนให้เกิดความรู้สึกลอยากเรียน เพราะการใช้สื่อการเรียนการสอน ที่หลากหลายสามารถชักจูงความสนใจ ของผู้เรียนได้ ด้านสถานที่และการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทย โรงเรียนในสังกัดนี้ทั้งโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทองและโรงเรียนสุขุมนวพันธ์อุปถัมภ์ มีการจัดการในด้านสถานที่ และการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทยที่มีความคล้ายกันอย่างมาก นั่นคือสถานที่ และบรรยากาศของเรียนนาฏศิลป์ นั้นยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร เพราะพื้นที่ที่จำกัดและจำนวนผู้เรียนที่มีปริมาณที่มากเกินไปเกินกว่าห้องเรียนจะรับได้ จึงต้องมีการจัดการเรียนการสอนนอก สถานที่หรือใต้อาคารเรียนทดแทน นอกจากนี้ยังทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนนั้นไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรมทางนาฏศิลป์ เนื่องด้วยนอกห้องเรียนหรือใต้อาคารนั้นมีอากาศที่ร้อน และไม่มีเครื่องปรับอากาศให้ผู้เรียน

สรุปได้ว่า ปัญหาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เกิดจากปัญหาหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทยที่มีความคล้ายกันอย่างมาก นั่นคือสถานที่และบรรยากาศของเรียนนาฏศิลป์ นั้นยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร เพราะพื้นที่ที่จำกัด และจำนวนผู้เรียนที่มีปริมาณที่มากเกินไปเกินกว่าห้องเรียนจะรับได้ ส่งผลให้พบปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่นการรับรู้ ความพร้อมการปฏิบัติ การฝึกทักษะย่อย การนำเสนอผลงาน การนำไปใช้ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์

จารุณี ชวงษ์वाल (2558 : 113-114) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทยในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปการศึกษาศึกษา ผลการวิจัยพบว่าด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนในสังกัดนี้มีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่อิงจากหลักสูตรแกนกลางของ สพฐ. เป็นหลักแต่จะมีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและความเหมาะสมด้านพื้นฐานของผู้เรียนและยังเน้นที่การปฏิบัติกับทฤษฎีเข้าด้วยกันส่วนที่แตกต่างคือโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทองจะมีทัศนศิลป์ สำหรับผู้เรียนชั้น ม.ต้น เพราะเมื่อ ผู้เรียนขึ้นสู่ชั้น ม. ปลายไปแล้วนักเรียนส่วนมาก จะไม่เลือกเรียนนาฏศิลป์

อัจฉรา ประเสริฐสิน (2558 : 55) ได้พัฒนารูปแบบการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาผลการศึกษาดังข้างที่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ พบว่า เป็นคุณลักษณะที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของประเทศ แต่ควรมีการปรับเพิ่ม

ในบางประการ เช่น ส่งเสริมความมีศีลธรรม รู้จักเพื่อแม่แบ่งปัน และส่งเสริมความสามัคคีในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และอาจต้องมีการรณรงค์ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 8 ประการ ให้มากขึ้น

สุดใจ รัตนมงคล (2551 : 198) ได้ศึกษาการพัฒนาเพลงและทำรำเชิงคำขวัญเมืองอุดรธานี สารศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้การพัฒนาเพลงและทำรำเชิงคำขวัญเมืองอุดรธานี กลุ่มสาระศิลปะ อยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85

อุมาวี นาสมทอง (2559 : 73) ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ เรื่อง การประดิษฐ์ทำรำประกอบเพลงไทยสากล กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า แผนพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ นาฏศิลป์ เรื่อง การประดิษฐ์ทำรำประกอบ เพลงไทยสากล มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.32 / 85.04 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์เรื่อง การประดิษฐ์ทำรำประกอบเพลงไทยสากล สำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติหรือสื่อนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักหรือทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ ซึ่งในการเรียนรู้จะส่งผลให้การเรียนรู้ของผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตมากน้อยเพียงใด นั่นคือ สิ่งที่ครูผู้สอนจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างเสริมความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องงานวิจัยในประเทศพบว่า การเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ จะต้องบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกันทุกเนื้อหาก่อนสอนแต่ละครั้งมีความสัมพันธ์กันต่อเนื่องและลึกซึ้งมากขึ้นในระดับสูงขึ้น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจความผูกพันและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น และสามารถสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

งานวิจัยต่างประเทศ

แบนนิสเตอร์ (Bannister. 2001 : 952 - A) ได้ศึกษาการเต้นรำกับศาสนาการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาคำประกอบของการเต้นรำ การละคร และศาสนา มีความสัมพันธ์กันอย่างไร การเต้นรำแบบอเมริกาดั้งเดิมมีการรวมท่าทางต่าง ๆ ใช้ส่วนประกอบในการเคลื่อนไหวและการไม่เคลื่อนไหว ส่วนการละครใช้ลักษณะการดำเนินเรื่องและขั้นตอนและความตื่นเต้นเร้าใจศาสนา

ในที่นี้หมายถึงความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าและจิตวิญญาณ ไม่มีการกำหนดว่าลัทธิใด เช่น การเดินรำของเผ่าพื้นเมือง จะใช้เสียงขณะเดิน เพื่อเพิ่มความสำเร็จให้กับการเดิน

เอสเตเว ปูยอล (Esteve Pujol. 2004 : 77-78) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับเด็กดีของประเทศสเปน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมสำหรับเด็กดีของประเทศสเปนประกอบด้วย 20 คุณธรรม ได้แก่ ความเคารพ ความอดทน ความอดุสาหะ ความรอบคอบ มารยาท ความรับผิดชอบ การจัดระเบียบ ความจริงใจ ความไว้วางใจ การสื่อสาร ความใจกว้าง ความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มิตรภาพ เสรีภาพ ความคื่อ ยุติธรรม สันติภาพและความสุข และเมื่อจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ สถานภาพผู้ตอบ ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บอนาวิตซ์ (Bonawiz. 2002 : 1433-A) ได้ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนที่เรียนรายวิชาจริยศาสตร์ สำหรับนักศึกษาทุกคนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาจริยศาสตร์ มีระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสูงกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียนเท่ากัน แต่ยังไม่ได้เรียนรายวิชานี้ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งเรียนรายวิชาจริยศาสตร์ กับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่เรียนรายวิชานี้ คะแนนจริยศาสตร์แตกต่างกันและนักศึกษาที่เรียนชั้นต่ำกว่าและเรียนวิชานี้ มีการพัฒนาด้านจริยธรรม ได้ดีกว่านักศึกษาที่เรียนรายวิชาอื่น แต่ยังไม่ได้เรียนรายวิชาจริยศาสตร์ มีผลดีต่อการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษามากกว่าการเรียนรายวิชากลุ่มการศึกษาทั่วไป

Lawrance and Hayden (1972: 67 – 72) ได้ศึกษาการวิจัยการใช้ชุดฝึกทักษะหรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 87 คนพบว่านักศึกษาที่ได้ใช้ชุดฝึกเสริมทักษะมีคะแนนทดสอบหลังทำชุดฝึกเสริมทักษะมากกว่าคะแนนก่อนทำชุดฝึกเสริมทักษะและทำข้อสอบหลังการทำชุดฝึกเสริมทักษะได้ถูกต้องเฉลี่ยร้อยละ 98.80

จอห์นสตัน (Johnston. 2006 : 3-14) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนบัลเล่ต์โดยอาศัยการฝึกฝนและการออกแบบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ใช้วิธีออกแบบท่าทางต่าง ๆ รวมถึงการเต้นร่วมสมัยเพื่อกระตุ้นผู้เรียน ให้เต้นอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นส่งผลให้กิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบรูปแบบการแสดงและท่าทาง ที่แปลกใหม่ตามความถนัดของตน

มีคเกอร์ (Meeker. 2007 : 88) ได้ศึกษาการสืบทอดทางดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีประยุกต์และดนตรีสมัยนิยมในเวียดนามตอนเหนือ เมื่อปี ค.ศ. 2007 โดยเน้นกรณีเพลงพื้นบ้านประกอบการแสดงพื้นบ้าน อันเป็นที่นิยมแพร่หลาย เพื่อศึกษาว่าเพลงพื้นบ้านเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป พบว่าเพลงพื้นบ้านประกอบการแสดงพื้นบ้านกลายเป็นเพลงสมัยนิยมแพร่หลายในสื่อต่าง ๆ และรัฐพยายามอนุรักษ์ของเดิมไม่ให้สูญไป

จากการศึกษาผลการวิจัยในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การจะพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน โดยใช้หลักการฝึกปฏิบัติและวิธีการต่าง ๆ ตามขั้นตอน เช่น การรับรู้ ความพร้อมของร่างกายจิตใจ การฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ ครั้ง ทั้งนี้รวมถึงการนำเสนอผลงาน ตลอดจนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม การใช้หลักเพื่อนช่วยเพื่อนมาในกิจกรรมการเรียนการสอน และหลักสูตร นโยบายการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาในท้องถิ่น สอดคล้องตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการก็เป็นอีกนโยบายหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมให้กับผู้เรียน

สรุปได้ว่า การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องการใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ สามารถส่งผล ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีความพึงพอใจต่อการใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ และสามารถพัฒนาทักษะทำรำนฏศิลป์ขั้นสูงขั้นของผู้เรียนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนต่อไป ทั้งนี้การจะพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนต้องอาศัยเทคนิควิธีการ การกำกับติดตามอย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง การให้ความร่วมมือ ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงได้แนวคิดในการพัฒนาชุดฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ของผู้เรียน ตลอดจนคุณภาพการจัดกิจกรรมเรียนการสอน โดยการสร้างชุดฝึกทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ด้วยเพลงเที่ยวเมืองสุรินทร์ สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4